

T. C
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TASAVVUF TARİHİ BİLİM DALI

MUHAMMED NURULLAH SEYDÂ EI-CEZERÎ
HAYATI, ESERLERİ VE FİKİRLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Midat TOKHTAROV

BURSA – 2012

T. C
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TASAVVUF TARİHİ BİLİM DALI

MUHAMMED NURULLAH SEYDÂ EI-CEZERÎ
HAYATI, ESERLERİ VE FİKİRLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Midat TOKHTAROV

Danışman:
Doç.Dr. Abdullah KARTAL

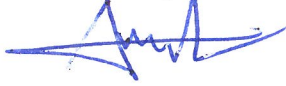
BURSA – 2012

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı; Tasavvuf Bilim Dalı'nda 700923005 numaralı Midat Tokhtarov'ın hazırladığı "Muhammed Nurullah Seydâ El-Cezerî: Hayatı, Eserleri ve Fikirleri" konulu Yüksek Lisans ile ilgili tez savunma sınavı, 18/09/ 2012 günü 10:00 – 12:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Doç. Dr. Abdullah KARTAL
Uludağ Üniversitesi

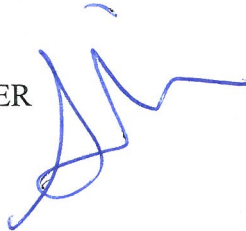
Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa KARA
Uludağ Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Hidayet PEKER
Uludağ Üniversitesi

18/09/ 2012

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Midat Tokhtarov
Üniversite	: Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	: Temel İslâm Bilimleri
Bilim Dalı	: Tasavvuf
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: X + 103
Mezuniyet Tarihi	:
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Abdullah KARTAL

Bu tezde Güneydoğu Anadolu'da yetişen Nakşibendi şeyhi Muhammed Nurullah Seydâ el-Cezerî hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Tez bir giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Giriş bölümünde Cizre'nin coğrafi yeri ve özellikleri, ayrıca Cizre'de yetişen büyük âlimlerin bazıları hakkında kısa bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde Şeyh Muhammed Nurullah Seydâ'nın doğumu, çocukluğu, evliliği, tahsili hayatı, mürşidi, üstadları, mürîdleri, kerâmetleri, sosyal faaliyetleri, irşâd davetleri, İslâm'a olan hizmetleri, ibadet yönleri, ahlakî özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde Nurullah Seydâ'nın eserleri tanıtılıp fikirleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümünde tasavvufî, felsefî, mantıkî, tarihî görüşleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Cizre, Nakşibendi Tarikatı, Şeyh, Dergâh, Tasavvuf.

ABSTRACT

Name and Surname : Midat Tokhtarov
University : Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Field : Basic İslamic Sciences
Branch : Mysticism
Degree Awarded : Master
Page Number : X + 103
Degree Date :
Supervisor : Doç. Dr. Abdullah KARTAL

The objective of this thesis is to give information about Muhammed Nurullah Seyda el-Cezeri, a Naqshibandi sheikh, who was brought up in southeast Anatolia. The thesis consists of an introduction, three chapters and a conclusion. In the introduction part, brief information about the location and geographical characteristics of Cizre as well as information about some great scholars who were brought up in this town is presented. The first chapter is based on information about the birth, childhood, marriage, education, murshid, teachers, murids, karamats, social activities, guidance to the true way, services for Islam, prayers, moral characteristics of Sheikh Muhammed Nurullah Seyda. His opinions related to tasavvuf, philosophy, logic and history are stressed in the second part. The works of Muhammed Nurullah Seyda are introduced and information about his ideas is presented in the third part.

Keywords: Cizre, Tarekat Of Nakşibend, Sheikh, Dervish Lodga, İslamic Mysticism.

ÖNSÖZ

Türk İslâm Tarihinde Güneydoğu Anadolu Türkleri bölgesinde tasavvufun çok büyük bir rolü vardır. Anadolu Türkleri arasında tasavvuf hareketinin geliştiği ve yayıldığı görülmektedir. Asya'dan Avrupa sınırına kadar erenler, müridler ve dervişler hizmet vermiştir..

Üzerinde çalışma yaptığımız Şeyh Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî XX. yüzyılda yaşamış, hakkında hiçbir akademik çalışma bulunmayan Cizre'li bir mutasavvıftır. Halbuki yazmış olduğu eserleriyle din, felsefe ve edebiyat tarihimizde önemli bir yeri vardır. Kürtçe, Farsça, Arapça ve İngilizce'yi çok iyi bilmesine rağmen bütün eserlerinin İslâm dünyasına hitap etmesi için Arapça olarak telif etmeyi özellikle tercih etmiştir. Nurullah el-Cezerî'nin eserlerini Arapça olarak kaleme alması Arap dili ve edebiyatı bakımından da ona özel bir değer kazandırmıştır.

Bu nedenle Nurullah Seydâ'nın hemen hemen tamamı yayınlanmış olan tasavvufi eserleri esas alınarak hayatı, fikirleri ve eserleri ayrıntılı olarak incelemek suretiyle onun düşüncelerini ortaya koymak çalışmamızın asıl amacı olmuştur.

Üç bölümden oluşan çalışmamın birinci bölümünde Nurullah Seydâ ile ilgili kaynaklar incelenmiş, röportajlar yapılmış ve hayatı detaylı bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Yaşadığı dönemin siyasî, sosyo-ekonomik ve ilmî durumuna genel bir bakıştan sonra doğumu ve çocukluğundan itibaren tahsil hayatı, tarîkata intisâbı, irşâd faaliyetleri, tarîkatı ve silsileleri, hocaları, halifeleri, talebeleri, hizmetleri, ibadetler ve kerâmetleri ayrı başlıklar altında incelenmiştir. İkinci bölümde Nurullah Seydâ'nın eserleri tanıtılıp fikirleri hakkında bilgi verilmiştir.

Nurullah Seydâ'nın tasavvufî görüşlerinin ele alındığı üçüncü bölümde ise, tasavvuf, bey'at, zühd, takva, zikir, tevbe, haram, mürâkabe ve benzeri birçok tasavvufi terimiyle ilgili düşünceleri ortaya konulmuştur. Çalışmamın son kısmı muellife ait olan icâzeti, üstadların, dergâh ve türbenin fotoğrafları eklenmiştir.

Çalışmalarında bir çok değerli bilim adamı, Nakşibendi Tarikatının ileri gelen halife ve müritlerinden yardım gördüm. Himmet ve tasarruflarını esirgemeyen Şeyh Ömer Faruk SEYDÂ el-Cezerî'ye çok minnettar ve müteşekkirim. Bu çalışmanın esasını teşkil

eden, arapça yazma eserlerin temininde gerekli yardımı esirgemeyen Şeyh Muhammed Nurullah SEYDÂ'nın mahdumu İrşad SEYDÂ Üstadıma, Molla Abdurrahman ALKIŞ Hocama, Cizre Şeyh Seydâ Camiinin emekli imamı Molla BEŞİR'e şükranlarımı sunarım. Çalışmalarında yol göstererek beni motive eden İsmail BAŞOL ve Salih DÜLGER beylere teşekkürlerimi sunarım. Müellifin eserlerinin fotokopisini ve çalışmamda önemli yeri olan arşiv kayıtlarını verme lütfunda bulunan Gürcan ONAT'a çok müteşekkirim. Tezin çalışmalarında hiçbir yardımı esirgemeyen hocam Prof. Dr. Mustafa KARA'ya ve ayrıca tezin her aşamasında her yönden yardımı esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Abdullah KARTAL beylere minnet ve şükranlarımı arz ederim.

Bursa 2012

Midat TOKHTAROV

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ.....	1
A. CİZRE’NİN COĞRAFİ YERİ VE ÖZELLİKLERİ.....	1
B. CİZREDE YETİŞEN BÜYÜK ALİMLERDEN BAZILARI	2
1. Meymun b. Mihran.....	2
2. İzzeddin İbnü’l Esir.....	2
3. Mecdüddin İbnü’l Esir	3
4. Ziyaeddin İbnü’l Esir	4
5. İbnü’l Cezeri.....	4
6. Muhammed b. İbrahim.....	5
7. Abdurrahman b. Muhammed	6
8. Abdülkâdir b. Muhammed	6

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEYH MUHAMMED NURULLAH SEYDÂ’NİN HAYATI

A. DOĞUMU.....	7
B. ÇOCUKLUĞU	7
C. EVLİLİĞİ.....	8
D. EĞİTİM HAYATI.....	8
E. MÜRŞİDİ	10

1. Şeyh Muhammed Sâidi Seyda el-Cezeri.....	10
2. Çocukları.....	11
3. Halifeleri.....	11
4. Eserleri.....	13
F. ÜSTADLARI.....	13
1. Molla Fahreddin Batmanî.....	13
a. Hayatı.....	13
b. Kişiliği.....	15
c. Zeka ve Yeteneği.....	15
d. Azim ve Kararlılığı.....	15
e. Sosyal Faaliyetleri.....	16
f. Eserleri.....	17
2. Molla Abdurrahman Erzen.....	17
G. ŞEYH MUHAMMED NURULLAH SEYDA'NIN HILAFET YILLARI.....	18
1. TARIKAT SILSİLESİ.....	18
2. HALİFE OLMASI.....	19
3. İLİM İCAZETİ VERDİĞİ KİŞİLER.....	20
4. TARİKAT İCAZETİ VERDİĞİ KİŞİLER.....	22
H. MUNÂCÂT'I.....	22
I. DİVANINDAN KÜRTÇE BİRKAÇ BEYT.....	23
İ. TÜRKÇE MANZÜMELER.....	24
K. BAZI KERAMETLERİ.....	25
1. Nurun İnmesi.....	25
2. Kalbinden Gelen Ses.....	25
3. Mesnevi'deki Nahvi-Mahvi Kıssası.....	25
4. Gizli niyetlerin açığa vurması.....	26
5. Altın Yüzüğün İkiye Bölünmesi.....	27
6. Meselelerin ifşa etmesi.....	27
7. Cenab-ı Hak'kın bildirmesi.....	28
8. Mide Sancısı.....	28
9. Nurların Evini Kaplanması.....	28
10. Kâbe'deki Zuhurat.....	28

11. Bast-ı Zaman Tayy-ı Mekân	29
12. Yağmurun Islatmaması	30
L. BAZI SÖZLERİ.....	30
M. SEYYİD ŞEYH ALİ EL-FUNDUKÎ'NİN ŞEYH MUHAMMED NURULLAH EFENDİYİ MEDHETMESİ	32
N. VEFATI.....	33

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEYH MUHAMMED NURULLAH SEYDÂNIN ESERLERİ

A. ESRARU'T-TASAVVUF	35
B. BUZURU'L-HAKAİK.....	37
C. ZUNUNU'T-TABİA	38
D. SAHİFETU'L İRŞÂDİ'S-S'ALİSETİ FÎ USULÜ'S-SELÂSETİ.....	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEYH MUHAMMED NURULLAH SEYDÂ'NİN TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ

A. TASAVVUF	42
B. BEY'AT	44
C. ZÜHD.....	45
D. TAKVA.....	46
E. ZİKİR.....	47
F. TEVBE.....	49
G. HARAM.....	50
H. MURAKABE.....	50
I. AKIL VE KALB	52
İ. DÜNYA TARLASI	53
K. İLİM AMEL HÂL	53
L. MÜRŞİD-İ KAMİLİN TEMEL ÖZELLİKLERİ	55
M. NEFSİNE MAHSUS ADABLAR	57
N. MÜSLÜMANIN DİĞER MÜSLÜMANA KARŞI GÖREVLERİ.....	60

O. SÜNNET-İ SENİYYE	63
P. SANATTA, SANATKÂRI GÖRMEK.....	64
R. BEDİUZZAMAN SAİD NURSİNİN “BU ZAMAN TARİKAT ZAMANI DEĞİL, HAKİKAT ZAMANIDIR” SÖZÜNÜN AÇIKLAMASI	65
SONUÇ	67
KAYNAKLAR.....	68
EKLER	71

KISALTMALAR

- a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
a.s. : aleyhi's-selâm
b. : Bin
Bkz. : Bakınız
c. : Cilt
ev. : Çeviren
DİA. : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
h. : Hicri
haz. : Hazırlayan
Hz. : Hazreti
İA. : İslam Ansiklopedisi
m.ö. : Mîlâttan Önce
m.s. : Mîlâttan Sonra
M.Ü.İ.F: Marmara Üniversitesi İlâhiyât Fakültesi
nşr. : Neşreden
ö. : Ölümü
s. : Sayfa
ss. : Sayfadan Sayfaya
T.A. : Türkiye Ansiklopedisi
Y.T.A : Yeni Türkiye Ansiklopedisi
yay. : Yayınları
yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

A. CİZRE’NİN COĞRAFİ YERİ VE ÖZELLİKLERİ

Cizre'nin tarihi M.Ö. 10. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Tufandan sonra, Nuh Peygamber'in (a.s) gemisinin Cudi Dağında karaya oturduğu ve dolayısıyla yeryüzündeki ilk kentsel oluşumun burada başladığına inanılmaktadır. Kuran-ı Kerim'in Hud suresinin kırk dördüncü ayetinde geminin Cudi Dağına indiği ifade edilmektedir. Cizre Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Dicle bölümünde, Şırnak iline bağlı bir ilçedir. İlçe merkezi, Suriye sınırına çok yakın bir noktadadır. İlçe, Dicle'nin eski bir bükümü içindedir. Dicle Nehri'nin sol sahilinde, güneye uzak bir tepenin üzerindedir. Bu tepenin etrafı Dicle ile yarımay şeklinde çevrilmiş bir yarımada halinde olduğundan "Cezire" ismi verilmiştir. Milâdi 638 yılında Hz. Ömer (r.a) zamanında Sasanîler'in eline geçen Cizre, İyaz b. Ganm tarafından fethedildi.¹ Başlangıçta Cezire adıyla anılan şehir, daha sonra Araplar tarafından Cezire-i İbn Ömer adını aldı. İklimi karasal olup yazları sıcak, kışları soğuk geçer. Doğal bitki örtüsü bozkır, toprakları ise verimlidir. Dolayısıyla tarım da gelişmiştir. Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanır. Nüfusun % 70'i hayvancılıkla geçinir.² Dicle nehri ilçeyi kuzeyden batı-güneydoğu doğrultusunda keser. Halkın büyük kısmı etnik bakımından Kürt olduğundan, bölgede konuşulan dil Kürtçe'dir. İlçenin kenarında Ulu Cami adıyla bilinen çok eskiden kalma büyük bir cami vardır. Caminin sağ tarafında Nuh (a.s) adıyla bilinen küçük bir mescid ve mescidin içersinde Nuh (a.s)'ın kabri şerifleri bulunur. Dünyanın üç semâvî dinin mensupları olan Müslüman, Hristiyan ve Yahudilerin ziyaret ettiği bir mekandır. İnsanlık hayatı için ikinci beşik olan Cizre toprakları; Babil, Asur, Arap, Pers, Medler, Sasanîler, Emevîler, Abbasîler, Hamdanîler, Karimatîler, Selçuklular, Moğollar ve Osmanlılar zamanında önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Cizre Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en eski ve tarihî ilçelerinden biridir. Tarihi eserleri arasında en meşhuru; Dicle nehri, Süleymaniye, Abdaliye, Hamidiye kışlası, Babil harabeleri, Cizre kalesi, Hz. Nuh'un

¹ Metin Tuncel, "Cizre", **DİA**, İstanbul 1993, C. VIII, s. 37.

² "Cizre", *YTA*, İstanbul 1985, C. II, s. 516.

gemisinin oturduğu yer olarak tanınan Cudi Dağı, Nuh Peygamberin (a.s) türbesi, Yafes³ ve Akabin köprüsü, Mescidiye ve Kırmızı Medresesidir.

B. CİZREDE YETİŞEN BÜYÜK ALİMLERDEN BAZILARI

1. Meymun b. Mihran

Asıl adı Ebu Eyyub Meymun b. Mihran el-Cezeri er-Rakki'dir. Hicri 661 yılında doğdu. Onun zühd hayatı hakkında anlatılan menkibeler çoktur. Küfe'de Deyrû'l-Cemâcim'de meydana gelen savaştan sonra el-Cezire bölgesinde Rakkaya yerleşti. Bu bölgede kumaş ticaretiyle uğraştı. Cezire'nin Valisi Muhammed b. Mervan tarafından beytûmalın başına getirildi. Halife Ömer b. Abdülaziz döneminde ise Cezire bölgesinde kadı olarak atandı. Hişam b. Abdülmelik dönemine gelince 107/725 yılında Suriye ordusuyla birlikte Kıbrıs seferine çıktı. Suriye ordusuna kumandanlık yaptığı nakledilir. Meymun b. Mihran (h.117/m.735) yılında Cezire bölgesinde Rakka'da vefat etmiştir. Dindarlığı ve takvası ile meşhur olmuştur. Tabiin döneminde fıkıh ilminde önde gelen alimlerdenidir. Hadis rivayeti konusunda sika olduğu nakledilir. Sahabilerden genellikle ibadet ve ahlâka dair hadisler rivayet etmiştir. Yaşadığı dönemin iktisadi ve siyasi Şia-Emevi mücadelesinde ılımlı bir yol izlemiştir. Yaşadığı dönemde sıkça tartışılan kader, iman-amel ilişkisi, büyük günah işleyenlerin durumu gibi konularda kendine mahsus görüşleri açıklamıştır. Helal ve harama riayet etmesi, toplumun ahlaken düzelmesi için önce idarecilerin davranışlarını düzeltmeleri, insanların nefsinin terbiye etmesi konusunda çok tavsiyelerde bulunmuştur.⁴

2. İzzeddin İbnü'l Esir

Asıl adı Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybanî el-Cezerî'dir. 12 Mayıs 1160 yılında Cizre'de doğdu. Babası Ebul-Kerem Esirüddin'in üç oğlu vardır, üçü de alimdir: İzzeddin, Ziyaeddin ve Mecdüddin'dir. İzzeddin İbnül Esir yirmi bir yaşında iken hacca gitti ve Hameyn'de bazı alimlerden hadis öğrendi, dönüşünde ise Bagdat'ta kaldı. Burada hadis derslerine devam etti. Babası Esirüddin çocukların eğitimini düşünerek 1183 yılında Cizre'den ayrılıp Musul'a yerleşti. Şehirde bulunan bir çok alimlerden ilim tahsil etti. İbnü'l Esir eğitim hayatının son yıllarında Dimeşk, Halep ve

³ "Cizre", *TA*, Ankara 1956, C. I, s. 572.

⁴ Halid Ünal, "Meymûn b. Mihrân", *DİA*, Ankara 2004, C. XXIX, s. 506.

Kudüs'e gitti. Bir çok fıkıh, hadis, kurra ve nahiv alimlerden dersler aldı. 1188 yılında Kudüs'ün fethinden sonra Dimeşk'te Selâhaddin el-Eyyubî ile görüştü. Hittin savaşında Musul askerlerin yanında tarihçi olarak katıldı. 1207 yılında tekrar hacca gitti. Hayatın son yıllarında kendini hadis ilmine adanmıştır. Hadis alanında bir çok öğrenci yetiştirmiştir. Sahabe biyografileri ve hadis ravileri hakkında eserler yazdı. 6 Haziran 1233 yılında Musul'da vefat etmiştir. Kabrinin üzerinde 1939 yılında büyük bir türbe yaptırılmıştır. İbnül Esir çok mütevazı, ahlaka düşkün ve hoşgörülü bir alim olarak tanınmıştır. Yazmış olduğu eserler: *el-Kâmil fi't-Târih* eseri, bu eserle kendini Ortaçağ'ın en güvenilir ve en büyük tarihçi olduğunu kanıtlamıştır. *et-Tarihu'l bahir fi'd-Devleti'l Atâbekiyye* adlı eseri, zenginlerin İslâm'a, müslümanlara, ailesine ve kendisine yaptıkları iyilikleri dile getirmek ve onların isimlerini ebedileştirmek için yazılmıştır. *Üsdü'l- gabe fi Ma'rifeti's-Sahabe* adlı eserinde sahabilerin hayatını ele almıştır. *El-Lübâb fi tehzibi'l ensâb* adlı eseri, İslâm toplumunun sosyal yapısı açısından zengin malzeme içerir.⁵

3. Mecdüddin İbnü'l Esir

Asıl adı Ebu's-Sedat Mecdüddin el-Mübârek b. Esirüddin Muhammed b. Muhammed eş-Şeybanî el-Cezerî'dir. Ağustos 1149 yılında Cizre'de doğdu. İlk öğrenimi Cizre'de bitirdi. 1170 yılında ailesiyle birlikte Musul'a göç etti. Burada nahiv, edebiyât, hadis ve fıkıh dersleri aldı. Selçuklu Atabegleri döneminde idari görevler aldı, sonra divan başkatipliğine getirildi, hatta resmi yazışmalarda sır katipliğine kadar yükseldi. İbnü'l Esir hadis ve tefsir alimi, edebiyatçı ve biyografi yazarlığıyla, güzel ahlaka sahip oluşuyla, ilme düşkünlüğü ve tevazuu ile tanındı. Felç hastalığı yüzünden elleri ve ayakları tutmayınca eser yazamaz hale geldi. Musul'daki Derbüdderac köyünde bir ribat yaptırdı ve bütün malını mülkünü buraya vakfetti. Bu ribatta hastalığı boyunca talebelerin yardımıyla, eserlerin bir kısmını bu dönemde yazdı. 24 Haziran 1210 yılında Musul'un Derbudderac köyünde vefat etti. Yaptırılmış olduğu ribatta defnedildi, zamanla bu ribat sûfilerin ziyaret ettiği mekan olmuştur. Yazmış olduğu eserler: *Cami'ul usul li-ehadis'ir-Resul*, *en-Nihâye fi garibi'l-hadis ve'l-eser*, *el-Menalü't-tâlib fi şerhi Tivâli'l-garâib*, *el-Muraşşa fil-âbâ vel-ümmehât ve'l-benin ve'l-benât ve'l-ezvâ'i ve'z-zevâit*, *Tecridü esmâi's-sahâbe*, *eş-Şâfi Şerhu Müsnedi's-Şâfi'i*, *el-İnşâf fil-cem beyne'l keşf ve'l-keşşâf*,

⁵ Abdülkerim Özaydın, "İbnü'l-Esir, İzzeddin", **DİA**, İstanbul 2000, C. XXI, s. 26, 27.

*el-Muhtâr fi menâkîbil-ahyâr, es-Siretü'n-nebeviyye, el-Bedi' fi ilmi'l-Arabiyye, Divânü resâil.*⁶

4. Ziyaeddin İbnü'l Esir

Asıl adı Ebu'l-Feth Ziyaeddin Nasrullah b. Muhammed eş-Şeybani el-Cezeri'dir. 29 Temmuz 1163 yılında Cizrede doğdu. İlk öğrenimi Cizre'de tamamladı. Yirmi yaşındayken ailesiyle birlikte Musul'a göç ettiler. Asıl eğitimi burda gördü. Bir çok Arab divan şiirlerini ezberledi. Arab dili ve edebiyatının yanında, nahiv ve beyan ilmini öğrendi. 1191 yılında Selahaddin-i Eyyubi'nin hizmetine girdi, oğlu el-Melikül Efdal'in özel katibi, sonra da veziri oldu. İbnül Esir Musul Hükümdarı Nasıruddin Mahmud Arslanşah tarafından Musul'da divan katibi tayin edildi. İbnül Esir kibirli, gururlu, bencil ve başkalarının görüşlerine değer vermeyen bir tabiata sahipti. İlim ve edebiyatla ilişkisini kesmemiştir, hatta ilmi ve edebi şöhreti onun siyasi kimliğini unutturmuştur. Yazmış olduğu eserler: *el-Meselüs-Sair fi edebil-katib veş-şa'ir, el-İstidrak fir-red ala Risaleti İbnid-Dehhan el-Müsemma bil-Meahizil-Kindiyye minel-meanit-Ta'ıyye, el-Camiul-kebir fi sena'ateyil-manzum minel kalam vel-mensur, Resail İbnil-Esir, el-Veşyül-merkumm fi halilil-manzum, el-Bedi', Risaletül-ezhar, Kifayetüt-talib fi nakdi kelamiş-şair vel- katib, el-Miftahul münşa li hadikatil-inşa, el-Burhan fi ilmil-beyan, Münisül-vahde*⁷.

5. İbnü'l Cezeri

Asıl adı Ebül-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Ali b. Yusuf el-Cezeri'dir. 26 Kasım 1350 yılında doğdu. Küçük yaşta ezberledi, hatta cem metoduyla kıraat-ı seb'ayı da öğrendi. 1367 yılında hacca gitti. Aynı yılda eğitim almak için Mısıra gitti. Buradaki alimlerden kıraatı seb'ayı öğrendi. 1368 yılın başında Dimaşk'a döndü. 1369 yılında eğitimi ilerletmek için ikinci defa Mısıra gitti. 1372 yılında Ebül-Fida İbn Kesir İsmail b. Ömer, İbnül-Cezeri'ye fetva izni verdi. 1376'da üçüncü kere Mısıra gitti. İskenderiye'de bazı alimlerden usul, meani, beyan ve hadis derslerini aldı. 1383 yılında Şeyhülislam Ömer b. Raslan el-Bulkini ona fetva yetkisini verdi. Mısırdaki eğitimi tamamladıktan sonra Dimaşk'te Emevi camiinde kıraat okutmaya

⁶ Ali Osman Koçkuzu, "İbnü'l-Esîr, Mecdüddin", *DİA*, İstanbul 2000, C. XXI, 28,29.

⁷ İsmail Durmuş, "İbnü'l-Esîr, Ziyâeddin", *DİA*, İstanbul 2000, C. XXI, 30-32.

başladı. Kendisine kıraat şeyhliği verildi. Dimeşkte darül-Kur'an yaptırdı ve talebelere kıraat-ı aşere okuttu. 1390 yılında ikinci defa hacca gitti. 1393 yılında Dimaşk'ta Salahiyye medresesinde ders okutmakla görevlendirildi. Bir yıl kadar ders okuttu. 12 Mart 1396 yılında İskenderiye'ye sonra Antakya'ya ulaştı, burada talebelere aşere okuttu, Bursa'ya gitti. 1383 yılında Niğbolu savaşına katıldı. 1406 yılında Şiraz'a gitti, pek çok talebe okuttu, daha sonra Sultan Pir Muhammed tarafından kadı olarak tayin edildi. İbnül-Cezeri Şiraz'da da darül-Kur'an yaptırdı. 1419 yılında üçüncü defa hacca gitti. 2 Aralık 1429 yılında Şiraz'da vefat etti ve kendi yaptırdığı Darül-Kur'an'da defnedildi. Yazmış olduğu eserler: *en-Neşr fil-kıra'atil-aşr*, *Tayyibetün-Neşr fil-kıra'atil-aşr*, *Takribün-Neşr fil-kıra'atil aşr*, *ed-Durre fi kıra'atis-selasetil-mütemmime lil-aşere*, *Tahbirüt-Teysir fi kıra'atil-eimmetil-aşere*, *et-Temhid fi ilmit-Tecvid*, *Mukaddime fima yecibü alel-kari en ya'lemehu*, *Muncidül-mukriin ve mürşidüt-t alibin*, *Hidayetül-mehere fi tetimmetil-aşere*, *Nihayetül-berere fil-kıraatis-selas ezza'ide 'alel-'aşere*, *el-Elgazül-Cezeriyye*, *el-İkdüs-semi fi Elgazil-kıra'a*, *et-Tezkar fi rivayeti Eban b. Yezid el-'Attar*, *Tühfetül-ihvan fil-hulfi beyneş-Şatıbiyyeti vel-'Unvan*, *el-Hısnül-haşin min kelami Seyyidil-mürselin*, *Miftahul-Hısnil-haşin*, *'uddetül-Hısnil-haşin min kelami Seyyidil-Mürselin*, *el-Mas'adül-ahmed fi hatmi Müsnedil-İmam Ahmed*, *el-Bidaye fi mealimir-rivaye*, *Bi'setül-'alim mn kelami Ebil-Kasım*, *el-Erbaunez-zahiretül-mensube ilel-'itratit-tahire*,⁸

6. Muhammed b. İbrahim

Kaynaklarda hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Muhammed b. İbrahim'in asıl adı, Abdillâh Şemsüddin Muhammed b. İbrâhîm b. Bekr el-Cezerî ed-Dımaşkî'dir. 24 Şubat 1260 yılında Dımaşk'ta doğdu. Dımaşk, Kahire ve İskenderiye'de bir çok hocadan ders almıştır. Muhammed b. İbrâhîm meşhur bir tarihçi, iyi bir hitabete sahip, dürüst ve dindar bir insan olarak ün salmıştır. 28 Eylül 1338 Dımaşk'ta öldü ve Bâbüsagîr Kabristanı'na defnedildi. Yazmış olduğu eser: *Havâdisü'z-zamân ve enbâ'ühû ve vefeyâtü'l-ekâbir ve'l-a'yân min ebnâ'ihî*.⁹

⁸ Tayyar Altıkulaç, "İbnü'l-Cezerî", **DİA**, İstanbul 1999, C. XX, 551-557.

⁹ Ansari, A, S, Bazmee, "Cezerî", **DİA**, İstanbul 1993, C. VII, 506.

7. Abdurrahman b. Muhammed

Asıl adı, Abdurrahmân b. Muhammed b. İvâz el-Cezîrî'dir. Mısırda Şendevîl adasında doğdu. 1908 yılında Ezher'de öğretimini tamamladı, sonra burada ders vermeye başladı. 1912 yılında Vakıflar Bakanlığı'na tayin edildi. Başmüftülüğüne kadar yükseldi. Külliyyetü usûlid-din'de profesör olarak görev yaptı ve Hey'etü kibâril-ulemâ'ya üye oldu. Kendisi Henefî mezhebine mensubtu ve dört mezhebe de vakıf bir fıkıhçı ve hukukçuydu. Yazmış olduğu eserler: *el-Fıkh 'ale'l-mezâhibi'l-erba'a*, *Tavzîhu'l-'akâ'id fî 'ilmit-tevhîd*, *Edilletü'l-yakîn fîr-reddi 'alâ Kitâbi Mizâni'l-mübeşşirîne'l-Mesîhiyyîn fî'l-İslâm*, *Ahsenü'l-beyân fî'r-reddi 'alâ men mene'a tercemete tefsîri'l-Kur'ân*, *el-Ahlâku'd-dîniyye ve'l-hikemü's-şer'iyye*, *Dîvânü Hutab*.¹⁰

8. Abdülkâdir b. Muhammed

Kaynaklarda hayatı hakkında fazla bilgi bulunmayan Abdülkâdir b. Muhammed'in asıl adı, Zeynüddîn Abdülkâdir b. Muhammed b. Abdülkâdir el-Ensârî el-Hanbelî el-Cezîrî'dir. 12 Ocak 1506 yılında Cizre'de doğdu. Abdülkâdir b. Muhammed gençliğinde hem ilm tahsil etti hem de ticaretle uğraştı. Tasavvufa ilgisi çoktu. Daha gençken Şeyh Şehâbeddin Ahmed el-Yezîdî eş-Şâfiî'ye intisap etti. Şeyh Ahmed b. İsmâil ed-Demîrî'den hadis ve tıp ilmi öğrendi. Mûsâ b. Ahmed el-Ermeyûnî'den sarf, nahiv ve mantık derslerini aldı. Sonra Hadım Süleyman Paşa kendisini hizada ve seferde kâtip olarak görevlendirdi. 1568 yılında vefat etti. Yazmış olduğu eserler: *Dürerü'l-ferâ'idi'l-munazzama fî ahbâri'l-hâc ve tarîkı Mekkete'l-mu'azzam*, *Umdetüs-sahve fî hillil-kahve*, *Hulâsatüz-zeheb fî fazlil-arab*.¹¹

¹⁰ Cengiz Kallek, "Cezîrî", **DİA**, İstanbul 1993, C. VII, s. 512.

¹¹ Cevat İzgi, "Cezîrî", **DİA**, İstanbul 1993, C. VII, s. 512,513.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEYH MUHAMMED NURULLAH SEYDÂ'NIN HAYATI

A. DOĞUMU

Muhammed Nurullah Seyda 1368/1948'de Safer ayında Cizre'de doğmuştur. Babası âlim, sûfi Şeyh Seyyid Muhammed Said Seyda Cezeri'dir. Annesi Şeyh Hüseyin Basreti Hazretleri'nin torunu ve Şeyh Celaleddin Basreti Efendinin kızı, Tayyibe hatundur. Nurullah Efendi daha çocukluğunda zekâsı, muhakemesi, tavır ve hareketleriyle herkesin dikkatini çekmiştir. Gençlik döneminde ise akıl, edep, bilgi ve irfanıyla çevresinin hayranlığını kazanmıştır. Babası, ailesi ve hocaları tarafından çocukluğundan itibaren özel ilgiyle takibe alınmış ve yetişmesine büyük önem verilmiştir. Neredeyse tüm zamanını babası Şeyh Seyda'nın gözetiminde medresede geçirmiş, derslerinin pek çoğunu ondan almıştır.¹²

B. ÇOCUKLUĞU

Muhammed Nurullah Seyda küçükken konuşmaya başladı. Küçük yaşta olmasına rağmen olgun olan davranışlarıyla insanların dikkatlerini çekti. Daha çocukken ciddi ve ağır başlıydı. Mahalle çocukları gibi, kimseyle kavga etmez, çirkin laflar söylemezdi. Etrafında diğer çocuklar bulunduğu zamanlarda, çocuklar Şeyhin oğlu var diye, ondan çekinirler ve utanırlardı. Çirkin olaylara şahid olduğunda; “Durun, birbirinize kötü söz söylemeyin, olmaz! Günahtır, haramdır!” şeklinde çocukları uyarırdı. Muhammed Nurullah Seyda daha küçük bile çocuklara tavsiye ve nasihatlerde bulunurdu. Çocukları camide namaz kılmaya gitmeleri için teşvik ederdi. Namaz kılmayanları ise; “Haydi gelin namaza gidelim!” diyerek camiye götürürdü. Muhammed Nurullah Seyda çocukluğunu pek yaşayamadı. Çocukların arasında fazla durmazdı. Vaktinin çoğu camide okumakla geçirdi. Daha küçükken kendinden yaşlı insanlarla beraber otururdu. Kendinden küçük

¹² Şeyh Abdussamed el-Fârkinî , **Mektubat**, Elvans Ajans, İnegöl 2008, s. 61.

insanlarla fazla muhatap olmazdı. Alimlerin ve bilgili insanların sohbetinde bulunarak onlardan istifade ederdi.¹³

C. EVLİLİĞİ

Muhammed Nurullah Seyda hayatında iki defa evlenmiştir. İlk evliliğini 1966 yılında yapmıştır. Şeyh Muhammed Dirşevi'nin torunlarından Şeyh Ahmed'in kızı Kania Hanımla evlenmiştir. Düğünü Mardin'e bağlı Dargeçit ilçesinin İzar köyünde olmuştur. Muhammed Nurullah Seyda'nın bu ilk evliliğinden altı erkek ve iki kız çocuğu dünyaya gelmiştir. Çocuklarının isimleri sırasıyla; Seniye, İrşad, Ümran, Sündüs, Mustafa ve Nişani'dir. Muhammed Nurullah Seyda annesinin ısrarı üzerine 1979 yılında yapmış olduğu ikinci evliliğinden de bir erkek ve bir kız çocuğu doğmasıyla on evlat sahibi olmuştur. Muhammed Nurullah Seyda Mürşid ve Mürşide adlı çocukları dünyaya gelmeden önce, 1985 yılında vefat etmiştir.¹⁴

D. EĞİTİM HAYATI

Muhammed Nurullah Seyda medrese kültürünün hakim bulunduğu bir bölgede doğup yetişmiştir. Çocukluktan itibaren gençlik zamanını eğitimle geçirmiştir. Medrese eğitimine devam ederken, kendisinden zayıf durumda bulunan öğrenci arkadaşlarına ders vererek yardımcı olmuştur. O dönemde medreseden icazet alan bir öğrencinin her ilim dalından bilgisi olurdu. Hepsi için ayrı ayrı icazet verilmezdi. Muhammed Nurullah Seyda medrese eğitimi boyunca okutulan tüm ilimleri okumuştur. Medresede "Sıra kitapları" denilen kitaplar vardı. Herkes o sırayı takip ederdi. O da her öğrenci gibi sıra kitapları okumuştur. Doğu medreselerinde okutulan sıra kitapları şunlardı:

Sarf kitapları; Emsile, Bina, Maksude, İzzi, Sa'dini vb.

Nahiv kitapları; Curcânî'nin Avamil'i, Zuruf, Terkib, Suttur, Sadullah-ı Sağır, Sadullah-ı Gevra (Kebir), Şerhu'l-Muğnî, Şerhül Katr, Süyutin'in el-Behçet'ul Merdıyye, Molla Caminin el-Fevaidut Dıyayıye. Mantık ilminde; Muğni't-Tullâb, Şemsiyye. İstiare ilminde; Abdülgafur. Vad' ilminde; Şerhül Adudıyye. Belagat ilminde; Muhtasarul Meani. Usulüddin ilimde; Taftazani'nin Şerhül Akaid. Usulülfikh ilminde; Subkî'nin Cem'ul

¹³ Serhat Yakıcı, "Muhammed Nurullah Seyda el-Cezeri (K. S) Hayatı ve Eserleri", U.Ü.İ.F "Günümüz Tasavvuf Hareketleri" ders ödevi, Bursa 1997, s 2.

¹⁴ Şeyh Abdussamed el-Fârkinî, **Mektubat**, s 63

Cevami, Gayetül İhtisar, Minhac, İânetü't-Tâlibîn ve Envar kitapları okutuldu. Tefsir ilminde; Kadı Beyzavi ve Celaleyn tefsiri.

Medreselerde hafızlık geleneği çok az olduğundan Muhammed Nurullah Seyda da hafız değildi. Medreselerde daha çok arapça dil ilimleri vardı, bunlar ilmi mevasıldı, buna asıl ders denilirdi. Bu ilimleri öğrendikten sonra diğer İslami ilimleri öğrenmek daha kolaydı. Ancak bu medreselerde daha çok ilm-i mevâsıl olan ve asıl ders denilen arapça dil ilimleri vardı. Amaç Kur'an'ı, Sünneti ve bunun gibi "Temel İslam İlimleri" öğrenmek ve anlamaktı. Muhammed Nurullah Seyda alim ve çok zeki bir insandı. Molla Beşir onun talebelik yıllarına şahid oldu, o hiç ders çalışmazdı. Fakat hangi kitaptan sorsanız biliyordu.

Bir gün Muhahammed Nurullah Seyda Molla Beşire:

-Sen niçin ders çalışmıyorsun?

-Molla Beşir de ona: Sen niçin çalışmıyorsun?

-Muhammed Nurullah Seyda : Vallahi doğru söyledin, ama ben senin hocanım.

-Molla Beşir: Ben de senin talebenim; sen çalışmıyorsan ben de çalışmıyorum.

-Muhahammed Nurullah Seyda: Vallahi doğrudur, yarın sabah dersleri ezberlemeye başlayalım, demişti.

Daha o zamanlar Şeyh Muhammed Sa'id Seyda hayattaydı ve ikisi de genç idiler. Ertesi gün sabah namazından sonra derslerini ezberlemeye başlamışlar. Molla Beşir daha üç satır ezberlemeden o bir sayfa ezberlemişti. Sonra Muhahammed Nurullah ona ezberden okumuştı, Molla Beşir şaşırılmıştı gerçekten de Muhahammed Nurullah Seyda'nın hafızası çok kuvvetliydi.¹⁵

Muhammed Nurullah Seyda'ya daha küçük yaşlarındayken hocası Molla Abdurrahman demiş ki:

-Efendim, milletin gözü sendedir, Şeyh Seyda yaşlanmıştır, senin biraz çalışman lazımdır ki, sen bu ilmi elde edesin. Yoksa tarikat ilimsiz olmaz.

-Muhammed Nurullah Seyda: Hocam çalışmadan ilim olmaz mı?

-Molla Abdurrahman: Olur, olur da milyonda bir olur.

¹⁵ Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'nın has müridlerinden ve Şeyh Muhammed Sa'id Seyda Cami'inde 10 sene İmamlık vazifezi yapmış olan Molla Beşir ile İnegöl'deki evinde 22.04.2011 tarihinde yapılan sözlü mülakat.

-Muhammed Nurullah Seyda: Eğer milyonda bir oluyorsa, o bir de ben olayım, ne olacak yani? dedi.¹⁶

İbrahim Cücük Hocanın anlattığına göre:

Muhammed Nurullah Seyda bazen şöyle derdi:

-“Babam bu ilmi çalışmakla elde etmiş, ama bana çalışmadan verildi”.¹⁷

E. MÜRŞİDİ

1. Şeyh Muhammed Sâidi Seyda el-Cezeri

Muhammed Nurullah Seyda'nın Murşidi, babası Şeyh Muhammed Saîd'tır. Şeyh Muhammed Saîd Cizre'de 1308/1890 yılında doğmuştur. Babası Şeyh Ömer ez-Zengani'dir. Annesi Halime Hatundur. Muhammed Saîd altı aylık iken babası vefat etmiş ve yetim kalmıştır. Babasının vefat haberini alan Şeyh Hüseyin-i Basreti¹⁸ taziye için Cizre'ye gelmiş. Taziyede iken yetim kalan hocasının küçük oğlu Muhammed Saîdi görmek ister. Hocasının oğlu yanına getirilir. Bebeği gördüğünde onu çok sever ve der ki: “Bu benim büyük Seydamın son hatırasıdır, artık ona Seyda¹⁹ denilsin”.

Daha bebekken Seyda sıfatı bir isim olarak verildi. Yedi yaşına kadar konuşmadığı için herkes onun sağır ve dilsiz olduğunu düşünmüştür. Ailesi onun konuştuğunu öğrenince Kur'an'ı Kerime başlatmıştır. İlk Kur'an hocası büyük dayısı 2. postnişin Şeyh Abdülhakim-i Dirşevi'dir. Kur'an'ı Kerimi bitirdikten sonra annesinin yanından ayrılmıştır, cami ve medreselerde kalmış. Geceleri battaniyeye sarılarak yatarmış. Medresede yedi yıl yazılmadan sadece ezber okutulan sarf ve nahiv ilmini ezberleyerek eğitimini tamamlamıştır. Şeyh Abdülhakim-i Dirşevi vefat edince, Muhammed Saîd Seyda medrese eğitimini abisi Şeyh Siracuddin Hazretlerinden tamamladı ve ilim icazetini ondan aldı. İlim icazetini aldıktan sonra ilk tarikat iznini büyük abisi 3. Postnişin Şeyh Muhyiddin el-Cezeriden aldı. Şeyh Muhyiddin el-Cezeri 1914'te vefat edince küçük dayısı 4. postnişin Şeyh Muhammed Nuri Dirşevi'ye bağlanmıştır. Medreseden sorumlu olan abisi Şeyh Siracuddin 1920 yılında vefat etmiştir. Onun yerine Şeyh Muhammed Saîd Seyda medrese sorumluluğunu üstlenmiştir. Aynı anda da dayısı Şeyh Muhammed Nuri

¹⁶ Şeyh Muhammed Nurullah'ın hocası aynı anda Şeyh Muhammed Saîd Seydanın halifesi Molla Abdurrahman ile İnegöl'deki evinde 22.04.2011 tarihinde yapılan sözlü mülakat.

¹⁷ Molla Beşir ile yapılan mülakat, İnegöl, 22.04.2011.

¹⁸ Şeyh Hüseyin-i Basreti Şeyh Ömeri Zengani'nin talebesi ve kendisinden icazet almıştır.

¹⁹ Seyda kürtçede büyük hoca ve herkesi okutabilecek ilim ve kabiliyete sahip kimse anlamına gelir.

Dirşevi'nin yanında seyr u sülük hayatı yaşamış ve tarikat icazeti kendisine verilmiştir. Böylece halife olarak tarikat çalışmalarına devam etmiştir. 4. Postnişin Muhammed Nuri Dirşevi kendisinden sonra Şeyh Muhammed Saîd Seyda'ya halife olarak postnişin ve irşat makamına geçmesini ona vasiyet etti. Şeyhin 1924 yılında vefatından sonra 5. postnişin olmuştur.²⁰ Şeyh Muhammed Saîd Seyda tasavvuf yolunda zaman zaman cezbeye kapılırdı. Bu cezbe sırasında bazen kışın dondurucu soğuşunda Dicle'ye iner, nehrin buzlarını kırarak içine dalar ve saatlerce öyle kalırdı. Bazen de yazın kavurucu sıcakında soba yaktırdı. Şeyh Seyda fakirlere karşı çok merhametli ve şefkatli davranırdı. Onlara sürekli yardım ederdi.²¹ 1925'te Şeyh Said olayının çıkması ve aynı yıl tekkelerin kapatılması üzerine diğer aile fertleri, yeğenleri ve bazı öğrencileriyle birlikte memleketinden ayrılmak zorunda kaldı. Önce Cizre'nin yakın bir köyü olan Çiftik'e, sonra Musul'a gitti. Oradan Şam'a geçti ve memleketi olan Cizre'ye 1928'de döndü. Bu dönemde kışın Cizre'de, yazın Serdehl köyünde ve komşu köylerde ders ve irşad faaliyetlerine devam etti. 7 Ocak 1968 tarihinde vefat etti. Cizre'de aile mezarlığına defnedildi ve kabrinin üzerine bir kubbe inşa edildi.²²

2. Çocukları

Muhammed Ataullah Seyda el-Cezeri,
Şeyh Muhammed Nurullah el-Cezeri,
Şeyh Ömer Faruk Seyda el-Cezeri,
Muhammed Baki Seda el-Cezeri,
Abdullah Veli Seyda el-Cezeri,
Muhammed Safvetullah el-Cezeri.²³

3. Halifeleri

1. Seyyid Şeyh Muhammed Beşîr-i Alakamişî, Herzeh/İdil,
2. Seyyid Şeyh Fahreddîn Yıldız el-'Arnâsî sümme'l-Batmânî,
3. Seyyid Şeyh Kino Şeyhhasenî, Herzeh/İdil,
4. Seyyid Şeyh Halil Aksoy es-Serdifi el-Bicirmanî, Altıyol Köyü/Dargeçit,

²⁰ Şeyh Abdussamed el-Fârkînî , a.g.e.,ss. 40-45

²¹ "Şeyh Seyda", Evliyalar Ansiklopedisi, İstanbul, 1993, XI, 298,299.

²² Abdurrahman Adak, "SEYDA, Muhammed Said", *DİA*, İstanbul 2009, XXXVII, 21.

²³ Şeyh Abdussamed el-Fârkînî, Mektubât, s. 49.

5. Seyyid Şeyh Yusuf Öz Kefsürî, Dumanlı Köyü/İdil,
6. Şeyh Abdussamed Ca'dî-i Diyarbekrî el-Âmedî, Besni/Adıyaman,
7. Şeyh Ma'rûf Gerûşî Batmanî,
8. Şeyh Muhammed Beşîr Ataç Halilî sümme'l-Bâseyî,
Kılavuz Köyü/Dargeçit,1959,
9. Şeyh Mûsâ el-Gundikî el-'Umerî, Kızıltepe/Mardin, 1959,
10. Şeyh Mustafa Derêcî sümme'l-Kereşî, Botan/Cizre, 1959,
11. Seyyid Şeyh Kutbeddîn Kûrîkî Batmanî,
12. Seyyid Şeyh İhsân Bulanîğî/Melekendî, Muş,
13. Şeyh Cemîl el-Antâkî ed-Dânişmânî,
14. Şeyh Cemîl el-Antâkî,
15. Şeyh Muhammed Ali es-Samandağî el Antakî,
16. Seyyid Şeyh Ali Erzen Fındıkî, Botan/Cizre,
17. Şeyh Abdülhamîd Urfevî,
18. Şeyh Muhammed Emin Er Çermukî, Âmed/Diyarbakır, 1952,
19. Şeyh Muhammed Hıdırilyâsî, Âmed/Diyarbakır,
20. Şeyh Muhammed Mehdî Hıdırilyâsî, Âmed/Diyarbakır,
21. Şeyh Ali Bakustanî, Savur/Mardin,
22. Şeyh Abdullah Fırfelî, Ulak/İdil,
23. Seyyid Şeyh İbrahîm Karsî, Iğdır/Kars,
24. Şeyh Süleyman Bêspinnî, Ciro/Silopi,
25. Şeyh Zübeyir Gıtteyî, Mete/Silopi,
26. Şeyh Abdürrahîm Bismilî, , Âmed/Diyarbakır,
27. Şeyh Muhammed Üveys Derîkî, Mardin,
28. Şeyh Muhammed Şerif Surucî, Urfa,
29. Şeyh Mustafa Doğubâyezîdî, H.1386,
30. Şeyh Muhammed Nûrî Doğubâyezîdî, H. 1386,
31. Şeyh Muhammed Salih el-Cevvâdî,
32. Şeyh TâhirKarsî.²⁴

²⁴ Şeyh Abdussamed el-Fârkinî, a. g.e, ss 51-55.

4. Eserleri

1. Kitabu Ahkâmi'l-Envat, 1368/1949, Kameriyye matbaası, Dimeşk.
2. ed-Dâbita fi'r-Rabıta, 1430/2009, Zaman Yay, İstanbul.
3. et-Te'lif fit-Te'lif, 1377/1957, Darü'ş-Şarkı'l-Arabi matbaası
4. el-Mecmeu's-Sağîr, 1382/1963, Dimeşk.
5. et-Tıbbu'n-Nebevî.
6. et-Tasavvuf.
7. Tenbîhü'l-Müsterşid.
8. Manzumeler.²⁵

F. ÜSTADLARI

1. Molla Fahreddin Batmanî

a. Hayatı

Molla Fahrettin, 1328/1910 yılında, Mardin iline bağlı Midyat ilçesinin Arnas köyünde doğdu. Babasının adı Molla Abdullah'tır. Hayatının parlak dönemini Batman'da geçirmiş, ilim ve irşad faaliyetlerini bu bölgede yürütmüştür. Dolayısıyla kendisi Batman'lı olarak tanınmış ve "Molla Fahrettin Batmanî" veya "Şeyh Fahrettin Batmanî" olarak şöhret bulmuştur. Molla Fahrettin, bölgede ilim ve faziletle tanınan ve "Seyyid" olarak bilinen soylu bir aileden gelmiştir. Soyu Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin'e dayanmaktadır. Mensup olduğu aile, ilimle tanınmaktadır. Bu aileden medreselerde uzun süre tedrisat yapan ve yüzlerce talebe yetiştiren bir çok ilim adamı yetişmiştir. Molla Fahrettin, henüz küçük yaşta iken babası vefat etti. Yetim kalması üzerine onun yetişmesi ile fedakâr annesi ilgilendi. Kendisi, henüz altı yaşında iken Kur'ân-ı Kerim'i hatmetti ve İslâmî ilimleri okumaya başladı. 14 yaşında iken, medrese tahsilini tamamlamak için Batman bölgesine geldi. Batman'ın ilçelerinden olan Beşiriye bağlı Tilmiz köyünde müderrislik yapan büyük alim Molla Hasan Tilmizi'nin yanına giderek tahsiline devam etti.

²⁵ Salih Aşık, , *Sahibü'l Vechi'l Kameri Ay YüzlüŞeyh Muhammed Saîd Seyda el-Cezeri (K. S) Hayatı ve Şahsiyeti*, Dahi Yay, Erzurum, 1982, ss. 49-61.

Molla Fahrettin, hocası Molla Hasan Tilmizî'nin yanında öğrenimini tamamlayıp kendisinden ilmî icazet aldı. Ondan sonra hocasının köyüne yakın Bileyder köyünde imamlık görevine başladı. Burada hem müderrislik yapıyor hem de hocası ile irtibatını devam ettirerek eksik kalan bilgilerini tamamlıyordu. Bir süre sonra buradan "Basork" adındaki köye yine imam olarak gitti. Burada köyün büyüğü olan Hacı Osman ağa, onun isteği üzerine camii yanında bir medrese inşa etti. Molla Fahrettin, uzun süre bu medresede ders vererek çok sayıda talebe yetiştirdi. Bir süre sonra bu köyden de ayrılarak o zaman Siirt'e bağlı bir ilçe olan Batman ilçe merkezine gelerek Ulu Cami'de imamlık-hatiplik görevine başladı. Aynı zamanda vaizlik görevini de yürütüyordu. Vaazları halkın üzerinde büyük etki yapıyordu. Kendisinin, Batman'ın muhafazakar yapısında ciddi etkisi olan manevi dinamiklerden biri olduğunu söyleyebiliriz.

Bu arada yaşı ilerleyen Molla Fahrettin efendi, seyr-ü sülûka yöneldi ve Güneydoğu'nun güneybatısındaki Cizre ilçesinde ikamet eden ilim ve takva sahibi meşhur Nakşibendî şeyhi Şeyh Muhammed Said Seyda'nın yanına giderek ona intisap etti. Liyakatini gören Şeyh Muhammed Seyda 1955 yılında kendisine halifelik ünvanını verdi. Bundan sonra "Şeyh Fahrettin" olarak da tanımlanan Molla Fahrettin, bölgede artık ilim tedrisatı yanında irşad faaliyetlerini de yürütmeye başladı. Bu arada İmam-Hatip lisesini dışarıdan bitirme hakkı tanınınca hemen imtihanlara girerek Diyarbakır İmam Hatip lisesinden mezun oldu.

Bir süre imamlık, vaizlik ile sosyal ve tasavvufi faaliyetleri birlikte yürüten Molla Fahrettin, resmi görevle birlikte bu faaliyetleri yürütmenin son derece zor olduğunu görünce, daha rahat hareket edebilmek için resmi görevlerinden istifa ederek kendisini tamamen irşad ve tedrisat faaliyetlerine verdi. Bu faaliyetlerini Batman şehir merkezindeki "Hacı Şirin Camii"nde yürüttü. Burada öğrencilerin iâşe ve ibate masrafları, câmiyi büyük ölçüde kendi adı ile kendi arazisinde yapan Hacı Şirin adındaki bir hayırsever tarafından karşılandı.

Molla Fahrettin, bu arada Üstad Bediuzzaman Said Nursî'nin kitaplarını (Nur Risalelerini) okudu ve onlardan çok etkilendi. Bunun üzerine Bediuzzaman hazretlerine bir mektup yazarak kendisini de talebeleri arasında kabulünü talep etti. Bediuzzaman da ona bir mektupla cevap vererek muvaffakiyeti için dua etti.

b. Kişiliği

Hz. Peygamber (s.a.v)'in soyundan gelen Molla Fahrettin, üstün kişiliğe sahipti. Ağırbaşlı ve vakarlı duruşu ile herkesin dikkatini çekerdi. Bu saygın kişiliği ile beraber son derece mütevazı idi. Talebelerine karşı son derece şefkatliydi ve onlarla birlikte iken kendilerinden biri gibi davranırdı. Uzak bölgelerden, özellikle İç ve Batı Anadolu'dan gelen talebelere medresesinde yer verir ve onlara özel ihtimam gösterirdi. Talebelerin tedrisatı yanında sosyal hayatları ve özel durumları ile de ilgilenir ve onların her yönden mükemmel insan olmalarına çaba harcardı. Talebelerine ait güzel bulmadığı isimleri sünnete uygun güzel isimlerle değiştirir ve bu isimlerle onlara hitap ederdi. Meselâ İskan ismini Abdurrahman; Ferzende ismini de Ahmed olarak değiştirmişti.

Molla Fahrettin, İslam'ı harfiyen yaşamaya gayret ederdi. Hz. Peygamber'in sünnetini titizlikle uygulamaya hassasiyet gösterirdi. Aktiv bir yapıya sahip olan ve zamanını boşa harcamama konusunda son derece hassasiyet gösteren Molla Fahrettin, sosyal hayatını ve irşad faaliyetlerini bir kenara bırakırsak, adeta bir uzlet hayatı yaşardı. Yakın çevresinin anlattığına göre Batman'da kaldığı yaklaşık 20 yıl boyunca çarşı ve pazara pek gitmezdi, genellikle evi ile cami ve medrese arasında devam eden bir hayat yaşardı. Camiye giderken yol üzerinde karşılaştığı 5-6 yaşlarındaki çocuklar, etrafında toplanıp ona büyük ilgi gösteriyorlardı. Manevi kişiliğine paralel olarak fizikî yapısı ile de dikkat çekecek kadar farklı bir yapıya sahipti.

c. Zeka ve Yeteneği

Molla Fahrettin, son derece zeki, ifade kabiliyeti güçlü, fasîh ve belîğ konuşan bir şahsiyete sahipti. Hafızası çok kuvvetliydi. Arapça bir kitabın bir sayfasını bir defa okumak veya dinlemekle hatasız ezberliyordu. Ayrıca özel bir çalışma yapmadan Kur'an-ı Kerim'in tamamını ezberlemişti. Güzel, gür bir sesi vardı. Kıraat hocalarından özel ders almamasına rağmen çok güzel Kur'an okuyordu. İmam-Hatip sınavlarında gösterdiği olağanüstü performans, öğretmenlerin dikkatini çeker, onları hayretler içinde bırakırdı.

d. Azim ve Kararlılığı

Molla Fahrettin, büyük bir azim ve kararlılığa sahipti. Büyük ve uzun vadeli düşünür, geleceğe umutla bakardı. Zihninde önemli projeler vardı. İslami kimliğimizi

kaybetmeden modern çağa ayak uydurmanın gerekliliğine inanıyordu. Okuduğu Nur Risalelerinin etkisi ve İmam-Hatip sınavlarına girme vesilesi ile klasik İslamî ilimler yanında modern ilimleri de öğrenmişti. Kendisi bu limleri okuduğu gibi talebelerine de bunları öğrenmelerini tavsiye ederdi. İleride üniversiteye giderek çok daha yetkili bir konuma gelmeyi planlıyordu. Özellikle Diyanet teşkilatında, çağın gerekleri doğrultusunda ciddi değişiklikler yapmanın gerekliliğine inanırdı. Diyanet teşkilatının, Türkiye'nin en ücra köşelerine kadar uzanan geniş bir ağla büyük imkanlara sahip olduğunu ancak bir çok din görevlisinin, sahip oldukları göreve ehil olmamaları nedeniyle bu teşkilattan beklenen hizmetin gereği gibi yapılamadığını, dolayısıyla bu teşkilatın revize edilerek ehliyesiz görevlilerden arındırılması gerektiğini ifade ederdi.

e. Sosyal Faaliyetleri

Molla Fahrettin, hem ilim çevreleri hem de halk tarafından son derece sevilip sayılırdı. Kendisi de bu saygın kişiliğini halkın huzur ve sükununu, birlik ve beraberliğini temin için kullanırdı. Resmi bir görevi olmamakla birlikte bulunduğu camide imamlık yapar, hutbe okur, vaaz eder ve tasavvufi faaliyetlerde bulunurdu. Böylece halkı dini ve manevi yönden aydınlatıp her türlü kötülüğün, fitne ve fesadın kaynağı olan cehaletten kurtarmaya gayret ederdi. Yaşadığı bölgede aileler ve aşiretler arasındaki anlaşmazlıklara müdahale ederek onları barıştırır, cinayetlerin, fitne ve fesadın meydana gelmesini ve yayılmasını önlerdi. Örneğin tasavvuf üstadı Şeyh Seyda hazretlerinin de tavsiyesi üzerine Siirt'in Pervari ilçesinin yaylasına giderek orada kalan Davudi aşireti ile göçenleri barıştırmış, böylece bu aşiretler arasında yıllardan beri devam edegelen düşmanlık ve ihtilaflar, onun çabasıyla bertaraf edilmişti. Ayrıca Batman yöresinde, tanınmış Raman ve Alikan aşiretleri arasında barışı sağladı. Bu iki büyük aşiret arasında barışı gerçekleştirmek suretiyle bir çok cinayet ve ölümlerin önüne geçmişti. Bu hadiseden dolayı halk arasındaki itibarı ve saygınlığı bir kat daha artmıştı. Molla Fahrettin, ilmî, tasavvufi ve sosyal faaliyetleri ile Türkiye'nin her tarafında tanınınca, dindarlıkla tanınan Konya halkı, bu büyük zatı Konya'ya götürmek için harekete geçmiş ve eşyasını götürmek için bir kamyon tutup Batman'a gelmişlerdi. Ancak bunu duyan Batman halkı kamyonun etrafını sararak evin taşınmasına ve kamyonun hareket etmesine engel olmuşlardı.

Halk arasında son derece itibarı olan ve çok sayıda talebe yetiştiren ileri görüşlü alim ve mutasavvıf Molla Fahrettin Efendi, tasarladığı büyük projelerini tamamlayamadan,

Batman'da, 1 Şubat 1972 tarihinde, 62 yaşında hakkın rahmetine kavuştu ve Batman'a yakın "Korik" köyünde annesinin yanına defnedildi.

f. Eserleri

1. Cuma Günü ve Cuma Namazı.
2. Keşfu'l-Ğıta Haşiyetu İmtihani'l-Ezkiya.
3. Durretu's-Sadef fi Beyani Asnafi'l-Harf.
4. Et-Tarsîf fi İlmi't-Tasrîf.
5. El-İstinare fi İlmi'l-İstiare.
6. İsâğûcî fi'l-Mantık.
7. Risaletu'l-vad'.
8. El-İ'tisam Haşiyetu Şerhi'l-İsam Ale'l-Ferideti fi'l-Beyan.
9. Miftahu'l-Cenne fi Ezkari'l-Kitabi ve's-Sunne.
10. Zu'l-Fikaru'l-Hayderî fi'd-difai Ani's-Şeyh Seyda el-Cezerî.
11. El-Kavlu's-Sedîd fi Beyani Hukmi's-Saydi Bi'l-Bundukati'l-Muttehazeti Mine'l Hadîd.²⁶²⁷

2. Molla Abdurrahman Erzen

Molla Abdurrahman Erzen 1931 yılında Şırnak'ın Eruh ilçesinin Fındık nahiyesinde dünyaya gelmişti. Babası büyük şair ve alim Seyit Ali Fındiki'dir. İlk dini bilgileri babasından almıştır. Arapça ve Farsça dillerini, bunun yanında da hat sanatını üstadı Hacı Muhammed Selim'den almıştır. Molla Abdurrahman Erzen, sülük, resh, reka, divani gibi diğer hatları da başka Molla'lardan ders almıştır. İlk, orta ve İmam-hatip okullarından sonra, 1964 yılında devlet hizmetine girerek, Cizre Meydan Camii, Hatiban ve Ulucami imamlıklarında ve daha sonra müftülük memuru olarak da görev almıştır. Daha sonra, Şırnak'ta Müftülüğe yükselen Molla Abdurrahman Erzen 1969 yılında Cizre Müftülüğüne atandı. Hatiban, Meydan ve Şeyh Hasan Basri Camileri üzerinde çeşitli ayet

²⁶ <http://seyhfahreddin.com/molla-fahrettin-batmani-nin-hayati-ve-kisiligi.html>. İnternet Sitesinde kullanılan içeriklerde Doç. Dr. Abdülkerim Ünalani'nin "**Molla Fahreddin Batmani ve İlmi Kişiliği**" adlı makalesinden yararlanılmıştır. 27. 04. 2011.

ve hadisleri kendi hattı ile yazdı. Cizrede vefat etmiştir. Yazmış olduğu eserleri; Tasavvurât Risâlesi, el-Ehâdis li Muhtâre, Şiirler.²⁸

G. ŞEYH MUHAMMED NURULLAH SEYDA'NIN HILAFET YILLARI

1. TARIKAT SILSİLESİ

1. Ebû Bekir-i Sıddık (r.a.)
2. Selmân-ı Fârisî (r.a.)
3. Kâsım ibni Muhammed ibni Ebû Bekir-i Sıddık.
4. Câfer ibni Muhammed Sâdık.
5. Ebû Yezîd-i Bestâmî.
6. Ebül Hasan-i Harkânî.
7. Ebû Alî-i Fârmedî.
8. Yûsuf-i Hemedânî.
9. Abdülhâlık Gucdüvanî.
10. Ârif-i Rivegerî.
11. Mahmûd-i İncirfagnevî.
12. Azîzân Alî-i Râmitenî.
13. Muhammed Bâbâ-i Semmâsî.
14. Seyyid Emir Gülâl.
15. Muhammed Bahauddin Şâh-ı Nakşibend.
16. Alâuddin-i Attâr.
17. Yâkûb-i Kerhî.
18. Ubeydullâh-ı Ahrâr.
19. Muhammed Zâhid-i Bedahşî.
20. Derviş Muhammed.
21. Hâcegi Muhammed Semerkandî-i Emkenegî.
22. Hâce Muhammed Bakıbillâh.
23. İmâm-ı Rabbânî Ahmed-i Fârûkî-i Serhendî.

²⁸<http://www.cizre.gen.tr/index.php?goster=651&SayfaNo=1265> 15.08 2011.

24. Urvetü'l-Vüskâ Muhammed Mâsûm-î Serhendî.
25. Seyfüddin Ebül Berekât.
26. Seyyid Muhammed Nûr Bedvânî.
27. Şemsüddin Habîbullâh Mazhâr-ı Cân-ı Cânân.
28. Abdullâh-ı Dehlevî.
29. Şeyh Hâlid-i Zülcenaheyn.
30. Şeyh Hâlid-i Cezerî.
31. Şeyh Sâlih-i Sipkî.
32. Şeyh Muhammed-i Aynî.
33. Şeyh Hâlid-i Zîbârî.
34. Şeyh Ömerî Zengânî.
35. Şeyh Abdülhakîm-iDirşevî.
36. Şeyh Muhiddin-i Cezerî.
37. Şeyh Muhammed Nûrî-i Dirşevî.
38. Şeyh Muhammed Saîd Seydâ-i Cezerî.
39. Şeyh Muhammed Nurullah Seydâ-i Cezerî.²⁹
40. Şeyh Ömer el-Fâruk Seydâ-i Cezerî.³⁰

2. HALİFE OLMASI

Şeyh Muhammed Saîd Seyda Cizre'nin Çağlayan köyüdeyken misafirleri olduğu esnada, oğlu Muhammed Nurullah'ı getirmelerini söyler. Henüz bir yaşını doldurmamıştır. Babası Şeyh Muhammed Saîd Seyda cemaate yönelerek şöyle buyurur:

“Bu oğlum bizim büyüğümüz ve reisimizdir”.

Yine Serdehl köyünün Camisinde müridlerden biri Şeyh Muhammed Saîd Seyda'ya sorar; “Efendim şayet Şeyh Efendî aramızdan giderse,sizin yerinize kim bakacak, kim halifeniz olacak ?” Şeyh Muhammed Saîd Seyda oğlu Muhammed Nurullah'ın kolundan tutarak buyurur : “Benim halifem budur”.

Şeyh Muhammed Saîd Seyda insanları tebliğ ve irşad için köylere giderken, kendisiyle birlikte büyük bir topluluk ve kalabalık vardı.

²⁹ Salih Aşık, **Sahibü'l Vechi'l Kameri Ay YüzlüŞeyh Muhammed Saîd Seyda el-Cezeri (K. S) Hayatı ve Şahsiyeti.**, ss. 42-43.

³⁰ Şeyh Ömer Faruk Seyda-i Cezeri Şeyh Muhammed Nurullahın şu anda halen hayatta postnişinidir.

Şeyh Muhammed Saîd Seyda oğlum Nurullahı bana getirin der. Getirilince onu göğsüne bastırır, kucaklar ve müridlerine der ki;

“Bu sizin Şeyhinizdir”, bu olaya yüzlerce insan şahid olur.

Şeyh Muhammed Saîd Seyda’ya vefatından birkaç hafta önce bazı müridleri sorarlar;

-Efendim halifeniz kimdir ?

Şeyh Muhammed Saîd Seyda der ki;

“Yerime oğlum Muhammed Nurullah geçecektir, halifem odur”.³¹

3. İLİM İCAZETİ VERDİĞİ KİŞİLER

Muhammed Nurullah Seyda bizzat merhum babası Şeyh Muhammed Saîd Seyda’nın halifesi Şeyh Fahrudin Arnasi el-Batmani’den ilim icazeti almıştı. Bir gün sonra kendisi başkalarına ilim icazeti vermeye başlamıştı. Vefatına kadar çok sayıda medrese ilim icazeti vermiştir. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda’nın medreselerinde tahsil görerek, ondan ders okuyup sadece ilim icazeti alan bazı kişilerin isimleri, memleketleri ve icazet tarihleri şunlardır:

1-İkinci Molla Abdulhakim Ataç.

2-Molla Abdulaziz Tanrıverdi, İdil.

Şeyh Muhammed Nurullah Seyda kendisi ilim icazeti aldıktan bir gün sonra bu ilk ikisine yine kendisi ilim icazetlerini vermiştir.

3-Molla Hikmetullah Atan, Kızıltepe/Mardin, 8 Nisan 1968.

Daha sonra yedinci postnişin Şeyh Ömer Faruk Seyda Hazretleri tarafından tarikat hilafeti verilmiştir.

4-Molla Muhyuddin Ülper, Cizre.

Daha sonra yedinci postnişin Şeyh Ömer Faruk (k.s) Hazretleri tarafından tarikat hilafeti verilmiştir.

5-Molla Abdulhamit, Cizre/Şahî, (Çağlayan Şah Köyü).

6-Molla Muhammed Yüksel.

7-Seyyid Molla Muhammed Şefik Aksoy.

³¹ Şeyh Muhammed Nurullah’ın oğlu (mahdumu) İrşad Seyda ile 4.04.2011 tarihinde internet aracılığıyla yapılan yazılı mulâkat.

8-Molla Bahauddin Ayyıldız, Diyarbakır/Eğil Beylerinden.Daha sonra yedinci postnişin Şeyh Ömer Faruk Seyda Hazretleri tarafından tarikat hilafeti verilmiştir.

9-Molla Masum Bayar.

10-Molla Fadıl Aşan Bedirhanoglu, Cizre/Şahî, (Çağlayan Şah Köyü).

11-Molla Beşir Malkaç, 30 Nisan 1973.

12-Molla Beşir, 30 Nisan 1973.

13-Molla Abdurrahaman İnan, 30 Nisan 1973.

14-Molla Hacı Çelik, İvanî, Dargeçit.

15-Molla Ahmed Aslan.

16-Seyyid Molla Yusuf Düzgün, İdil.

17-Molla Tahir Kiveğî, Cizre/Botan, 18 Aralık 1972.

18-Molla Seyyid Muhammed İbin, Batman/Kayabal.

19-Molla Abdussamed Kerhî.

20-Molla Tahir Bapur, Kılavuz Köyü.

21-Molla Osman Ünal, Hors (Bulmuşlar) Köyü-Botan/Cizre, 1975.

22-Molla Abdulhamid Sanuhî/Pervari.

23- Molla Sirac Bozyiğit, Zercel Danalı Köyü-Beşiri/Batman.

24-Molla Hanefi Ballı, Bingöl.

25-Molla Seyyid Muhammed Deniz, Kartmin, Midyat.

26-Molla Salih Kısa, Heskali (Kaşıkçı Köyü), İdil h. 8 Zilhicce 1389.

27-Molla İbrahim Bavli, Hoser (Düzova Köyü), Cizre, 13 Nisan 1975.

28-Molla Muhammed Naim Bilir, Navyan (Güneyçam), Şırnak, 1970.

29-Molla Seyyid Ramazan Üzümcü, Kentli/İdil, 24 Mart 1971.

30- Molla İbrahim, Danêr (Duru Köyü), İdil, 24 Mart 1971.

31-Molla Muhammed Tay, Reyhanik (Bostancı Köyü), Silopi.

32- Molla Seyyid Necmuddin Deniz, Kartmin/Midyat.

33-Molla İzzet, Diyarbakır.

34-Molla Seyyid Muhammed Erzen, 1973.

35-Molla Beşir, 1 Haziran 1973.

36-Molla Muhammed Gerçin, Dudırî/İdil, 1976.

37-Molla İsmail Oğrak, Delavekasre (Aliyan Köyü), İdil.

38-Molla İbrahim, Dargeçit/Mardin.

39-Molla Muhammed Kasım Elarslan, 13 Şubat 1970.

40-Seyyid Sabri Yıldız, Nisan 1978.³²

4. TARİKAT İCAZETİ VERDİĞİ KİŞİLER

Şeyh Ömer Faruk Seyda El-Cezeri,
Seyyid Şeyh Maruf (Suriye),
Seyyid Şeyh Muhammed (Düzgün)
Şeyh İsmetullah Batmani Bışeri,
Şeyh Muhammet Ali (Aslan),
Şeyh Ali (Birdane)
Şeyh Hatip el-Diyarbakri (Yüksel),
Şeyh Recep Efendi,
Şeyh Mustafa (Çetinkaya)

Şeyh Muhammed Nurullah Seyda tarafından hatme okumaya ve ders vermeye ehil mezunların sayısı ise daha da fazladır.

H. MUNÂCÂT'I

Allahım! Muhabbet iksirini kaybetmiş olan kalbim için, senin zikrine ve cennetine duydukları özlemle kalplerinin her köşesi nurlanan aşık velilerin şefaathlerini diliyorum.

Allahım! Ufukları, senin çeşit çeşit tecellilerinle aydınlanan Peygamberlerin ruhları hürmetine, hayatının gıdası kesilmiş olan ruhumun halini sana arz ediyor, sana sığıyorum.

Allahım! Yaş akıtmayan kuru gözlerimin halini de sana arz ediyor, onlar için huşu içerisinde kanlı gözyaşları döken, yataklarında yatmayan büyük zatların gözlerinin şefaathini diliyorum! Onlardan uzakta oluşuma ve onların yalnızlığını çektiğime acı, çok üzgün ve gerçek vatanından uzakta bulunan bu garibe merhamet et!³³

Allahım! Ey, beni en güzel şekilde terbiye edip yetiştiren Rabbim! Beni şeytani rezilliklerden, nefsani arzulardan koru! Beni beşeri kirlerden, hayvani arzulardan temizle! Beni sadık kullarına yaptığın ihsanla gerek kendi sevgin ve gerekirse habibin Muhammed

³² Muhammed Baki Seyda'nın kaynak olarak gösterilen http://www.ayyuzluseyda.com/forum/Display_Topic.asp?ID=15 internet adresinden alınmıştır. 13.03.2001

³³ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezeri, **Çekirdekler ve Gerçekler**, Çev Abdullah Yücel, Zaman Yay, İstanbul 1994, s 14.

Mustafa (s.a.v)'in sevgisi için arıt, kötülüklerden kuru ki, bende Sen'den başkasını Rab tanıma gibi bir düşünce kalmasın! Ya Hannân, Ya Mennân, Ya Rahim, Ya Kerîm, Ya Latîf, Ya Rahmân!

Ey Allahım! Ey Rahmân, Rahîm, Kerim ve Hakîm olan Rabbim! Ey yer ve gökleri ve ikisi arasındakileri yaratan, herbirini diğerlerine ulaştıran, herbirine mührünü basıp tüm satırlarını tasnif eden Rabbim, Seni tesbih ederim!

Ey Ulûhiyet mührü ile herşeyi mühürleyen, herşeyin üzerine ilâhlık imzasını atan, kainat sergisinin nakışlarını hikmet kalemiyle çizen, her şeyi hikmetiyle yerliyerine koyan Yüce Allahım Seni tesbih ve tenzih ederim!

Ey beni kainat kitabının bir sayfası içerisinde bulunan bir cümlenin kelimesi için bir nokta halinde var eden Allahım! Seni tesbih ve noksanlıklardan tenzih ederim!

Ey Yüce Ma'bud! Seni tesbih ve tenzih ederiz! Sana layık bir şekilde ta'zimde bulunamadık! Senin büyüklüğünü hakkıyla dile getiremedik! Sana gerçek manada hamedemedim! Ama seni noksan sıfatlardan tenzih ve tesbih ediyoruz!³⁴

I. DİVANINDAN KÜRTÇE BİRKAÇ BEYT

Guh nede ewé nezan u xeste
Tarixa cihane ev welatin
Peyğembere şerqe u ğerbe kine ?
Derketin ji şerqe va bibine
Hezrete İbrahim u Muhemmed
Serwere me Musa u İsa
Ronahi ji sinaye dı tisa
Zerdeşte mezin gelo ji kuder
Ew Ariye kevnar u reber
Gotin ku nebi weya hekime
Her hali ji bu mera u xime
Elfabaya Ewrupa ji kuye
Lew ji mer peşwar çi xuye

³⁴ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezeri, a.g.e., s. 108.

Ev xeta Fenikeye li derya
Ewropa wi nav lekir li hemiya
Tev hemi ji va welate ronak
Pirozın pir bıha u pir pak
Em Pers u Med u Fenik u Suğdin
Tacikin u Ariyen li hindin
Alanın u Peştune u Kurdın
Lorine Emaziğiye merdin
Em Zendın Merwani Eyubi
Mireke mezopotamya Nubi...

İ. TÜRKÇE MANZÜMELER

Kulak verme o cahil ile hastaya.
Dünyanın tarihi şu devletlerdir.
Şark ile garbın peygamberi kimlerdir ?
Çıktılar şarktan gör onları.
Hazreti İbrahim ile Muhammed.
Öndererımız Musa ile İsa.
Aydınlık sinadan ?
Büyük Zerdeşt acep nerden ?
O önderlik yapan Eski bir uygarlık.
Dediler ki Nebidir veya hekimdir.
Her hali ile bizim için,
Avrupanın alfabesi neredendir?
Ondan bizim için ne tarihi vatandır bu.
Bu Fenike çizgisidir deryada.
Avrupanın isimlerini onlar koydu hepsinin
Bütün bu aydınlık devletlerden,
Kutsallar çok pahalı ve çok temiz.

Mezopotamya yöneticileriyiz biz.³⁵

K. BAZI KERAMETLERİ

1. Nurun İnmesi

Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'nın mubarek naaşı dergah camiinden çıkarılıp Kubbe'ye getirilinceye kadar, gökyüzünden tabutun üzerine inen nurlara insanlar şahit olmuştu. Hatta bu olayı kameraya kaydetmişlerdi. Mubarek naaşı kubbeye girince o nur göklerden sarkıp Kubbe'nin damına inmişti. Bu gökkuşağı değildi, çünkü gökkuşağı yağmur sonrası oluşur, halbuki o gün Cizre'de yağmur yağmamıştı. Sarı, kırmızı, kahverengi, yeşil ve beyaz renklerden oluşan nur ve ışık adeta bir hoşgeldin gibiydi. O acayıp ve muhteşem hadiseye şahit olmuş, şu anda da hayatta olan binlerce insan Cizre'de, çevresinde ve başka vilayetlerde oturmaktadırlar.

2. Kalbinden Gelen Ses

Şeyh Muhammed Nurullah Seyda Molla Tahir Hespisti ile birlikte Cizre'deki camisinin bitişik bir odasında bulunuyorlardı. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda sessiz zikir yapıyorlardı. Kalbinden herhangi bir insandan duyulmayan çok yüksek bir ses gelmişti. Molla Tahir Hespisti bunu bir keramet olduğunu anlamıştı. Çünkü hayret verici bir olaydı. Ses çok yüksekti.

3. Mesnevi'deki Nahvi-Mahvi Kıssası

Molla Tahir Hespisti Şeyh Muhammed Nurullah Seyda ile birlikte Serdahil (Cizreye bağlı bağlarbaşı köyü) camisindeydiler. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'yı yüzlerce insan ziyarete gelmişti. Konya'dan da bir cemaat gelmişti. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda gelen misafirlerle sohbet ediyorlardı. Molla Tahir Hespisti o esnada kendi kendine demişti ki: Misafirlere teşvik babında Mevlana'nın Mesnevi'sinde zikrettiği nahvi-mahvi kıssasını anlatsam. Tam izin isteyip konuşmaya başlamak istediği esnada, Şeyh Muhammed Nurullah Seyda ona yönelmişti ve şöyle buyurmuştu: Molla Tahir!

³⁵ <http://www.facebook.com/photo.php?fbid=367684856611586&set=o.75764440991&type=1&pemPage=1>
13 .05.2012.

Mesnevi’de geçen nahvi-mahvi kıssası vardır. Böylece kıssayı devam edip cemaate kendisi anlatmıştı.

Molla Tahir yıllarca köylerde imamlık yapmış ve talebe okutmuştur. Özellikle Mevlana’nın mesnevi’si hakkında bir uzmanmış. Arapça’nın yanında farsçası da kuvvetliymiş. Yunan ve günümüz Batı Felsefesi konusunda da derin araştırmaları yapmıştı. Şeyh Muhammed Saîd Seyda’dan sonra Şeyh Muhammed Nurullah Seyda’ya intisab etmişti. Köyüne yakın bir mağarada uzlete ve riyazete çekilmişti. Bu tasavvufi bağlılığın muhabbetin ve murakebelerin neticesi olarak sonraki yıllarda değişik hadiseler ve rabbâni işaretler görmüştür. Yıllarca köylerde imamlık yapmış ve talebe okutmuştur. Yaşladığından dolayı şimdi Şırnak’ın İdil ilçesinde oğluyla yaşamaktadır.

4. Gizli niyetlerin açığa vurması

Mardin’de ve Batman’da uzun yıllar müftülük yapmış olan Molla Celal Yıldız ve bazı arkadaşlar Cizre’ye Şeyh Muhammed Nurullah Seyda’yı ziyarete gitmeye niyet etmişler. Olay 1979-80’lerde geçmektedir. Molla Celal Şeyh Muhammed Saîd Seyda’nın halifelerinden ve Şeyh Kutbeddin Efendi’nin de yeğenlerindedir. Batmanın Korik köyünde ikamet ediyorlardı. Molla Celal ve arkadaşları Batman’dan Midyat’a yaklaşırken takside konuşup, sohbet ediyorlardı. Arkadaşlardan biri demişti ki: Cizre’ye vardığımızda Şeyh Nurullah bize şu şu yemekleri ikram etse. Diğeri demiş ki: Batman’da arapça kanallar gösterilmiyor. Cizre Suriye ve Irak sınırında olduğundan dolayı, muhtemelen arapça kanallar da seyrediliyor. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda bize arapça kanalları seyrettirse güzel olurdu. Halbuki Şeyh Muhammed Nurullah Seyda vefat edene kadar evine televizyon almamıştı. Diğeri başka bir şey söylüyordu. Cizreye vardılar. Şeyh Seyda camisi, adıyla meşhurdu. Cami dergahına gelip, bir de bakmışlar ki: Şeyh Muhammed Nurullah Seyda camide tek başınaydılar. Gelen misafirleri görünce oturduğu yerden kalkıp onlara doğru gitti. Misafirler mescidin kapısında idiler, Şeyh Muhammed Nurullah Seyda kapıya gelip, bir elini kapının sağ yanına, diğerini sol yanına yaslayıp onlara şöyle hitap etmişti: Mollalar! Hocalar ben size arap televizyon kanallarını izletsem, ne ifade eder? Yemekte şu şu yemekleri ikram etsem ne ifade eder? Veya şöyle şöyle yapsam ne ifade eder? Alim, hoca oldukları halde kerametlerde tereddütlerinin olmasını onlara layık görmezdi. Misafirlerin yolda gelirken bazılarının niyet tutmalarını onlara hatırlatır, ne

konuştularsa hepsini yüzlerine söylerdi. Hocalar bu hale şaşırıp gördüklerine, duyduklarına hayret ederlerdi.

5. Altın Yüzüğün İkiye Bölünmesi

Van'ın Canik köyünde yaşamakta olup köyünde muhtar olan Hacı Enver Oflas Efendi'nin altın yüzüğü vardı. Arada bir Cizre üzerinden Irak'a gidip mazot getirir, ticaret yapardı. Gidip gelirken Cizre'deki dergahta bazen Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'yı ziyaret ederdi. Bir ziyaretin esnasında Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'nın elini öperken, gözleri Hacı Enver Oflas Efendi'nin parmağındaki altın yüzüğe takılmıştı. Ve şöyle buyurmuşlar: Erkeklerle altın yüzük haramdır, onu çıkar, artık kullanma. Hacı Enver Oflas Efendi peki Efendim demiş ve yüzüğü parmağından çıkarıp, kendi cebine koymuştu. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'nın sohbetinde bir müddet kaldıktan sonra, izin isteyip Van'a doğru yola çıkmıştı. Yolda şeytanın ve nefsin vesveseleriyle yüzüğü parmağına tekrar takmıştı. Bitlis vadisine yaklaştığı esnada, bir de bakmış ki, garip bir şekilde altın yüzüğü parmağındayken aniden ikiye bölünüp ve düşmüş. Hacı Enver Oflas Efendi anlamış ki: Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'nın emrine muhalefet etmiş olduğu için, bu bir ilahi ihtar ve Şeyh Efendi'nin bir kerametiymiş. Hacı Enver Oflas Efendi yüzüğü aradan yıllar geçtiği halde bir mendilin içinde kırık vaziyetiyle evde hatıra olarak saklamıştı.

6. Meselelerin ifşa etmesi

Şeyh İsmet Efendi Batman'ın Beşiri kazasının Barisil köyünde ikamet ederlerdi. Şeyh Muhammed Saîd Seyda'nın emriyle Silopi'nin Bişir köyünde kalıp, orada yıllarca talebe okutmuştu. Camisinde de imamlık yapardı, hayatta kalan eski Mollalardan olup takva sahibiydi. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'nın halifelerinden biriydi. Şeyh İsmet Efendi çoğu kere köyden (Cudi dağının Bişir eteklerinden) Cizre'ye ve Serdahil köyüne Şeyh Muhammed Nurullah Seydayı ziyarete giderdi. Hayatımızla ilgili herhangi bir meseleyi Şeyh Muhammed Nurullah Seyda ile istişare edip, nasıl emrediyorlarsa öyle hareket edelim diye içinden geçirirdi. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'nın yanına varınca, gelen misafirlerin niyet ettiği meseleyi, daha söylemeden kendisi söyler ve cevabını da verirdi. Şeyh İsmet Efendi anlamıştı ki: Şeyh Muhammed Nurullah Seyda, genç yaşına rağmen, tasavvufta, seyr-u sülükta merhaleler katetmiş, keşif gözü açılmış, ve vasıllardan olmuştu.

7. Cenab-ı Hak'ın bildirmesi

Silopi'li Hacı Ahmed Efendi dergahın, medresenin ve talebelerin masrafları temin etmek için tarikat ihvanlarından Silopi'de 160 yıl toplamıştı. Daha sonra Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'ya teslim edecekti. Cizre'deki dergaha gitmişti, o esnada Şeyh Muhammed Nurullah Seyda minarenin yanındaki namazgah olarak kullanılan geniş alandaydı. Hacı Ahmed Efendiyi görünce demiş ki: Hoş geldin Hacı Ahmet, altmışını bana teslim et, yüz lira da senin olsun, sana hediyemizdir. Hacı Ahmed Efendi demiş ki: Efendim, biz söylemeden ahvalimizi biliyorsunuz! Şeyh Muhammed Nurullah Seyda demiş ki: Cenabı Hak bildiriyor. Hacı Ahmed Efendi demiş ki: Efendim ben isterim ki, o yüz lirayı da size teslim edeyim. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda demiş ki: Yok, o senindir. Hacı Ahmet Efendi demiş ki: Bu işaretlerden Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'nın kerametlerine ve keşfiyatlarına şahit olmuştuk. Bu tür olayların, hem Şeyh Muhammed Saîd Seyda'dan, hem de Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'dan sadır olduğuna insanlar şahit olmuşlardı.

8. Mide Sancısı

Diyarbakır'lı Molla İzzet bir ara midesinden çok rahatsız olmuştu. Mide sancısı uzun süre acı vermişti. Bir gece o hasta haliyle uykuya dalmıştı. Rüyasında Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'yı görmüştü. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda hasta mısın? deyip yanına uğrayıp, hafifçe elini Molla İzzet'tinin midesi üzerinde geçirdi. Sabahleyin uyanınca hastalıktan bir eser kalmamıştı.

9. Nurların Evini Kaplanması

Diyarbakır'da yaşayan ve alim bir zat olan Molla İzzet'tin köylerde imamlık yapmaktadır. Molla İzzet Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'ya olan teslimiyet ve muhabbetinin coşkusuyla bir defasında Diyarbakır'dan Cizre'ye murşidi ziyarete gelmişti. Cizre'de caminin yakınındaki evlerinin yanından geçerken, Hak Teala perdeyi ona kaldırmıştı. Murşidi olan Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'nın evinin hepsini, duvarları bile nurlar içerisinde görmüştü. Evi nurlar, ışıklar kaplamıştı.

10. Kâbe'deki Zuhurat

İdil'in Deştadari köyünden, şu anda Nusaybin'de ikamet etmekte olan Hacı Ahmet Deştadari yıllar önce hacca gitmişti. Alimler ve evliyalar Cuma günü, Cuma namazından

sonra zamanının en büyük velisi olarak bilinen Gavsın, mizab-ı rahmet hizasına gelip dua ederlermiş. Hacı Ahmet Deştadari da namazdan hemen sonra evliyaların hizasına gitmişti. Gidip gelenlere bakmıştı. Bir müddet sonra gökyüzünde şimşek gibi bir ışık, bir nur parlamıştı. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'nın yüzünü gerçek halinden daha büyük olarak tüm heybetiyle gökyüzünde görmüştü ve daha sonra o görüntü kaybolmuştu. Hacı farizasından n sonra İdil'den bir cemaatle Cizre'ye Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'yi ziyarete gitmişti. Beraberinde bölgenin tanınan ağalarından İdil'li Hacı Süleymanı Keleşa da Cizre'ye ziyarete gelmişti. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'nın odasına girip, elini öpüp oturmuşlar. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda Hacı Ahmet Deştadari'ye yönelip şöyle buyurmuşlar: Hacı Ahmet Cenabı Allah (c.c) haccını kabul etsin, Kâbe'de görünme var mıydı acaba, görünme ? Cevap vermesini beklemeden Hacı Süleymana ve beraberindekilere yönelmiş: Hacı Süleyman nasılsınız hepiniz? diye onlarla konuşmaya ve hal hatırlarını sormaya başlamıştı. Hacı Ahmet Deştadari anlamış ki, Şeyh Muhammed Nurullah Seyda kendisinin cevap vermeni istememiş ve Kâbe'deki zuhurattan, olaydan haberi varmış. Bu hadiseyi Hacı Ahmet Deştadari'den bir çok kişi dinlemiştir.

11. Bast-ı Zaman Tayy-ı Mekân

Bast-ı zaman: Zaman içinde zaman yaratmak. Tayy-ı mekân: Yerin dürülmesi, mesafenin kısalması suretiyle gerçekleşen keramet.³⁶ Diyarbakır'lı salih bir zat Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'ya sevgisi olmakla birlikte, mıntıkadaki başka bir Şeyh Efendiye müntesipti. Bir ara Şeyh Muhammed Nurullah Seyda Cizre'den Diyarbakır'a gelmişti. Onunla beraber yürürken bir ara o zatın elini kendi eline almıştı. Yürüyüşe çıkmışlar, bir ara Şeyh Muhammed Nurullah Seyda parmaklarıyla o zatın eline hafifçe bastırmıştı. O zat birden kendisini Diyarbakır'dan başka bir şehirde görmüştü. Yalnız o şehir dünyadaki şehirlere benzemeyip, tüm yolları beyaz mermerlerden ve tüm insanlar da sakallı, sarıklıydılar. O kadar güzel bir şehir imiş ki, adeta kendini cennette hissetmişti. Uzun bir müddet o şehrin caddelerinde beraber yürüdükten sonra, bir ara Şeyh Muhammed Nurullah Seyda tekrar hafifçe o zatın elini sıkırmıştı. O zat bakmış ki, tekrar Diyarbakır'da yürüyüştedirler. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda o zata demiş ki: "Sağ olduğum müddetçe bu hadiseyi kimseye anlatma".

³⁶ Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Marifet Yay, İstanbul,1999, s. 514.

12. Yağmurun Islatmaması

Batman'lı Molla Muhammed Can bir yaz Cizre'deki Serdah'lı köyüne gitmişti. Camide Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'nın etrafındaydılar. Cemaat Caminin genişçe olan ve yazları namazlarının kılındığı damında ayakta durmuştu. Şeyh Muhammed Nurullah Seyda bir iskemlenin üstünde oturmuşlardı. O esnada yağmur yağmaya başlamıştı. Yalnız garip bir tarzda Şeyh Muhammed Nurullah Seyda yerinden kalkmamıştı, herkes ıslanmıştı, yalnız Şeyh Muhammed Nurullah Seyda ıslanmamıştı. Onun oturmuş olduğu yer de, çevresi de kupkuruydu, üzerine bir damla yağmur yağmamıştı. Halbuki diğer tüm yerler ıslanmıştı.

L. BAZI SÖZLERİ

Bil ki, murakabe iki çeşittir: Birincisi Allah'ı (c.c) her şeyde görme. İkincisi Allah'ı (c.c)hiçbir şeysiz görme. Baştaki olan baştaki olanlarıdır, sonraki olan sonraki olanlarıdır, bunu ayırt!

Güzel yapmak, güzel söylemekten daha güzel.

Çok çok vardır ki, çok azdan daha az. Çok az vardır ki, çok çoktan daha çoktur.

Eyvah! Ey insafsız! Tokatın kendime kendimden geldiğini hissettim. Ama çok geç.

Kitaba ısındığım gibi hiçbir arkadaşa ısınmadım ve tabiat gibi ısınılır hiçbir kitap da bulamadım. Onu da en güzel açıklayıcı Kur'an'ı buldum. Kur'an nasıl onun önünde durur, onu açıklar, tabiat da arkasında durup "Doğru söylüyor" diye işaret edip şahadet eder.

Doğruyu bil başka bir şey bilme!

Keşke ölümden sonra düşüneceklerimi şimdi düşünseydim! Allah'ım düşündür!

Tasavvuf hayat düşmanlarıyla savaştır.

Tasavvuf; sade bir islamiyet, aydınlatıcı bir iman, yüksek bir insanıyettir.

Tekke, medreseye dayalı ve kışlaya dönük olmalıdır.

Maziye hale getirmeden, istikbale adım atmayınız!

Gençlerin kafası, İslamın dışındaki kültür istilasından kurtulursa, istikbal kurtulmuş olur.

İnsanların düştükleri belalar, dünya işleri için gereken bütün gayretleri gösterdikleri halde, ahiret için bir tedbir almamaları sebebiyledir.

Bize kuru kalabalıklar lazım değil, arkasında insanları götürebilecek kimselere talibiz. Bize daha ziyade genç lazım!

Dünya'nın içine gir, ama sakın dünya senin içine girmesin!

Ey insan! Sen okuyucusun, kainat ise kitaptır. Allah'ın (c.c) yazarı olduğunu hissettin mi?

Bir bir ol, ama milyonlarca sıfır olma!

Ey insan! Ne olursan ol! Öleceksin!

Filozoflara bir bilmece: Hayatın en tatlı ve acı olanı nedir? Bana kalırsa, bilmektir.

Hayatta en çok sömürülen şey doğruluktur.

Siz Allah'ı arıyorsunuz, Allah'ın sizi yaratmasındaki esrar budur.

Suyun içinde olup da, suyu arayana hayret!

Gözümden bir ben bitti, beni özümden etti.

Siz doğruysanız, Allah (c.c) zaten doğrudur.

İnsanın geleceğini bilmek kadar, geçmişini de bilmek önemlidir.

En değerli ve sağlam dostluk Allah (c.c) için olanıdır.

Çok göz vardır ki, çift eğriyi düz görüyor, çünkü şaşığıdır. Çok ağızlar vardır ki, acıyı tatlı, tatlıyı acı hissediyor, çünkü hastadır. Çok defa tatlıdan zehirlenme oluyor, acıdan deva alınıyor.

Her ne kadar düşündüysem gördüm ki, toplumları çökertici hastalıklar; ilgisizlik, sevgisizlik ve bilgisizlik olmuştur.

İnsanlar birbirlerine karşı olan vazife ve sorumluluklarını anladıkları kadarıyla değer kazanırlar.

Tek düzen tek düzenleyiciden olmalıdır.

Deryayı kendinde bilmek cehalet ve hekamettir. Kendini derya bilmek hikmet ve ma'rifettir.

Bilenler, bilmeyenlerin derdini çeker.

Beni epey düşündüren şey; bir yazının harfleri arasındaki bağdaşmadır. Varlıklar arasındaki birlik ahengi ustanın olmasını gerektirmez mi ?

Hatayı yapmak hata değildir. Hatayı tekrarlamak hatadır.

İnsanlara yararlı olmaktan çok, zararlı olmamaya özen gösteriyorum.

Aydınlığın karanlıkla, sıhhatin hastalıkla, aklın gafletle, ilmin cehaletle, kemalin noksanlıkla, genişliğin darlıkla, aşk ve şuurun donuklukla ve sönüklükle savaştığı gibi, tasavvuf size bu savaşta kuvvet verir.

Bil ki, kalp gayb'a ve manevi aleme açılan kapıdır. Akıl ise zahire ve maddi aleme açılan bir kapıdır. Öyle ise birinciyi ikinciyle aramak sapıklık, ikinciyi birinciyle aramak gaflet ve cehalettir.

İslam bir bütündür. Tasavvuf ise bu bütünün parçasıdır. Bedenden kesilen bütün uzuvlar ölü sayılır. İslamdan kopmuş bir tasavvuf olmayacağı gibi, tasavvufun karşısına çıkmış bir din de düşünülemez. İslam ve tasavvuf et ve kemik gibi birbirini tamamlarlar.

Muhalefet ne acı, ülfet ise ne tatlı bir şeydir.

Eğer ilim yalnız başına insanın derecesinin yükselmesine, Allah'ın rızasına yaklaşmasına, özünün düzelmesine ve kemalin zirvesine erişmesine yeterli olsaydı, Sahabeyi Kiram müslümanlar arasında, hatta tüm insanlıkta, bu derece üstün mevkide olmalarına imkan olmazdı. Bu üstünlük onların Resülüllah (s.a.v) ile olan sohbetlerinden kaynaklanmaktadır. İşte onların erişilmezlik tılsımı budur.

Tabiatın bize her şeyi göstermesi gerekir. Hepsi çınlayan seslerdir, bunları dinlememiz gerekir. Hepsi mücessem koca kelimelerdir, bunları okumamız gerekir. Hepsi tünellerdir, bunları geçmemiz gerekir. Hepsi perdelerdir, bunları kaldırmamız gerekir.

Allah ile kul ve beşeri ölçüdeki bilgi; Hangi şey olursa olsun. O'nu bilmesen sevemezsin. Sevmezsen, O'nun buyruklarına uyamazsın. Uyamazsan, karşılıklı sevgisini bekleyemezsin. Şu halde Allah'ı (c.c) bilmeden sevemezsin, sevmeden emirlerine uyamazsın. Uymadan rızasını bekleyebilir misin ?³⁷

M. SEYYİD ŞEYH ALİ EL-FUNDUKÎ'NİN ŞEYH MUHAMMED NURULLAH EFENDİYİ MEDHETMESİ

Nice yollar bilir nasıl Seydadır

Öyle bir nimet ki lütfü İlahi

Ceziremiz manen çokça ümrandır

Hak yoldur tuttuğu tarikat dahi

³⁷ http://www.youtube.com/watch?v=BwB8b7_A05g 09. 11. 2011.

Müjdeler veriniz Cezire'mize
Uzak kalmamakta evliyalardan
Emanet eyledik Halık'ımıza
Müstağni bıraksın her türlü dardan
Ruhum feda sana başta lidersin
Dinleyip yaşayan dinin emrini
Tebriklerimiz yüz binlere ersin
Giyindin irşadın cübbelerini
Mahirsin apaçık irşad yolunda
Meydanlardaki arslanlar misali
Kimseye sığınmazsın hiçbir konuda
Ne derse aldırılmazsın basitse onun hali
Yok bunda riyan, halistir dediğin
Rabbimin nezdinde destur dilersin
Bundandır irşada serbest kaldığın
Çünkü yalanda fayda yok bilirsin
Herkesi seversin hayır dilersin
Teslim olmaları bu bakımdandır
Bir tek bu kâfidir (*gönül bilirsin*)
Allah sana tüm yolları açandır...³⁸

N. VEFATI

Şeyh Muhammed Nurullah Seyda 12 Mayıs 1985'te babası Şeyh Muhammed Saîd Seyda'nın muhibbi iki alim zat Molla İbrahim el-Arabani, Molla Ramazan ve daha iki müridiyle birlikte Gaziantep'e gittiler. Gaziantep'teki bazı dostlarının davetlisiydiler. Onlara gidip irşad, sohbet ve tebliğ yapılacaktı. Mardin'in Kızıltepe ilçesine yakın, karşı taraftan gelen bir tankerin taksiye çarpmasıyla biri hariç, dördü vefat ettiler. Aralarında Şeyh Muhammed Nurullah Seyda refik-ı a'lâya yükseldi. Cenazesi akşam ile yatsı arasında dergahına getirildi. O gece Mela Abdurrahman, Mela Mahmud ve Mela Muhammed Vahhac tarafından naaşı yıkandı. Naaşı o gece camideki kendi odasında, hücresinde kaldı. Ertesi gün Pazartesi Cizre Müftüsü Abdurrahman Erzen dergahın Camisinde cenaze

³⁸ Nurullah el-Cezerî, *Tasavvufun Sırları*, s. 11.

namazını kıldırdı. Aynı gün Cizre'deki yeşil kubbe'de merhum babası Şeyh Muhammed Saîdi Seyda'nın yanına defnedildi. O gün sıcak bir gündü, Cizre'deki tüm halk, doğunun ve Türkiye'nin her tarafından gelen onbinlerce kişi defnine katıldılar.³⁹

³⁹ Şeyh Muhammed Nurullah'ın oğlu (mahdumu) İrşad Seyda ile 4.04.2011 tarihinde internet aracılığıyla yapılan yazılı mulakat.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEYH MUHAMMED NURULLAH SEYDANIN ESERLERİ

A. ESRARUT-TASAVVUF

Eserin orijinal nüshası, müellif tarafından 73 sayfa olup arapça yazılmıştır. Eser h. 1395, miladi 1975 yılında İstanbulda Kamış'lı matbaasında basılmıştır. Eserin Arapçası 84 sayfa müellif tarafından yazılmıştır. Arapçadan Türkçeye İbrahim Öztürk tarafından tercüme edilmiştir. Eser ilk defa türkçe dilinde 1991 yılında Zaman Yayıncılık tarafından basılmıştır. Türkçeye tercüme ise 184 sayfadır. Eserin girişinde 28 Mart 1971 yılında arapça dilinde takriz yapan Cizre Müftüsü Abdurrahman Erzendir. Bu şahıs Muhammed Nurullah Efendinin Hocası ve babası Şeyh Muhammed Said Seydanın halifesidir. Eserin başında Abdurrahman Erzen, Cizrede yetişmiş alimlerden bahsetmektedir. Cizrenin mübarek bir belde olduğunu, bu beldede faziletli din adamlarının ve büyük alimlerin yetişmesinde tükenmez bir kaynak olduğunu vurgular. Muhammed Nurullah Efendinin ahlak ve sıfatlarını medh eder. Ziyaretçiler kendisini gördüklerinde “Tahminlerimin çok üstünde” demekten kendilerini alamıyorlardı ve “Muıdiyi bizzat görmek duymaktan daha hayırlıdır” diye ifade eder. Takrizin devamında ise, Muhammed Nurullah Efendiden hem ilim hem tarikat icazetini alan büyük alim Seyyid Ali El-Funduki onu medhettiği ve kendi Divanında O'na ovğüler yazdığını ifade eder. Dolayısıyla Seyyid Ali El-Funduki divanından bir bölümünü mealen aktarır. Abdurrahman Erzen takrizin sonunda Muhammed Nurullah Efendi'yi şu sözlerle över:

“O babasının sıret ve süretindedir. O hem zamanımızın hem istikbalin şahsiyetidir. O kâmil mürşid ve liderdir diyerek övmemize lâyıktır.” Aynı zamanda Cizre bölgesinin alimler ve şeyhler silsilesinden oluşan ve büyük bir cemaat oluşturduğunu vurgular.⁴⁰

Muhammed Nurullah Efendi eserini henüz 18 yaşındayken, posta yeni otururken kaleme almış ve te'lif etmiştir. Müellif bu eserle herkesi ilim ve ma'rifet ile aciz bırakmıştır. Müellif kitabında tasavvufun doğuşundan, gaye ve maksadından

⁴⁰ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, *Tasavvufun Sırları*, s. 10.

bahsetmektedir. Tasavvufun gayesinin, kalbini ıslâh etmek, onu zikrullah ile süsleyip korumak olduğunu açıklamaktadır.⁴¹ Tasavvuf ilminin ortaya çıkmasının kaynağı ve temelinin hadisi şerifler üzerine bina edilmiş olduğunu söyler. Alimlerin Kur'anın esrarından istinbat etmiş, ariflerin ise Hz. Peygamberimizin nurlu yolundan almış olduklarını beyan eder.⁴²

Tasavvufun insandan ve insanlıktan bahsettiğini vurgular. İslâmın ışığı altında iyi bir ahlâka ve beşeri faziletlere dönüştürmede Tasavvufun en iyi vesile ve en keskin tedbir olduğunu söyler.⁴³

Tasavvufun; Kur'anın, dinin, ve nübüvvetin esaslarından birini yüceltiyor olmasını ondan "tezkiye" lafzıyla bahsederek açıklar. Bunu Cüm'a süresinin ikinci ayetiyle te'kid eder. Bu esas nefisleri tezkiye etmek, onu faziletlerle donatıp rezalet ve aşağılıktan kurtarmak olduğunu vurgular.⁴⁴

Peygamberlik lisanının İslâm ve iman üzerindeki bir dereceden bahsettiğini ve ona ihsan adını verdiğini açıklar. İhsanı ise, "Senin Allahı görüyormuş gibi ibadet etmendir, her ne kadar sen Allahı görmüyorsan da, şüphesiz Allah seni görür", hadisiyle te'kid eder.⁴⁵

Müellif eserinde zikirden çok bahsetmektedir. Zikrullahın nasıl elde edileceğini izah eder. Kul her şeyden önce, Allahu Tealanın bütün amelleri bildiğini, kişinin kalbinde gizlendiği şeyleri, O'na gizli olmadığını göz önünde bulundurmalıdır. Allahı zikretmenin sadece dil, lisan ile olmayıp, zikir, ilmi murakabe ile, tefekkür ve tezekkür ile meydana geldiğini vurgular. İnsanları ihsan şuuruna teşvik eder. Her zikrin kalbte müşahede edilebilen bir te'sirinin olduğunu açıklar. Kur'an okumak, namaz kılmak ve diğer ibadetlerin tekrar etmesi, Allahı kalbde hazır bulundurmak için birer sebep olduğunu ve istihzarın kalbe hayret verici ve müşahede edilebilen eserlerinin var olduğunu ifade eder.⁴⁶

Müellif eserin sonunda "Dokuz Nükte Risalesi" altında üstad Bediuzzaman Said Nursinin; "Bu zaman tarikat zamanı değil, hakikat zamanıdır", sözünün açıklamasını yapmıştır. Bu sözü şuna benzeterek açıkladı; Eğer bir insan, kış bütün dünyayı kapladı derse, bu sözden kışın bütün dünyayı kaplamış olması gerekmez. Çünkü bazı kıtalarda halk

⁴¹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 17.

⁴² Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 18.

⁴³ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 16.

⁴⁴ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 20.

⁴⁵ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 21.

⁴⁶ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 108.

hiç kış yüzü görmez. Dolayısıyla bu sözün bulunduğu yerdeki zamanla kışın kapladığı yer ve zamanla tefsir edilmesi gerektiğini açıklar.⁴⁷

B. BUZURUL-HAKAİK

Muhammed Nurullah Seyda, bu eseri 54 sayfa arapça kaleme almış. Eser 1979 yılında İstanbulda Fatih Yayınevi Matbaasında basılmıştır. Türkçeye 114 sayfa tercüme eden Abdullah Yücel'dir. Türkçe dilinde ilk baskı İstanbulda 1994 yılında Zaman Yayıncılık tarafından yayınlanmıştır.

Müellif kitabın başında besmele, salvele ve hamdele getirerek munacaatıyla başlar. Munacaatında da aşık velilerin, büyük zatların gözyaşlarının hürmetine şefaatlerini diler.⁴⁸

Eserinde, felsefe ve mantıki metotlardan hareketle çeşitli örnekler verilmek suretiyle, bu usuller gösterilmeye çalışılmıştır. İnsan ruhunun ve manevi varlığının korunmasını hedef alınmıştır. Dolayısıyla eserinde daha çok kainata, varlık alemine dikkat çekilmiştir. Kainattaki nizam ve intizamın incelenmesiyle, bu nizamı yürüten yüce sonsuz bir kudrete ulaşmak istenmiştir.⁴⁹

Müellif eserinde, bu kainatın şehadet aleminde bulunan bütün canlı ve cansız maddelerin, su, toprak, soğuk, sıcak, kuru,yaş, atom ve molekullerin üzerinde Allah'ın "En-Nur" isminin tecellilerinin parlayıp durduğunu açıklamaktadır. Bu kainattaki bütün mevcüdatını parlatan ve hayat veren güneşin bir kandil olduğunu, bütün canlıların ihtiyaçlarını depolayan bir ilahi hazine olduğunu açıklamaktadır.⁵⁰

Müellif eserinde, insanın hasta olduğu zamanlarda, en önemli tedbirleri aldığını, en uzman doktorlarla görüştüğünü, koruyucu ve iyileştirici ilaçları kullanmaya başladığını, hatta bazı şeylere karşı perhiz yaptığını söylemektedir. Dolayısıyla, manevi hastalıkların, nefsi kötülüklerin ve şeytani arzuların, ruhi manada bozulmak suretiyle hastalananların da Allahı çok zikretmesi gerektiğini söyler. Böyle bir kişinin Allahın yasaklarına karşı perhiz yapmasını önermektedir. Bu perhizi uygularken, insanlığın en iyi doktoru Hz. Peygamberin insanlığa sunduğu reçeteye göre hareket etmelidir. Eğer hasta insan bunu uygularsa, karanlıkların parçalanacağını, ortasından aydınlık fişkiracağını açıklamaktadır.⁵¹

⁴⁷ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 159.

⁴⁸ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, **Çekirdekler ve Gerçekler**, s. 14.

⁴⁹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 7.

⁵⁰ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 43.

⁵¹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 48.

Kalbin gayba, manevi aleme açılan bir kapı olduğunu, aklın ise, zahire ve maddi aleme açılan bir kapı olduğunu açıklamaktadır.⁵²

Müellif eserinde, kitap gibi bir dost bulamadığını ve hiçbir kitapla da tabiat kitabı kadar dost olamadığını itirafta bulunur. Kur'an'ı Kerimi tabiatın en doğru ve en güzel açıklayıcısı olarak bulmuştur.⁵³

Müellif, imarın mimarsız, emirin amirsiz, tedbirin müdebbirsiz, nizamın tanzim edicisiz, mahkemenin hakimsiz, sanatın sanatkârsız, etkinin etkensiz, filin failsiz mümkün olmamasından hareketle, zaruri olarak bu kainatın da yaratıcısız olmayacağını da kesin olarak vurgular. Atomdan, moleküllerin ve hücreden kainata kadar ne varsa, hepsinin bir yaratıcının eseri olduğunu açıklar. Kainataki varlıkların kaynağının, bizzat kendileri olmadığını izah eder.⁵⁴

Müellif eserinde, aklın duyu organlarının hissettiği şeyleri birbirinden ayırdığını Kalbin batını duyularını aydınlattığı şeyleri süzgeçten geçirdiğini açıklar. Aklın bir takım duyuları olduğu gibi, kalbin de duyularının var olduğunu ve aklın duyuları üzerine nasıl vahşileşiyorsa, aynı şekilde kalbin duyularının da sönüp gidebileceğini açıklar.⁵⁵

Müellife göre, bir zata hurmet etmek ve saygı ile sürekli tasavvur etmekle, o zatın sevgisi gönüllere iyice yerleşir, dolayısıyla o zata uyma fikri cazip gelerek bu fikrin gelişeceğini ifade eder. Fakat mürşidi kamil olmayanlara bağlanmanın ise, insanı helake sürükleyeceğini söyleyerek uyarılmaktadır.⁵⁶

Müellif son bölümünde ise, bir kardeşin vefatı üzerinde bir mektup yazmıştır. Mektubunda hastayı teselli etmektedir. Bu dünyanın fani olduğunu ve ahiret hayatının kendisini beklediğini işaret etmektedir. Bu manevi beldeden, kalbinin en değerli saydığı zatları, akrabaları, üstadları ve dostlarıyla hep oraya göç ettiklerini ifade etmektedir.⁵⁷

C. ZUNUNUT-TABİA

Muhammed Nurullah Seyda'nın, bu eseri 57 sayfadır ve arapça kaleme alınmıştır. Eser h. 1395, miladi 1975 yılında İstanbul'da Kamış'lı matbaasında basılmıştır. Arapça ilk baskı matbaa tarafından basılmıştır. 1983 yılında türkçeye 49 sayfa tercüme eden emekli

⁵² Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 22.

⁵³ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s.28.

⁵⁴ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s.40.

⁵⁵ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s.94.

⁵⁶ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s.100.

⁵⁷ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s.102.

Cizre Müftüsü Abdurrahman Erzendir. Kitap ilk defa Zaman Yayıncılık tarafından Kasım 1994 yılında yayınlanmıştır. Eserin başında müellif, dünyanın her bir köşesinde bulunan insana, her gün meydana gelen ve etrafında gördüğü şeyleri sakin ve derin bir şekilde düşünmesi ricasıyla eseri ithaf etmektedir.⁵⁸

Ön sözünde Abdurrahman Erzen eserini tanıtmaktadır. Müellif, kitabın gayet edebi bir tarzda, evrenin bir bölümünü analiz yapan ve düşünme yeteneği olan insanı, kainatın diğer bölümlerini de düşünmeye sevk etmektedir. Müellif eserinde, evrendeki bütün olayları, tek bir nizamın etkisi altında, açık olarak mutlak nizamcının tetiklediğini ve kainat dairesindeki varlıkların bütün nizam çeşitleri ve şekilleri ile Allahtan yardım beklediğini ilan etmektedir.⁵⁹

Müellifin, gerek göz ve vücut hücrelerinin birliği, gerek yer ve gök cisimlerinin güçlerindeki birlik, hayatın doğuşunda ikisinin yardımlaşması, kucaklaşması ve birbirleriyle cevaplaşmaları, Allah'ın zat ve sıfatında bir olmasının en açık delillerinden olduğunu vurgular.⁶⁰

Asırlarca dünyanın üstüne milyonlarca güneş, ay ve yıldızların aydınlık veren ışınlarının, belirtilmiş bir anda belli bir düzen üzere bir defada yanıp beraberce sönmeleri, sanki her bir ağızdan bir emre bağlılık gösterdiğini açıklar.⁶¹

Müellif, kainatta mahlûkların, canlı ve cansız yaratıkların, Allahı zikrettiğini beyan eder. Bunu şu ayetiyle te'kid eder: “Her biri bilgi ve hareketiyle kendi kanundaki ibadetini ve lisani haliyle yapacağı tesbihi bitirir.”⁶²

Tabiatın bize her şeyi açık seçik gösterdiğini, kainatın hepsi çınlayan seslerini duymamız gerektiğini açıklamaktadır. Bütün bunların mücessem, maddeleşmiş koca kelimeleri olduğunu ve bunları okumamız gerektiğini işaret etmektedir. Tabiatın sayamayacak kadar çok tünelleri olduğunu ve bunlardan geçmemiz gerektiğini vurgularken, kainat ve içindekilerin bize perdelenmiş olduğunu ve bütün bunları kaldırmamız gerektiğini açıklamaktadır.⁶³

⁵⁸ Muhamed Nurullah Seyda el-Cezerî, **Tabiat Çınlıyor**, s. 4.

⁵⁹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s.13.

⁶⁰ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s.19.

⁶¹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s.21.

⁶² Nur 24/41.

⁶³ Muhamed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 25.

Kainatta her şeyin Vahdeti Vücutla alakalı olduğunu ve insanlarla varlıklar arasındaki alakayı dile getirmektedir. Vahdeti vücut ise, yalnız insanlarla değil, bütün varlıklarla Allah (c.c) arasındaki birliği anlatmaktadır.⁶⁴

D. SAHÎFETU'L İRŞÂDİ'S-S'ALİSETİ FÎ USULÜ'S-SELÂSETİ

Eserin orijinal nüshası, müellif tarafından 79 sayfa olup arapça yazılmıştır. Eser h. 1387 yılında İstanbulda Kamış'lı Molla İbrahim Zefengî matbaasında basılmıştır. Arapçadan Türkçeye henüz tercüme edilmemiştir. Müellif eserinde Cem'ul Cev'ami' başlığı altında Sahîfetü'l Ūlî fî Usûli'l Fıkh, Sahîfetü's Sâniyeti fî Usûli't Tefsîr, Sahîfetü's Sâliseti fî Usûli'l Hadîs, Kalemü'l Meâni', Kalemü'l Bedî' konularını ele almıştır. Eser medresede okuyan talebelere kolaylık sağlamak için yazılmıştır.

⁶⁴ Muhamed Nurullah Seyda el-Cezerî, **Tabiat Çınlıyor**, s. 26.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞEYH MUHAMMED NURULLAH SEYDÂ'NIN TASAVVUFÎ GÖRÜŞLERİ

A. TASAVVUF

Tasavvuf kelimesi sof (yün, elbise) giymek, saf olmak, ilk safta bulunmak, suffa ashabı gibi yaşamak anlamlarına gelir. Nefse karşı girilen ve barışı olmayan bir savaştır.⁶⁵ Tasavvuf kelimesinin kökü, yün manasına gelen “suf”tan türetildiği gibi Hz. Peygamberimizin mescidindeki “Suffe ashabı’na nisbet edenler de vardır.. Bazıları süfi kelimesinin, gönül huzuru ve kalp temizliği manasına gelen “Safa”dan türetildiğini söylemişlerdir. Aslında bu sūfiler tائفesi, kendilerini tanıtmak için herhangi bir kıyasa ve kelime türetilmesine ihtiyaç duymayacak kadar halleri ve yolları meşhur kimselerdir.⁶⁶Tasavvuf nefsin ubudiyete sevki, kalbin de rububiyete taallükudur.⁶⁷ Muhammed Nurullah Seyda; tasavvuf anlayışını şöyle özetlemektedir. “Ben tasavvufu insanın manevi yönünü ıslahta, bozulan kalpleri tedavide, iksir gibi insanı hakikatleri toplayan çok faydalı ve başlı başına müstakil bir ilim olarak görüyorum”.⁶⁸ Görüldüğü üzere müellif, tasavvufu; kişinin manevi şahsiyetinin gelişmesinde kaynağını ilimden alan önemli bir müessese olarak görmektedir. “Temeli Hadis-i Şerif üzerine bina edilmiş bulunan tasavvufu, alimler Kur’an’ın esrarından istinbat etmiş; arifler, Peygamberimiz (s.a.v)’in nurlu yolundan almışlardır.”⁶⁹ Burada bazılarının iddia ettiklerinin aksine tasavvufun temelini Kur’an ve Sünnete dayandığını belirtmektedir.

Yine Muhammed Nurullah Seyda,tasavvuftan bahsederken, tasavvufun kişinin kendi nefsiyle olan mücadelesinde lazım olan bilgiyi,, diğer insanlarla münasebetlerindeki

⁶⁵ Süleyman Uludağ, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, s. 512.

⁶⁶ Abdülkerim Kuşeyri, **Kuşeyri Risalesi**, trc. Dilaver Selvi, Semerkand Yay, İstanbul 2007, s 529.

⁶⁷ İmamı Gazali, **Tasavvufun Esasları**, Çev Ramazan Yıldız, Şamil Yay, İstanbul 1983, s 33.

⁶⁸ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, **Tasavvufun Sırları**, s. 17.

⁶⁹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 18.

vazgeçilmez sosyal adabı, kul ile Rabbi arasında yakınlıkta olan fayda ve zarar veren şeyleri öğretmek süretiyle İslam'ın özünü yansıttığını bildirir.

Muhammed Nurullah Seyda'ya göre, tasavvuf aynı anda hayat düşmanlarıyla savaştır, sade bir islamiyettir. Camilerde, sokaklarda, gizlilikte, alenilikte aydınlatıcı bir iman, yüksek bir insanıyettir. Tasavvuf insandan ve insanlıktan bahseder. Allah'ın hükümleri yani şeriattaki Fıkıh ilmine benzemektedir. Kalp hastalıklarını, ruh bozukluklarını açıklayıp lazım olan ilaçları ve tedbirleri tavsiye etmekte, masiyet, günah ve kir perdeleriyle örtülmüş hasta nefisleri tedavi etmesi bakımından da kalbi veya nefsanî tıp ilmine benzemektedir. Bu ilim bunun için tasavvuf diye isimlendirilmiştir. Çünkü bu kelime tezkiye ve tasfiye anlamındadır.⁷⁰ Bu nedenle insanlık fertlerinden her birinin tasavvufî hayattan bol miktarda nasip alması gerektiğini belirtmektedir. Tasavvuf imanı kamil ile beraber amelde kemale ulaşmaktır.⁷¹

Muhammed Nurullah Seyda tasavvufu bilmeyenlerin bilgisizliklerinden dolayı düştükleri yanlışlıkları açık bir şekilde şöyle ortaya koymaktadır.

“Evet, yakın ifade eden delilleri, kesinlik kazanan tecrübeleriyle; tasavvufî hayatın, hissen ve manen kamil bir hayat olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Zira kötü olan ahlakı ve adi olan huyları İslam'ın ışığı altında iyi ahlaka ve beşeri faziletlere dönüştürmede Tasavvuf, en iyi vesile ve en kesin tedbirdir. Fakat ne yazık ki, bu gerçeğin icaplarını yerine getirmedikleri ve tecrübelerinden istifade edemedikleri için işin iç yüzüne vakıf olamayanlar, anlamazlar. Sufi kelimesini herduyduklarında, basit bir şey tahayyül ederek, dervişlik taslayan herkese sufi deneceğini zannederler. Araştırma yapmadıklarından, tasavvuf lisanında, sufi kelimesinin insani faziletlerle donanmış kamil insanlar hakkında kullanıldığını bilmezler.

Tasavvufun konusu; insan hayatıyla ilgili, içini ve nefsanî rezaletlerden temizleyip, fazilet ve iyi huylarla süslemektir. İnsan güzel ahlak ile ahlaklanmadıkça, kötü huylardan arınmadıkça gerçek manada insan olamaz. Hatta, insan şekline bürünmüş bir hayvan veya canavar olabilir ve ahlak yönüyle kamil bir hayvandır.

Tasavvufun gayesi; insanın kalbini düzeltmek, onu zikrullah ile süsleyip korumaktır ve hastalandığında tedavi etmektir. Tasavvuf, kalbi hastalıklara ve ruhi

⁷⁰ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 18.

⁷¹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 118.

bozukluklara karşı tıpkı bir doktor gibidir.⁷² İnsanın, kalbinin ve ruhunun derinliklerine Allah (c.c)'a yönelme duygusunu yerleştirmektedir.⁷³

Nurullah Seyda el-Cezeri, insanın kendi dış görüşünü düzenlemek için yıllarını verdiği halde, içini düzeltme yolunda birkaç ayını vermesi en büyük cehalettir diyerek içini ıslâh etmenin önemini tasavvufi açıdan açıklamaktadır. Kısa bir zamanda olsa, içini ıslah etmesi veya ıslah etme yolunu öğrenmesi için bir mutasavvıf araması mutlaka gereklidir. Bu mutasavvıf da faziletli, alim, beşeri kirlere uzak, Resulullah (s.a.v)'in sünnetine ve edeplerine sıkı sıkıya bağlı olmalıdır. Böylece onun sohbetinde bulunur, ibadetinde, dini ve dünyevi her türlü munasebetlerinde haliyle hallenir, tüm ahlakını hayaline nakşeder. Ta ki munasebet düşer de emsaliyle karşılaşır, onu hatırlayıp örnek edinir.

Müellife göre, eğer ilim yalnız başına, insan derecesinin yükselmesine, Allah (c.c)'ın rızasına yaklaşmasına, özünün düzelmesine ve kemalin zirvesine erişmesine yeterli olsaydı; Sahabe-i Kiram'ın müslümanlar arasında, hatta tüm insanlıkta bu derece üstün mevki olmalarına imkan olmazdı. Sahabe-i Kiramın, kendilerinden sonra gelen alimlere nispetle fazilet ve üstünlükleri şüphe götürmez bir gerçek, münakaşa kabul etmez bir vakıdır. Her ne kadar sonradan gelenler ilimde ve fazilette ileri seviyelere ulaşmış olsalar bile. Çünkü o sahabeler nefislerini; kainatın en büyük varlığı ve en mükemmel insanı olan birinin sohbetinde tükettiler. Bu üstünlük onların Resulullah (s.a.v) ile olan sohbetlerinden kaynaklanmakta ve onlara "Sahabe" denmektedir. İşte onların yüceliklerindeki büyük sır ve eşsizliklerindeki erilmelilik tılsımı budur.⁷⁴

B. BEY'AT

Arapçada Bey'at Türkçe'de biat olarak kullanılan bu kelime satmak, satın almak, el vermek, alış-veriş yapmak, karşılıklı anlaşmaya varmak, itaat etmek anlamlarına gelir.⁷⁵ Bey'at : Nefsini kendinden daha bilgili, terbiye ve irşadta daha mahir birine ısmarlamaktır. Satıcının sattığı malı veya hastanın kendini doktora teslim etmesi, gassalın karşısındaki meyyit gibi kendini teslim etmesidir. Bey'at, mahir, eğitici, arif, Peygamberimiz (s.a.v)'in

⁷² Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 24.

⁷³ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., ss. 34-36.

⁷⁴ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 37.

⁷⁵ Dilaver Selvi, **Kaynaklarıyla Tasavvuf**, Semerkand Yay, İstanbul 2003, 1. C, s. 303

sünnetine bağlı, kamil bir üstadın sohbetinde bulunmak, tavsiyelerini kabul etmek, nasihatlarını amele dökerek hayata tatbik etmektir.⁷⁶

Bey'at'ın gayesi: Dahili ve harici amelleri ıslah etmek, nefis hastalıklarını tedavi etmektir. Bey'at etmenin gerekliliği, kamil bir şeyhin, faziletli bir mürşidi kamilin sohbetine girmek, ona bağlılığını kuvvetlendirmektir. İnsan yalnız kitap okumakla kemal seviyesine ulaşamaz. Bir insan hattatın yanında oturmadıkça, kalemi nasıl tuttuğunu, kağıdın üzerinde ne şekilde hareket ettirdiğini görmedikçe, hat sanatını öğrenemez. Mürşidi kamilin yanında bir günlük sohbetle elde edilen feyz, ilim yıllarca kitap okumakla elde edilemez. Doktorun tavsiyelerine uymayan bir hasta, doktora her ne kadar çok gitse, doktor çok tecrübeli becerikli da olsa bile hasta fayda göremez.⁷⁷

Ona göre bey'at'ın hakikatı, gayeye ulaşmak, uçsuz bucaksız çöllerde kaybolmamak ve yolların tehlikelerden korunmaktır. Yolları kolaylıkla ve rahatlıkla kat etmek için yolu bilen bir arkadaş veya ulaştırıcı bir rehber seçmektir.⁷⁸

C. ZÜHD

Zühd, yüz çevirme, terk etme, isteksiz olma demektir.⁷⁹ Allah'tan başka her şeyi gönülden çıkarmak, değer vermemek, ne varlığa sevinmek, ne de yokluğa üzülme. Allah ile gani, Allah ile baki olmaktır. Terk-i dünya , terk-i ukba , terk-i hesti, terk-i terk.⁸⁰ Zühd ihtiyaçtan fazlasını terk özelliğiyle kanaatten fazla bir şeydir, kanaat kifayet ölçüsüyle veya zaruret miktarıyla yetinmek demektir.⁸¹ Müellife göre; Zühd nefsi isteklerin azaltılması, zihnin nefsin arzularıyla meşgul olmamasıdır. O'na göre insan, gece ve gündüzünü güzel kumaşlar ve lezzetli yemekler ile ilgili konuşma ve tartışmalar ile geçirmemelidir. Müellif bu konuda insanı hayvan ile kıyas yapmaktadır. Nitekim hayvanlar da dilediğini otuyor, sürekli yün giyiniyor ve bol bol uyuyor. Ne geçmişten ibret var, nede gelecekte bir endişesi. Bu hayalleriyle hayvanların hayatta mutlu olduğunu veya kemal derecesine çıktığını zannetmenin mümkün olmayacağını vurgular. İşte zühde ters düşen ve onunla kaynaşması mümkün olmayan budur. Dünya ahiretin bir köprüsüdür, dünyasız ahiret

⁷⁶ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, **Tasavvufun Sırları**, s 42.

⁷⁷ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s 40.

⁷⁸ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s 41.

⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevî, **Kırk Hadis Şerhi**, Haz Mustafa Utku, Uludağ Yay, Bursa 1999, s 377.

⁸⁰ H. Kamil Yılmaz, **Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2004, s 182.

⁸¹ Abdürrezzak Kaşani, **Tasavvuf sözlüğü**, Çev Ekrem Demirli, İz Yay, İstanbul 2004, s 282.

olmaz.⁸² Müellife göre, kişinin çoluk çocuğunu bırakması, geçim kaynağını terk etmesi zühdünden sayılmaz. Ancak zekatı vermesi, camiye gitmesi, cema'ate katılması, haramlardan kaçınması, hacca gitmesi ve benzeri İslami esasları yerine getirmesiyle, dünyayı terkeden zahidlerden sayılır.⁸³

Kişinin ruhi arzular azaldıkça, maddi arzular çoğalır. Bu da çoğu zaman yemek yeme isteği şeklinde ortaya çıkar. Yemek arzusu ise ısraf rağbetini artırır. Hâl böyle olunca kişiyi, dünya hayatını sırf maddi menfaat şeklinde yorumlamaya götürür. Dolayısıyla ihsan, cömertlik, sabır, takva, tevazu, başkalarını kendi nefesine tercih etmesi gibi güzel hasletleri ve vasıfları zayıflatır. Bunların yerine kibir, gurur, benlik, zülüm, katı kalplilik ve nefesine tapma arzusu yerleşir. Bu durum kişinin nefisini tezkiye etmekten ve zaaflarını telafi etmekten alıkoyar. İnsanı açgözlülüğe götürür. Açgözlülük, ruh ve aklın ihtiyaç duyduğu şeylerin öğrenmesini engeller. Açgözlülüğün hedefi çeşitli yemekleri yemek ve basit bir dünya hayatına dalmaktır. Müellif böylece kişinin insanlığından sıyrılarak hayvan gibi olacağını açıklar.⁸⁴ Bu konuda Kur'an'ı Kerimde Allah Teala kafirleri bu açgözlülük sıfatıyla sıfatlandırarak şöyle buyurur: “*Küfreden kimseler sadece zevk u sefa ederler ve davaların yediği gibi yerler. Onların yerleri de ateştir.*”⁸⁵

D. TAKVA

Takva kelimesinin asıl manası korumaktır. Müellife göre takva; İnsanın Rabb'ini gazaba getirecek, nefesine veya başkalarına zarar verecek şeylerden korunmasıdır. Takvanın esası Allah (c.c) korkusudur. Korku ise, korkulanı bilmeyi gerektirir. Allah'ı bilen basireti nisbetinde Allah'tan korkandır. Allah (c.c)'tan korkan, Allah (c.c)'tan ittika eden, sakınandır. Takva sahibi olan kişiler ise, nefislerini Allah (c.c)'ın dünya ve ahiretteki azab ve gadabından koruyan kimselerdir. Bu sakınma ve korunma ise, Allah (c.c)'ın tayin ettiği sınırları aşmamak, emirlerine riayet etmek, yasaklarından sakınmakla olur. Allah insanların hayrına olan şeylerin dışında bir şey emretmez. Vücudun ve ruhun gelişmesine engel olan şeylerin dışında da bir şeyi yasaklamaz. Kur'an müttakileri faziletleriyle gerçek insan olarak niteler.

⁸² Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, **Tasavvufun Sırları**, s. 97.

⁸³ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 99.

⁸⁴ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 98.

⁸⁵ Muhammed, 47/12.

Müellife göre; Takva bir fazilettir, dolayısıyla Kur'an, abid ile ma'bud arasını takvayı düzenlemiştir. Bu kelime Kur'anda özellikle ahlaki ve sosyal ayetlerde tekrar edilmektedir;⁸⁶ *“Namazda yüzlerinizi doğu ve batıya çevirmeniz iyilik ve taat değildir. Lakin (birr) iyilik; Allaha, ahiret gününe, meleklere kitaplara ve peygamberlere iman eden, malını Allah sevgisiyle akrabaya, yetimlere, dilenenlere, köle ve esirleri kurtarmaya veren. Namazını dosdoğru kılan, zekatını veren kimselerin, ahidleştikleri zaman sözlerini yerine getirenlerin, sıkıntıda ve hastalıkta savaşın kızıştığı zamanlarda sabredenlerin birridir. Bir de söz verdikleri zaman sözlerini yerine getirirler, işte doğru olanlar bunlardır Ve onlar takvaya erenlerin de ta kendileridir.”*⁸⁷

E. ZİKİR

Zikir kelime olarak anmak, zikretmek, hatırlamak demektir. İstilah olarak Allahın isimlerini, belli duaları, çeşitli zamanlarda belli miktarda sesli veya sessiz söylemek, tekrar etmektir.⁸⁸ Allah (c.c)'ı zikretmek, Allah (c.c)'a inanmanın neticesidir. Zikir ruhi bir gıdadır. İnsan nefsinin dertlerine deva ve kalbine de huzur bahşeder. İslamın Allahın zikretmeye verdiği büyük önemin sebebi; Allah Teala insanı Rabbine yaklaştıran namazı, çeşitli zikirlerle şamil kılmış ve onu günde beş vakit olarak emretmiştir. Bundan fazla olarak sünnetleri istemiştir. Her zikrin kalbde müşahede edilebilen tesiri vardır. Çokça nafil ibadet yapmak, tevazu meydana getirir. Çok Kur'an okumak ruhun temizliğini ve kalbin parlaklığını artırır. Bütün bunlar Allah Tealayı kalbde hazır bulundurmak için birer sebeptir. İbadetleri çok tekrarlamak, kalbleri Allah (c.c)'ın muhabbetine yönelterek, nefisleri ilim ve ma'rifete hazır vaziyete getirir.⁸⁹

Ruhi hayatın hedeflerinden biri, insan nefesine huzur ve sükunet vermek, üzüntü, sabırsızlık ve ızdırabı atmaktır. Çünkü bunlar nefsin en azgın düşmanlarıdır. Allah (c.c)'ı zikretmek, bu kainatın tasarrufunu elinde bulunduran Allah (c.c)'a kuvvetli bir iman ve sonsuz bir tevekkül kazandırır.⁹⁰

⁸⁶ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, *Tasavvufun Sırları*, s. 100.

⁸⁷ el-Bakara 2/177.

⁸⁸ Musatafa Kara, *Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi*, Dergah Yay, İstanbul 2006, s. 156.

⁸⁹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, *Tasavvufun Sırları*, s. 111.

⁹⁰ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 106.

Ona göre zikirler, murakabeler ve riyazetler ancak insanın manevi yönünü ıslah etmeye yarayan tedbir ve vesilelerdir.⁹¹

Müellife göre gerçek zikir, sebeplerle değil, sebepleri varedenle meşgul olmak ve nimetleri, gerçek sahibi olan Allah'tan bilmektir. Bunu bir misal vererek şöyle açıklar: Güneş nasıl bitki unsurlarını harekete geçiriyorsa, aynı şekilde zikir de, ruhi unsurları harekete geçirmektedir. Bitki unsurları, nasıl su ile geliyorsa, aynı şekilde ruhi unsurlar da, murakabe ve tefekkürle gelişir. Zikir, gönül alemini aydınlattığı gibi insanlık alemini de aydınlatır. Böylece nur ile karanlık ruhlar alemini temizler ve görülmemiş cazibesıyla parlattır. Tabiatın kirli işlerine köle olmuşken, hürriyetine kavuşur da Cenab-ı Hakk'ın sırlarını keşfederek, kainat bahçelerinde, basiretinin nuru ile dolaşır. Kişi Allah'ın cemal sıfatının tecellisi olan nurlara gark olarak, o mutlak varlığın nizam ve intizamındaki incelikleri: “Yer ve gökler, beni içine alamadı. Ama mü'min'in kalbi aldı.” Sırrı gereğince, hayranlıkla seyreder.

Nurullah Seyda'ya göre, Tarikat; kalb ve gönül aynalarının ruha açılan bütün kapılarla birleşmesi ve Allah'ın cemali ile yüce kudretine yönelmede sarfedilen gayret ve çabadır.

Hakikat ise, bu durumun iyice yerleşip devam etmesi, ölçülü davranma ve hayatın bütün safhalarında ilahi nizama yöneliştir ki, buna “ihsan” denir. Evet, insanın yaratılışındaki asıl gaye kulluktur. Bunun da özü, bütün varlığı ve benliği ile daima ve her yerde Allah'ın huzurunda olduğunu bilmek ve şu ayetin sırrına boyanmaktır: “Nereye dönerseniz, Allah'ın yüzü (ibadet yönü ve rızası) oradadır.”⁹²

Müellife göre, ruhi hastalıkları ve kalbi kötülükleri ortadan kaldırmanın çaresi, murakabe, tefekkür ve tezekkür olduğunu vurgular. Çünkü Allah'ın kendisini her yerde gördüğü inancı kalbinde nakşederse, ruhuna işlerse, o zaman “ihsan” denilen hakiki iman tecelli edeceğini bildirir.⁹³ Muhammed Nurullah Seyda zikrin hakikatini şu ayetle te'yt eder: “*Bunlar, Allah'ın zikriyle kalbleri huzura kavuşarak iman edenlerdir. Evet bilin ki ancak Allah'ı anmakla kalbler yatıştır ve huzur bulur.*”⁹⁴

⁹¹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 108.

⁹² Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, **Çekirdekler ve Gerçekler**, s. 30.

⁹³ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, **Tasavvufun Sırları**, s. 105.

⁹⁴ er-Rad 13/28.

F. TEVBE

Tevbe pişmanlık, nedamet, hata ve gūnahta ısrardan vazgeçerek Allah'ın emirlerine itaat etme haline dōnmektir.⁹⁵ Tevbe, Cenabı Hakk'ın kullarına ihsan ettiği en bŷyŷk nimelerden birisidir. Kalbin gafletten uyanması ve vicdanın Rabbine karşı vefasızlığını anlamasıdır. Kulun nefsi yŷzŷnden ilahi sevgiden mahrum kalışına ve Rabbine asi oluşuna pişman olmasıdır. Allahu Tealanın sevmediği bŷtŷn kŷtŷ işlerden ve dŷřŷncelerden vazgeçip O'na dōnmektir.⁹⁶ Nurullah Seyda'ya gŷre, tevbe gŷnahların zararını kesin olarak bilmek, geçmişe pişman olmak, geleceği ıslaha azmetmek, gŷnahlara bir daha dŷnmemektir. Tevbe, ilim, hal ve fiil denilen ŷç ŷeyin bir araya gelmesinden oluşan bir manadan ibarettir. Sevdiđine erişememe kendi kusurundan ise daha çok ŷzŷntŷ duyulur. Bu ŷzŷntŷ ve eleme ise nedamet denilir. İnsanın içinde bulunduğu anı ilgilendiren husus, işlemekte olduğu fiili terk etmesidir. Gelecekle olan ilgisi, ŷmrŷnŷn sonuna kadar sevdiğine erişmeye mani olan gŷnahı terk etmeye azmetmektir. Geçmiřle olan ilgisine gelince, eđer o hayırlı bir iř ise, yine hayır ve kaza ile geçmişi telafi etmektir. İnsanın tabi olduğu her ŷehvetten kalbe bir kara leke, ruha bir kir bulaşır. İnsanın nefesinden çıkan buđu'nun parlak aynaya bulaştığı gib. ŷayet ŷehvet lekeleri birikirse pas halinde kalbe galebe çalar. Nefesle çıkan buharın aynanın ŷzerinde biriktiği zaman parlaklığı ŷrtŷp, kirlettiği gibi kalbini kirletir. Mŷellif bu hakikatı řu ayetle te'kit eder: "*Hayır, belki de onların kazanmış oldukları gŷnahlar, kapları ŷzerine galip geldi, gŷnah kirleriyle ŷrttŷ*".⁹⁷

Kir ve pas birike birike tabiat haline gelir. İnsanın geçmişte tabi olduğu ŷehvetleri gelecekte terk etmek, gŷnahları telafi için yeterli olmaz. Mutlaka kalbe ve ruha işleyen o kirleri mahvetmesi gerekir. ŷehvet ve masiyetlerin lekeleri kalbi kapladığı gibi, yasakları terk ve emirlere itaatın nuru da kalbi parlatur. Bŷylece masiyet'in kiri itaatın nuruyla yok olur. Bu gerçeği bir hadis'i şerif ŷŷyle teyit eder: " Kŷtŷlŷğŷn hemen ardından bir iyilik yap ki onu silsin. "⁹⁸

Mŷellife gŷre tevbenin şartları:

1. Tevbe eden kimse ilk anda masiyet ehlinden uzaklaşmalı.

⁹⁵ Ebu Bekir Muhammed b. İşhak Kelebazi, **Doğuş Devrinde Tasavvuf**, Çev. Sŷleyman Uludağ, Derđah Yay, İstanbul 1992, s. 303.

⁹⁶ Dilaver Selvi, **Kaynaklarıyla Tasavvuf**, Semerkand Yay, İstanbul 2003, 2. C, s. 87.

⁹⁷ el-Mutaffifin, 83/14.

⁹⁸ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezeri, **Tasavvufun Sırları**, s 95.

2. Allah'ı Tealaya isyan eden nefesine, zaruri ihtiyaçlarından başka bir şey vermemeli.
3. Hiçbir masiyete dönmek üzere azmetmeli.
4. Kendisini günah işlemeye sevk edecek her türlü ameli terk etmeli.

Tasavvufa yönelmenin, ilk anda eski günahlara tevbe etmekle başlayacağı üzerinde durup, Hak sahiplerinden helâllik helalleşmesini istemelidir. İslamda tevbe, kişinin sıfatlarını değiştirmesine vesiledir. Büyük bir ahlak silahıdır. Onda pişmanlık ve kötü hallerini iyiye tebdil vardır. Eğer üzerinde kul hakkı var ise, önce onları ödemeye çalışmalı. Bu hususta hak sahiplerinin musamahasını istemelidir. Zira onların haklarından kurtulmadıkça hayat boyu uğraşıp didinse dahi Allah'a kavuşamaz yani Allah'ın rızasına nail olamaz.⁹⁹

G. HARAM

Haram, bir şey bir kimseye yasak olması, yasaklanan helal olmayan şey anlamına gelir. İki çeşit haram vardır: haram li zatihi ve haram li gayrihi. Geçici bir sebebe dayanmaksızın bir şeyin bizzat kendi varlığındaki bir zarar veya çirkinlik sebebiyle şâriin doğrudan haram kıldığı fiile haram li aynihi yada haram li zatihi adı verilir. Bir de kendinden ötürü olmayıp, dıştaki bir sebep veya durumdan dolayı haram kılınan fiile haram li gayrihi adı verilir.¹⁰⁰

Müellif, harama bakış mîknatısının çekim gücü ruhu karartır diye ifade eder. Kapkara olup çamurlaşan ruhtan kalbin üzerine artık zehir damlamaya başlar. Göz harama bakınca, vicdanı üzüntüler, zehirli fikirler, tahribat ve yıkılışlar kaplar. Şehvi güçlerin de yardımı ile onu helake, rezalete ve bozuk düşüncelere sürükler. Kişi kalbinde beliren heyecan sebebiyle etki altında kalabileceğinden, daha önemli gayelerden uzaklaşır.¹⁰¹

H. MURAKABE

Murakabe, bakma, gözetme, gözaltında bulundurma, kendi iç alemine bakma, dalıp kendinden geçme manalarına gelir. Terim anlamı olarak ise murakabe, kötülüklerden kalbini korumak için, kişinin nefisini kontrol altında bulundurmasıdır.¹⁰²

⁹⁹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 96.

¹⁰⁰ Demirci, Kürşat, "Haram", *DİA*, İstanbul 1997, XVI, s. 97.

¹⁰¹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, *Çekirdekler ve Gerçekler*, s. 93.

¹⁰² Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, M.Ü.İ.F.Vakfı Yayınları, İstanbul 1994, s. 159.

Müellife göre ise, murakabe birincisi Allah'u Tealâ'yı hiçbir vasıta olmadan görmek, ikincisi de Allah Teala'yı her şeyde görmektir.¹⁰³ İnsan, yüce yaratıcıyı çok zikreder, her zaman O'nu anarsa, kalbinde ve ruhunun derinliklerinde gerçekten güçlü bir iman meydana gelir. Adi ve taklidi imandan kurtulur. Böylece bütün kainat onun dostu olur. Sanki bütün alem, artık onun mülküdür hepsi de onu teselli etmektedir.

Köle efendisine, asker komutanına ait olan herşeye alışır ve yakınlık duyar. Öyle ise, en küçüğünden en büyüğüne kadar baktığı her bir yaratığın üzerinde gerçek efendinin turasını ve imzasını gören, hepsinin de O'nun sanatı ve mülkü olduğunu anlayan kimsenin nasıl olması gerektiğini belirterek müellif insanı düşündürür. İnsan, hayat gerçeklerinin toplandığı bir varlıktır. O, maddi ve manevi alemlerin birer örneğidir. Bütün yaratıklar O'na hizmet etmektedir. İnsan hayat kitabının tamamı için bir fihristir. Yaradılışı itibariyle binlerce alemden daha şerefli ve daha değerli oluşu dolayısıyla mahlukat çizelgesinin merkezi noktasını teşkil etmektedir. Çünkü, görüldüğü gibi her şey, insan oğlunun hizmetine verilmiş ve sanki bu makbul misafir için hazırlanmıştır.

Sonu olan bir şeyin mutlaka bir başlangıcı olduğu gibi, başlangıcı olan bir şeyin de mutlaka bir sonu vardır. Fani olup yani yok olup sona eren şeyler ise, kadim ve ezeli olamaz. Çünkü, sonradan meydana gelen herşeyin bir yaratacısı olması gerekir. İnsan nefsi, kötü sıfatlarla perdelenmiş bulunduğu sürece duyu aleminin dışında kalan manaları, maddenin ötesinde akıl ve hayal sınırlarını aşan gerçekleri müşahede edemez. Bu kötü sıfatlar, insan gözünü, hatta göz bebeğini perdeleyen bir bulut gibidir. Bu bulutla perdelenen göz, gerçekte var olan şeyleri göremediği için inkar eder. Aynı şekilde güneşin varlığı ve renklerin tasavvuru gözleri görenlere göre basit bir şeydir. Ama gözleri görmeyenlere göre çok zordur.

Müellif şeytani ve rezil karakterlerin ortadan kalkması ölçüsünde, keşif, lezzet ve sevgiye dayanan hakikatler çoğalır, güçlenir der.. Kâinattaki eserler, baştan başa son derece sağlam bir sanatın mükemmelliği ile doludur. Müellif tabiatın ya yapıcı olarak yahut da yapılan bir şey olarak tasavvur edebileceğini ifade eder. Eğer ona yapıcı elbisesini giydirirsen, bu yapıcının yaptığı şeylerden önce gelmesi gerekir. Öyle ise muhakkak tabiat yapılmıştır, görülen asıl şekli ile de şekillenmiştir. Müellif burada her

¹⁰³ Tasavvuf dilinde Allah'ın görülmesi Onun bilinmesi ve tanınması demektir. İkinci maddede: "Allah'ın her şeyde görülmesi" yaratıklara bakarak Allah'ın varlığını ve birliğini akıl yoluyla bulmak ve bilmek anlamını taşır. Birinci madde ise, imanın kemal derecesini ifade eder.

yapılanın bir yapıcısı, her mahkumun bir hakemi ve her şeklin bir şekil vericisinin var olduğunu zikreder.¹⁰⁴

I. AKIL VE KALB

Müelîf Kur'an-ı Kerim'in, daima akıl ve kalb vasıtasıyla anlaşılması gerektiğine işaret eder. Akıl, duyu organlarının hissettiği şeyleri birbirinden ayırır, kalp ise batını duyularının aydınlatığı şeyleri süzgeçten geçirir. Aklın bir takım duyuları olduğu gibi kalbin de duyuları vardır. Akıl duyularının üzeri nasıl külleniyorsa, kalp duyuları da sönüp gidebilir. Aklın üzerinin küllenmesi bir hastalık sebebiyle kalp sönmesi ise, gaflet sebebiyle olur. Aklın hisleri daha kolaydır. Kalbin hisleri ise, daha güçlü ve çok incedir. Kalp olur da akıl olmazsa zordur, ama aksine akıl bulunur da, kalp bulunmazsa bu, daha da zordur. Bunların ikisinin birden bulunması ise, nur üzerine nurdur.¹⁰⁵

Akıl için manevi alemleri ve o alemlerin sahibini düşünmekten daha yararlı bir şey olmadığı gibi kalp için de zikirden daha doyurucu bir şey yoktur. Manevi yollardan bir kısmı düşünce ve tefekkürü, bir kısmı da zikri telkin eder. Akıl, tedbirin; kalp ise, tenvirin yani aydınlığın kaynağıdır. Mideye giren herhangi bir yiyecek, parmak uçlarına, derilere, saçlara, vücudun her bir zerresine ve hücrelerine ulaşmaktadır. Yiyeceklerin mideye ağız yoluyla taşındığı da açıktır. Ruhun midesi de kalptir. Kalp ve vicdan ölçüleri ise, gerçekleri ortaya çıkaran en doğru şahitlerdir. İnsan kitabını okuyacak olursak, hepsinin de burun, alın, kulak, ağız, göz, dil ve dudak harfleri ile yazılmış sayfalardan ibaret olduğunu göreceksiniz. İşte insan cinsinde görülen bu birlik, onun fabrikasının ve kaynağının bir olduğuna işaret eder. Yine bu birlik, bu kıtapları süsleyenin, bu levhaları işleyenin, bu satarları yazanın, bu harita ve cetveleri çizenin de bir tek kudret elinin parmakları arasındaki kalem olduğunu ifade eder. Sanatkarın birliği ve yaratıcının tekliği sırrı ile fabrikaların birliğine rağmen farklı oluşu, onlara şekil verenin mutlak ve serbest iradesine işaret eder. Gerek insan ve gerekse hayvan fertleri arasında büyük bir farklılık görürüz. Mesela, insanlara baktığımızda, hiçbir insanın diğer bir insana tam anlamıyla benzediğini göremeyiz. İnsanoğlunun yaradılıştaki kıyamete kadar bu sıfat ve şekilleriyle birbirinden tamamen farklı olduğunu tasavvur ederiz. Buna bilgilerin, inançlarının, mutluluklarının, mutsuzluklarının farklı oluşunu da ekleyiniz. Görülüyor ki herkesin rengi, süreti ve şekli

¹⁰⁴ Muhamed Nurullah Seyda el-Cezeri, **Çekirdekler ve Gerçekler**, ss.58-63

¹⁰⁵ Muhamed Nurullah Seyda el-Cezeri, a.g.e., s. 94, 95.

farklı olduğu gibi vücudu ile bilgisi de farklıdır. İşte burada mutlak yaratıcının birliği tecelli etmektedir. Çünkü bütün varlıklarda birlik geçerlidir. Mesela bizim her birimiz kendi başına cisim, ses, renk, bilgi ve ahlak bakımından birdir. Öyle ise bir olan nizamın bir tek tanzim edicisi, yine bir olan tertibin bir tek tertipçisi olması gerekir.¹⁰⁶

İ. DÜNYA TARLASI

Dünya, “yakın olmak”, manasına gelen dünüv ve “en yakın” anlamındaki ednâ “alçaklık, kötülük” manasındaki denâet kökünden türemiştir. Dünya, insanın ölümünden önceki hayatı ve bu hayattayken ilişki kurduğu varlıklar, bunlarla ilgili eğilimleri, tutum ve davranışları için kullanılan bir tasavvuf terimidir.¹⁰⁷

Müellife göre, her insan kendi dünyasında amelin tohumlarını ekmektedir. Dünyası ise kişinin tarlasıdır. Ölüm anı, hasad zamanı, ahiret ise harmanıdır. İnsan ektiğinden başka bir şey biçemeyeceği gibi, biçtiğinden başka bir şey de ölçüp tartamaz.¹⁰⁸ Kur’an bu gerçeği şu ayet ile te’kit eder: “Kim ahiret ekinini istiyorsa, onun ekinini (sevabını) artırırız. Kim dünya ekinini (menfaatini) istiyorsa, ona da dünyadan veririz. Fakat onun ahirette, hiç bir nasibi yoktur”.¹⁰⁹

K. İLİM AMEL HÂL

Nurullah Seyda’ya göre, imanın ve amel-i salihin kemali üç şeye bağlıdır: ilim, amel ve hal. O dinin bu üç şeye de şamil olduğunu ifade eder. Şayet ilim olmasaydı, insanın ilahi hükümleri öğrenemeyeceğini, amel olmasaydı, ilahi hükümleri öğrenmiş olmasının faydasını göremeyeceğini açıklar. Çünkü amelden; ihlâs, istikamet ve halden kastedilen gaye beklenemez. Bu gerçeği şu örnekle açıklar;

Bir adam bir başka adama sevdiğinden dolayı baksa, ona yemeğini yedirip, suyunu içirirse, gerekli olan hizmetini yapsa, bu onun ameli olur. Ama onun için acı duyup ızdırap çekse, bu onun hali olur. Dolayısıyla halden yoksun olan amel sebat bulup devam etmez. Ama hal bulunursa kuvvet bulup sağlamlaşır. Aynen oruç tutup, namaz kılan adam gibi. Eğer hal sahibi değilse, zamanla bu ibadetlerini kendini zorlaya zorlaya ancak yapabilecek, devamlı olarak gevşekliğiyle mücadelede bulunacaktır. Dolayısıyla herhangi bir vakitle

¹⁰⁶ Muhamed Nurullah Seyda el-Cezeri, **Çekirdekler ve Gerçekler**, ss. 95-100.

¹⁰⁷ Uludağ, Süleyman, “Dünya”, *DİA*, İstanbul 1994, X, 22.

¹⁰⁸ Muhamed Nurullah Seyda el-Cezeri, a.g.e., s.30

¹⁰⁹ Şuara, 42/ 20.

ilgili ibadetini kaçırrsa, önemsemez ve üzülmez. Fakat hal ve meleke sahibi bir kimse, herhangi bir amel veya ibadeti kaçırrsa gam ve kederinden hayatı zehir olur.¹¹⁰

Bir şair mealen şöyle der: “Salikin kalp bahçesinden değersiz bir zaman çöpü veya basit bir dal eksilse kıyameti kopar.” Bu hal okuma ve kültürle elde edilemez, ancak hakim bir mürebbininin sohbeti ve eğitimiyle elde edilebilir. Çünkü hal, bir melekedir. Meleke ise ancak sohbetle meydana gelir. Nitekim bir adamın hatt sanatıyla ilgili herhangi bir kitabı eline alıp kendi kendine talim yapmasıyla, usta bir hattatın dizi dibine oturmakla edineceği melekenin bir olmayacağı açıktır.¹¹¹

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)’in ahlakından sorulduğu zaman, Hz. Aişe validemiz; “O’nun ahlakı ancak Kur’andı” cevabını vermişti. Demek istiyordu ki Kur’an hayatı onun için tabileşmişti, dolayısıyla Allah (c.c.)’in sevdiğinden başkasına gönül kaptırmazdı. Hali bu olanın ise, amelde gevşeme ve gerileme durumu olamazdı. Aksine yürümeye ve ilerlemeye devam edecekti.¹¹²

Kurbiyet, iman-ı kâmil ve ameli salih diye isimlendirilen şeyden ibarettir. Özellikle bu kurbiyet tabii bir hal alırsa, Allah (c.c.)’in emirlerine itaat ve ibadet, Resulullah (s.a.v.)’in ahlakıyla ahlaklanmak külfetsiz bir iş haline gelir. Hatta hayatının çeşitli işleri arasında bile Allah (c.c.) ve Resulünün (s.a.v.) sevdiğinden başkasını sevmez, işte o zaman insanda dinden yüz çevirme veya gerileme korkusu olmaz. Hatta bu yoldaki istek ve arzusu artar.¹¹³

Müellif ilim, amel ve halin arasını birleştirmek, en büyük zenginlik kaynağı olan kurbiyet ve rızaya erişmenin yegâne vesilesi olduğunu açıklar. Çünkü bu tür servet ve zenginlik nefis huzurunun ta kendisidir. Sevgilinin yakınlık ve rızasında öyle bir istek ve lezzet bulursun ki, onlar meşakkati, ni’met ve rahata çevirir. Müellif yine misal vererek açıklar; Mecnun’u, Kabe-i Muazzama’ya götürdükleri zaman, kendisini Leylanın aşkından kurtarması için yalvaracağı yerde, Leyla’ya olan aşkı artırması için Mevla’sına dua ve niyazda bulundu.¹¹⁴

¹¹⁰ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, **Tasavvufun Sırları**, s. 123.

¹¹¹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 124.

¹¹² Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 125.

¹¹³ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 126.

¹¹⁴ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 127.

L. MÜRŞİD-İ KÂMİLİN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Muhammed Nurullah Seyda, Peygamberimiz (s.a.v)'e halife olacak şeyhin alim olması gerektiği, fakat her alim halife olamayacağını kaydeder. Müellife göre mürşid dünya ve makam sevgisinden yüz çeviren, silsilesi Resulullah (s.a.v)'e kadar ulaşan basiretli bir mürşide tabi olmalıdır. Mürşid az yemek, az konuşmak, az uyumak, çok namaz kılmak, çok sadaka vermek ve çok oruç tutmak suretiyle nefsini eğitmede maharetli olmalıdır. Güzel ahlakı kendisine huy edinmiş olmak, sabır, namaz, şükür, tevekkül, yakîn, kanaat kalp huzuru, tevazu, hilm, ilim, doğruluk, haya, vefakarlık, vakar, itinalı ve tedbirli davranış gibi hasletlere de sahip olması gerekir.¹¹⁵ Müellif, mürşidin tavrı Hz. Peygamberin (s.a.v)'in ashabına tavrı ne idiyse, onun da müritlerine karşı böyle olmasının gerekli olduğunu açıklar. Mürşid-i Kâmilin dini açıdan bilinmesi gerekli olan ilimlere vakıf olmasını, inançta, amelde ve ahlakta İslam prensiplerine sadık olmasını belirtir. Peygamberimiz (s.a.v)'in sünnetine sımsıkı bağlı olmasını, dünyaya ve dünya malına kalbini kaptırmamasını ifade eder. Bir de nefsinin kemal derecesine ulaştığı inancına varmayacak, çünkü o da dünya sevgisinden bir parçadır. Bunun için kâmil bir mürşidin sohbetinde belli bir müddet geçirmiş ve bir arifin terbiyesi altında eğitilmiş olması icab eder ve maddi ve nanevî sahada doymuş olması gerekir. Kendisiyle muassır olan insaflı şeyh ve alimler hakkında hüsnü zan etmesi dikkat çeker. Avamdan çok, akıllı ve dindar, tahsilli eğitilmiş kimseler kendisine rağbet ederler. Müridleri eğitirken, onlara karşı şefkatli davranır ve onlarda gördüğü eksikleri kendi haline bırakmaz. Müridlerinin halini anlamak için uyanık ve güçlü bir feraset sahibidir. Meclisinde oturanlar kalplerinde dünya sevgisinin azaldığını ve Allah (c.c) sevgisinin çoğaldığını hissetmelerini dile getirir. Kâmil mürşid müridlerine kendi nefslerinde tatbik etmediği emir, sünnet ve mekruhları emretmelerini tavsiye eder. Mürşidin sözleri heva ve hevesten, şaka ve malâyani işlerden uzaktır. Bıkkınlık verecek derecede amel yüklemeyen ve müridlerle beraber oturduğu zaman sükunet ve vakarla oturmasını ve onlara aşırı iltifat göstermez. Mürid müridlerinden birisi hasta ise yardım elini uzatmalı, ziyaretine gitmeli, ihtiyacını gidermeye çalışılmalı veya cemaatle beraber ona dua etmelidir.¹¹⁶

Mürşid manevî necasetlerden temizlenmeye, ibadetleri Allah (c.c)'ın huzurunda imiş gibi yapmaya, hadisi şerifte geçtiği üzere ihsan demek adet olmuştur. İhsan

¹¹⁵ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 50

¹¹⁶ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 47.

makamında da mürşid-i kamil olmadıkça, erişilmesi genellikle kolay olmaz. Öyle bir mürşid olmalı ki; manevi hastalıkları bilen, tedavi yollarını da ilim, zevk ve tecrübesiyle kavrayan olmalıdır. Hatta bu hastalıklara müptela olan kimse, onlarla ilgili ciltlerle kitap ezberlese de nefsi emmaresinin ahmaklıklarından ve gizli hilelerinden kurtulabilmek için böyle bir mürşidin terbiyesinden uzak kalmamalı.¹¹⁷

Nurullah Seyda, kendine kibir, kendini beğenme, riya, kin, hased veya nifak gibi, gizli ve ruhi hastalıklarından birisi galip gelen kimsenin arif bir üstad, hakim bir mürşid araması üzerine vacip olur. Böylece o, tehlikeli aldanıştan kurtulabilir. Eğer böyle bir mürşidi memleketinde bulamazsa bulunan yere sefer tertip edip gitmesi vacip olur.¹¹⁸

Şeyh Muhammed Nurullah Seyda şöyle demektedir. Ey irşad talebinde bulunan akıllı kardeşim. Allah (c.c) seni de bizleri de mes'ud eylesin. Bilesin ki, muhlikat, munciyat, sülük ve muamelatın edeplerini öğrenmek farz-ı ayndır. Ancak ilahi cezbe, ilmi ledun fitrattan mukaddes ve temiz nefis vasıtasıyla kalb-i selime sahip olanlar müstesnadır. Manevi necasetlerden temizlenmeye, ibadetleri Allah (c.c)'ın huzurunda imiş gibi yapmaya hadisi şerifte geçtiği üzere ihsan demek adet olmuştur. İhsan makamına da mürşid-i kamil olmadıkça, erişilmesi genellikle kolay olmaz. Öyle bir mürşid olmalı ki; manevi hastalıkları bilir, tedavi yollarını da ilim, zevk ve tecrübesiyle kavrar olmalıdır.. Hatta bu hastalıklara müptela olan kimse, onlarla ilgili ciltlerle kitap ezberlese de nefsi emmaresinin ahmaklıklarından ve gizli hilelerinden kurtulabilmek için böyle bir mürşidin terbiyesinden mustağni kalamaz. Nitekim bu hastalığa müptela olanların çoğunda bu durum müşahede edilmektedir.¹¹⁹

Şeyh Muhammed Nurullah Seyda dikkat edilmesi gereken çok mühim bir not ekleyerek şöyle demektedir:

Müslümanların üstadı şeyh Muhyiddin-i Arabi (r.a) der ki: “Bir şeyh, eğer kendisinden üstün bir şeyh görürse, nefisine nasihat etmesi suretiyle o şeyhe talebeleriyle birlikte intisab etmesi ve hizmetinde bulunması vaciptir. Bu hareket kendisi ve arkadaşları için salah alametidir. Bunu yapmazsa insafli hareket etmiş olmayacağı gibi, nefisine nasihat

¹¹⁷ Muhammed Nurullah Seyda, el-Cezerî, a.g.e., s. 45.

¹¹⁸ Muhammed Nurullah Seyda, el-Cezerî, a.g.e., s. 59.

¹¹⁹ Muhammed Nurullah Seyda, el-Cezerî, a.g.e., s. 45.

edici de olamaz. Himmet sahibi de addedilemez. Bilakis hizmeti düşük ve zayıf sayılır. Belki de riyaseti ve önderliği seviyordur. Bu ise büyük bir noksanlıktır.¹²⁰

M. NEFSİNE MAHSUS ADABLAR

Muhammed Nurullah Seyda'ya göre, her şey için bir perhiz lazımdır, aynı şekilde insan nefsinin de özel sınırları dahilinde hareket etmek üzere perhize ihtiyacı vardır. Kişi bir taraftan günah zehirlerinden sakınmalı , diğer taraftan da ibadet ve zikir ilaçlarını kullanmalıdır. Sadece günahlardan sakınmak, hastalık ve kötülük kirlerinin atılması için yeterli olmaz, sakınmakla beraber zikirler, ibadetler ve bu yolda kararlaştırılmış usuller tatbik edilmelidir. Aynı şekilde perhiz yapmadan yalnız ilaç kullanman da yeterli değildir. Kişi amellerini inceden inceye teftiş ve tetkik etmelidir ki, İslam prensiplerinin dışına sapmasın.¹²¹

Müellife göre, insan ruhu ve tabiatı icabı, biri yüce meleklik diğeri adi hayvanlık olmak üzere iki unsurdan meydana gelmiştir. Meleklik tabiatının gereklerine önemle eğilmelidir. O da Allah (c.c.)'ın insanlardan yapılmasını istediği, mali ve bedeni ibadetlerdir. Ta ki o yön gelişsin, olgunlaşsın. Bu duyguların zayıflayıp yok olmaması için onu besleyecek isteklerinden şiddetle kaçınmalısın Adabın en üstünü her yerde ve her zaman Allah (c.c.) la beraber olman, her işlediğin kötülüğün arkasından hemen bir iyilik yapmandır. Zira insan, nefsinin etkisi altındadır. Eğer daima bir şeyi tahayyül ederse, insan yaratılış itibariyle hayalindeki şeyleri gerçekleştirme temayülünde olduğundan, o düşünce gerçekleşir ve arzuladığı gözleri önünde görür gibi olur. O zaman uyanık olur. Allah (c.c.)'la beraber olmanın en kuvvetli vasıtası, Allah (c.c.) lafzını kalbinde cereyan ettirmesidir.¹²²

Kişi kötü insanları terk edip onlardan uzaklaşmalıdır ki, karşıdaki kişinin hastalıkları kendisine sirayet etmesin. Çünkü ruh rüzgar gibidir. Eğer kokuları güzel olan şeylerin üzerinden geçmişse, kokusu güzel olur. Cifelerin, laşelerin üzerinden geçmişse, kokusu çirkin olur. Kalbin iksiri temiz ruhlu ve kâmil insanların sohbetinde bulunmaktır. Kişi cünüp olduğu halde yatıp uyumamalıdır. Her zaman abdestli bulunmalıdır. Çünkü

¹²⁰ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 59.

¹²¹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 69.

¹²² Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 70

insanın parlak ruhu ve melekiyet nurları kendisinde ortaya çıktığı zaman mukaddes nefis, hades diye adlandırılan abdestsizlik ve cünüplük halinden nefret etmektedir.¹²³

Kişi nefisini hesaba çekmelidir, nefisini Allah (c.c.) ve Resülünün (s.a.v.)'in ulvi boyasıyla boyanmak için, o yolda çalışıp savaşmayı teşvik etmelidir. Kötü insanları terk edip, onlardan uzaklaşmalıdır. Çünkü ruh rüzgar gibidir, eğer kokuları güzel olan şeylerin üzerinden geçmişse, kokusu güzel olur. Cifelerin, laşelerin üzerinden geçmişse, kokusu çirkin olur. Kalbin iksiri temiz ruhlu ve yapıcı insanların sohbetinde bulunmaktır. Kişi istiğfarı getirmeli, beşeri kirlerden, hayvani rezaletlerden uzaklaşmaya çalışmalıdır. Kişi her gün amelini kontrol etmeli, hayırlı ve salih amelleri, şerli ve hayvani amellerinden fazla mı eksik mi, diye nefisini hesaba çekmelidir.¹²⁴

Kişi insanların kendisine yönelmelerine veya yüz çevirmelerine aldırış etmemelidir. Çünkü bu hali onu kula kul olmaya sevk eder, bu da son derece alçak bir davranıştır. Kahkaha ile gülmeyi terk etmelidir. Çünkü meleklik unsurunu öldürür, hem de kahkaha ifrat, asık suratlı olmak ise tefrittir. Kişi kendini yirmidört saatte ancak sekiz saat uyumaya alıştırmalıdır. Çünkü çok uyku, insan ruhundaki meleki unsuru öldürür, hayvani unsuru kuvvetlendirir. Kişi kendini az konuşmaya alıştırmalıdır.¹²⁵ Çünkü ağız açıldığı zaman, dili insan ruhuna sür'ati ve aceleciliği getirir. Yemekte mutlaka iktisat yapılmalıdır. Çok yemek, insan kalbini karartır. Ruhun aydınlığını körletir, hakikati anlamada geri bırakır. Hatta bedende bazı illet ve hastalıkların zuhuruna vesile olur. Acıkmadıkça yememelidir. Yediği zaman da doymadan elini yemekten çekmelidir.¹²⁶ Yemeğe besmele ile başlayıp "Elhamdulillah" ile bitirmelidir. Yemeğe otururken sağ bacağına diz karnına gelecek şekilde dik tutmalı, sol bacağına da üzerine oturacak şekilde yatırmalı ve sağ elinle yemelidir. Kadınlara bakmak, sakalsız güzel gençlere bakmak, güzel fotoğraflara bakmak gibi haram manzaralardan gözünü sakınmalıdır. Çünkü buinsandaki şehvet unsurunu azgın hale getirmektedir. Arzu edilmeyen şaka ve münazaradan uzaklaşmalıdır.¹²⁷

Muhammed Nurullah Seyda, saydığı yasak emirlerden, kişinin uzaklaşması gerekir. Çünkü onlar insan ruhundaki hayvani unsurun kuvvetlenmesine, meleklik unsurlarının

¹²³ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 71.

¹²⁴ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 72.

¹²⁵ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 73.

¹²⁶ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 74.

¹²⁷ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 75.

zayıflamasına sebep olan şeylerdendir. Bunlar insan şahsiyetini yok eder, onu ızdıraba ve sorumsuzluğa sürükler.¹²⁸

Müellif, kişiye korunmakla birlikte bazı ilaçları önermektedir, aksi halde fayda vermeyeceğini ifade eder. Bir taraftan sıhhat kuvvetlenirken, öbür taraftan da hastalık zayıflayıp yok olsun diye şu reçeteyi önerir:

İşte iken, çarşıda iken ve yürür iken, kişinin yaptığı günlük zikirlerden ayrı olarak, mürşidi kamilin kendisine ayırdığı zikirle özel bir zaman ayırması şarttır. Kişi İlaç makamında emredilen zikirlerde noksanlık yapmamalıdır. Cemaatle namazı terk etmemelidir. Revatib sünnetler ile Duha yani kuşluk, Evvabin ve Vitir namazlarını en az şekliyle de olsa, yerine getirmede ihmalkarlık göstermemelidir. Revatib sünnetlerin en azı ve en kuvvetlisi şunlardır:

- a) Sabah namazının ilk iki rekatlık sünneti
- b) Öğle namazının ilk iki ile son iki rekatlık sünneti.
- c) Akşam namazından sonraki iki rekatlık sünnet.
- d) Yatsı namazından sonraki iki rekatlık sünnet.
- e) Akşam namazından sonraki evvabin ise, iki rekattan yirmi rekata kadardır.

Geceleyin bir müddet uykudan sonra kılınan teheccüd namazına kişi kendini alıştırsa, meleklik unsuru daha temiz ve kuvvetli olur. Çünkü gecenin rühaniyetinde nefisler daha parlak Allah (c.c.)'a münacaatta daha latif olur. Duha namazı, iki rekattan sekiz rekata kadar kılınabilir. Sen de dilediğin kadarını kılarırsın. Her haftanın pazartesi-Perşembe günlerini, her ayın 13., 14., 15. günlerini, muharrem ayının 9., 10. ve 11. günlerini, arefe gününü, şevval ayının altı günü oruçlu geçirilmelidir.¹²⁹

Hayvani unsurun şiddetlenmesi, katmerleşmesi ve perçinleşmesi de; yemek, içmek, şehvet ve lezzetlere aşırı derecede önem vermekle oluyor. Hayvani unsuru yenmemin yolu, bu sebepleri azaltmakla olur. Orucun kemali; şehvete dayalı söz, fiilden ve şeytani arzulara kurtulmaktır. Namazdan önce ve sonra sünnet olan zikirle devam etmelidir. Her namazdan önce ve sonra "Ayet-el Kürsi" okunmalı, her namazdan sonra otuzüçer defa "Sübhane'llah", "Elhamdülillah", "Allahuekber" deyip bir tekbir ilavesiyle bitirmeli ve tesbihatı tamamlamalıdır. Vücudu ve elbiseyi temiz tutmaya çalışmalıdır. Renklerinin beyaz ve yeşil olmasına önem göstermelidir. Özellikle Cum'a günlerinde bu renkli

¹²⁸ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 76

¹²⁹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 77.

olanlarını tercih etmeli ve ayakkabı da sarı renginden seçmelidir. Güzel koku, misk veya esans kullanılmalıdır. Abdestin sünnetlerine ve misvak kullanmasına dikkat etmelidir.¹³⁰

Farz olan ibadetleri tam olarak yerine getirmede büyük önem göstermelidir. Namazını, içindeki rukuları, secdeleri, tadil-i erkanı, kıyamı, oturuları, Fatihayı, teşehhüdü tertibine riayet ederek ve sünnetleri de gücün yettiği kadar yerine getirerek kılmalıdır. Her camiye girişinde itikafa niyet etmeli ve oturmadan evvel Tahiyatül mescid namazı kılmayı ihmal etmemelidir. İmkan buldukça abdestten sonra iki rekat sünnet kılmalıdır. Abdestin sünnet olan zikir ve dualarını öğrenmelidir. Başlamadan önce besmele çekmeyi ve misvak kullanmayı unutmamalıdır. Eve girerken, elbise giyerken sağdan; evden çıkarken ve elbise çıkarırken de soldan başlamak sünnettir. Tuvalet veya helâyâ sol ayakla girmeli, çıkarken de sağ ayakla çıkmalıdır. Her gün sabah namazından sonra bir miktar Kur'an okunmalıdır. Her Ramazan ayının son on gününü itikafa geçirmelidir, çünkü melekîyyet yönü envar-ı Muhammediye ile nurlanılır. Her gün Resulullah (s.a.v.)'a salat ve selam getirmeli ve tövbe-i istiğfar etmelidir. Fakir ve miskinlere, özellikle yetimlere bir şeyler yedirmeli ve gönüllerini hoş etmelidir. Müsterşid kardeşleriyle toplanmalı, görüşmeli, hallerini soruşturmalı ve sevgi bağlarını kuvvetlendirmeli, haftada en az bir gece bir araya gelmeli, özellikle cum'a geceleri tavsiye edilir.¹³¹

Müellif, müsterşide yani kadın müridlerini de, müsterşid görevlerinin tümünden sorumlu tuttuğu gibi, ek olarak da evinde imanlı bir öğretmen ve eğiticilik görevini yürütmeli, hırsız gözleri ve sinsi elleri boşa çıkarmak için de kapıları kilitli muhkem bir kale gibi örtünmelidir der.¹³²

N. MÜSLÜMANIN DİĞER MÜSLÜMANA KARŞI GÖREVLERİ

Müellife göre, İslamdaki kardeşlik bağı, iki kişi arasında kuvvetli bir bağıdır. Manevi bağlar da hissi bağlara nisbetle çok daha kuvvetlidir. Bu gerçeği şu örnekle açıklar; “En yüksek ve sağlam binayı, bir alet vasıtasıyla en kısa zamanda yıkmanın mümkün olduğu denenmiştir. Fakat iki kişi arasındaki hissi olmayan manevi bağları yıkmak çok zor olduğu gibi, çoğu zaman da mümkün olmaz”. Bu muhabbetin doğru olması için, halis bir kalpten ve inanmış bir ruhtan fişkırması yeterlidir. Bir (1) rakamını üç küçük nokta ile üç

¹³⁰ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 78, 79.

¹³¹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., ss. 79-83.

¹³² Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 84.

sıfır ile yan yana getirilse, o bir, bin olur. Ona bir sıfır daha eklense, önceki bin onbine yükselir. Dayanışma sırrı ile böylece devam eder. Kişinin müslüman kardeşlerinin arasındaki gerçek sevgisinin şartlarından biri de, kişinin kendi için sevdiğini müslüman kardeşi için de sevmesidir. “Mü’minler ancak kardeşler, onun için iki kardeşinizin aralarını düzeltin.”¹³³ Ayetinin düsturu ile tüm duygularını unutup müslüman kardeşinin duygularından mücessem olmuş bir varlık olmalıdır. Günde yüz defa dahi olsa, her karşılaşmada, tatlı bir dille selam ve müsafahaya başlamalıdır. Müslüman kardeşine şefkatle, muhabbetle, güzel ahlakla ve kendine karşı arzuladığı muamele tarzıyla muamele etmelidir. Resulullah (s.a.v.)’ın Hadis-i Şeriflerinden güzel ahlakın namaz ve oruca tekabül ettiği ve kıyamet günü adalet terazisinde, kişinin amelinin en ağır olanını teşkil ettiği anlaşılıyor.¹³⁴ Bu gerçeği de bir misal vererek te’kid eder;

Müellif, Tasavvufun imamı, Hakim Üstad Cüneyd el-Bağdadi’nin (k.s) ferasetle söylediği şu söze kulak verir: “Dört şey vardır ki; onlar ilmi ve ameli az da olsa kulu en yüksek makama ulaştırır. Ağır başlılık, tevazu, cömertlik, güzel ahlak”. Kişi din kardeşlerine karşı mütevazi olmalıdır.”¹³⁵

Kişi müslüman kardeşinin rızasını istemelidir ve hepsini kendinden iyi görmelidir. Kişi müslüman kardeşinden İslam’a muhalif bir şey görürse tatlı bir lisanla nasihat etmelidir. Onlarla hayır ve takvada yardımlaşmalıdır. Allah (c.c.)’ın razı olacağı şeylere teşvik etmelidir. Büyükler öğretmelidir, küçükler de büyüklerinden öğrenmelidir. Müellif bu gerçeği şu ayetle te’kid eder;

“İyilik etmek ve fenalıktan sakınmak hususunda birbirinizle yardımlaşın, günah işlemek ve haddi aşmak üzerinde yardımlaşmayın.”¹³⁶

Müellif, özellikle bu Hadis-i Şerifine çok vurgu yapar;

“Müslümanın müslüman kardeşinin üzerinde otuz hakkı vardır ki; onları ödemedi veya bağışlanmasını istemeden mesuliyetten kurtulamaz. O haklar şunlardır:

- 1- Yanılmasını affedecek,
- 2- Gözyaşlarına merhamet edecek,
- 3- Açılmasını istemediği sırrını gizleyecek,
- 4- Mazeretini kabul edecek,

¹³³ Hücürat 49/10.

¹³⁴ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, **Tasavvufun Sırları**, s. 62-64.

¹³⁵ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 65.

¹³⁶ Maide 5/2.

- 5- Yanında gıybeti yapılırsa reddedecek,
- 6- Gerektiğinde nasihat etmeye devam edecek,
- 7- Dostluğunu muhafaza edecek,
- 8- Zimmetinde olan şeyleri gözetecek,
- 9- Hastalığında ziyaret edecek,
- 10- Cenazesinde hazır bulunacak,
- 11- Davetine icabet edecek,
- 12- Hediyesini kabul edecek,
- 13- İyiliğine karşılık verecek,
- 14- İyiliklerine teşekkür edecek,
- 15- Yardımını güzel yapacak,
- 16- Namusunu koruyacak,
- 17- İhtiyacını giderecek,
- 18- İsteklerinin tahakkukunda yardımcı olacak,
- 19- Recasını kabul edecek,
- 20- İsteklerini boşa çıkarmayacak,
- 21- Aksırdığında (yerhamukellah) diyecek,
- 22- Kayıp eşyasını arayacak,
- 23- Selamını alacak,
- 24- Konuşmasını hoş görecek,
- 25- İyiliğini arttıracak,
- 26- Yeminlerini tasdik edecek,
- 27- Dost olacak, düşman olmayacak,
- 28- Onu koruyacak yardımsız bırakmayacak,
- 29- Zalim olsun, mazlum olsun yardımına koşacak. Zalimken yardımı, onu zulümden alıkoymak iledir. Mazlumken yardımı ise hakkını almada yardımcı olması iledir,
- 30- Ona kendisi için dilediği hayrı dileyecek, kendisi için dilemediği şerri dilemeyecektir. Sonra Resulullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu duydum: “Şüphe yok ki bazılarınız, Müslüman kardeşinin bazı haklarını ihmal etmektedir. Onlar kıyamet günü bu haklarını isteyeceklerdir.”¹³⁷

¹³⁷ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, **Tasavvufun Sırları**, ss. 65-68.

O. SÜNNET-İ SENİYYE

Müellife göre, gerçek müslüman, sünnetlerden birini yaşatıp, bid'atlardan birini ortadan kaldırandır kişidir. Müellefe göre, şimdiki zaman kıyamet alametlerinin belirdiği yer çekirdeğinin infilak etmek üzere bulunduğu bir zamandır. Peygamberlik döneminden uzaklaşmış olmamız sebebiyle, şimdiki zaman sünnet-i seniyyenin kapalı kaldığı, yalancılığın yaygınlaşmasıyla da bid'atların açığa çıktığı ve dolayısıyla sünnetin ihyasına ve bid'atların yıkılmasına yardımcı olacak büyük bir müceddide ihtiyaç bulunduğu bir zamandır.¹³⁸

Nurullah Seydaya göre, bugün himmetlerin tümünü bir sünnetin yaşatılıp, bir bid'atın kaldırılmasına yöneltmek lazımdır. Eğer şimdiki zamanın sufileri İslam'ın zayıflığını ve yalancılığın yaygınlığını göz önünde bulundursalardı, şeyhlerinin sünnet dışı amellerini taklid etmemeleri ve yeni çıkan şeyleri de, şeyhlerinin yaptığını bahane ederek adet edinmemeleri gerekirdi. Sünnete uymak faydalı ve kazançlıdır. Sünnetin dışına çıkması ise tehlike içinde tehlikedir. Mesela, Peygamberimiz (s.a.v.)'e uymak gayesiyle gün ortasında uyunan uyku, O'na uyma endişesi olmaksızın tüm geceyi uykusuz geçirmekten daha üstündür. Aynı şekilde şeriat emrettiği için bayram günlerinde orucun tutulmaması, şeriattan kaynaklanmayan bir yıl oruç tutmaktan daha üstündür. Resulüllâh (s.a.v.) emrettiği için verilen bir urgan, (yular) canı istediği için verilen bir dağ altından daha hayırlıdır.¹³⁹

Nurullah Seyda buna şöyle örnek vermektedir; Bir defasında Hz. Ömer (r.a.) sabah namazını kılmış, sahabelerden gelip gelmeyenleri kontrol ediyordu. Bu gözetleme esnasında aralarında birini göremeyince, oradakilerden gelmeyişinin sebebini sordu. Dediler ki: "O, bütün geceyi ibadetle geçiriyor, ola ki sabah vaktinde uyku galebe çalıp onu cemaatten alıkoymuş olsun." Hz. Ömer (r.a.) buyurdu ki; "Keşke bütün geceyi uyku ile geçirip, sabah namazını cemaatle kılsaydı, öylesi daha faziletli olurdu." Nurullah Seyda buna kıyasla şöyle der; "Sünnet-i seniyyeyi takip edenin durumu ile başkasının durumu arasındaki fark; mücevheratçı ile bir çöpçünün durumu gibidir. Mücevheratçının bir saatlik

¹³⁸ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 84.

¹³⁹ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 85.

işî yüzbin çöpçünün ücretine bedeldir. Her ne kadar çöpçünün işi daha ağır, mücevheratçının işi daha hafif de olsa”¹⁴⁰

P. SANATTA, SANATKÂRI GÖRMEK

Muhammed Nurullah Seyda lâ meşhude illallâh teorisini da savunmaktadır. Basireti kuvvetli, duyguları keskin olan kimselerin, orta yolu tutmuş olup Allah’tan başka hiçbir şey görmediğini ifade eder. Bu şuura ulaşanlar, fiillerinin Allah’ın kudretinin bir eseri olduğunu, Allah’ın kudretiyle meydana geldiğini, Allah’ın kudreti olmadan hiç bir değer ifade etmediklerini bilirler. Onlar, hangi şeye baksalar, onda mutlaka doğrudan doğruya etkili olan faili görürler. Yer, gök, hayvan, ağaç ve dağ gibi şeyleri görmezler, onlardan uzaktırlar. Gördükleri şeylere ancak hak ve bir olan Allah’ın sanatı, vitrini, fabrikası, ilahlığının müzesi, Rab oluşunun görüntüsü, tecellilerinin aynası olarak bakarlar. Böyle olunca da onların bakışı, Cenab-ı Hak’tan başkasına yönelmez.¹⁴¹

Bu gerçeği şöyle kıyas etmektedir; tıpkı bir insanın şiirine, yazısına, kitabına veya yaptığı binaya ve sanatına bakıp da bir ayna gibi onlarda şairi, yazarı, katibi, yapan mühendisi ve mimari görmeye benzer. Bu eserlere bakan insan, bunları yapanın eseri olarak görür. Yoksa beyaz bir sayfa üzerine dökülen mürekkep veya birbirine bağlanmış taş ve çamur olarak değil. Bu insan, yazardan, katip’ten, inşaatçıdan, mimardan ve mühendisten başkasına bakmış sayılmaz. Bütün kainat ve bütün varlıklar, Allah’u Teala’nın kitabı, haritası, sanatı ve yapısıdır. Dolayısıyla her kim, bunlara yaratıcının fiili olarak bakar, onu tanır, sevmeye ve ululamaya müstehak olan Allah’ın eseri olarak severse, yalnız Allah’a bakmış, yalnız O’nu tanımış ve yalnız O’nu sevmiş olur. Aynı zamanda bu insan, gerçekten düşünce sahibi ve gerçekten Allah’ın birliğine inanmış bir mü’min olur. Hatta bu insan, nefesine bile kendi nefsi olduğu için değil, yaratıcının bir dokuması ve yazması olduğu için bakar. Allah’ın varlığına gark olan bu mütefekkirin tevhid inancında fani olduğu söylenebilir.¹⁴²

Nurullah Seyda’ya göre, anlayış ve vicdan, bu his ve düşünceden acizdir. Alimler de fitrat ve vicdan içinde bulunan bu ince duyguyu açıklayamamışlar, daha aşağı seviyedeki şeylerle meşgul olmuşlardır. Bu da akıl ve idrakin, Allah’ın apaçık bilinen

¹⁴⁰ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 86, 87.

¹⁴¹ Muhamed Nurullah Seyda el-Cezerî, **Çekirdekler ve Gerçekler**, s. 77.

¹⁴² Muhamed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 78.

marifetini anlamada gecikmeleri için bir engel teşkil etmiştir. İnsanlar, yaratıcıyı tanıma isteklerinde merkebine binip onu aramaya çıkan ve darb-ı mesel olan bir şaşkın gibidir. Açık ve zahir olan şeyler, matlup olunca, anlaşılmaları zorlaşır. Müellif son sözü şöyle söyler:

“Şüphesiz ki, sen, kendisiyle açıkta bulunduğun şeyle perdelenmişsin. Tanımanın ve şöhretin perdesi altında örtünüp gizlenmişsin. Yemin ederim ki, âmâ bir kimsenin görmeyişi, ayın kıymetini düşürmez.”¹⁴³

R. BEDİUZZAMAN SAİD NURSİNİN “BU ZAMAN TARİKAT ZAMANI DEĞİL, HAKİKAT ZAMANIDIR” SÖZÜNÜN AÇIKLAMASI

Muhammed Nurullah Seyda, bu sözün cevabını, Nurcuların aleyhine değil, lehine bir cevap olup, kendi sözlerini tamamlayıcı mahiyette görmektedir. Bu şerh Bediuzzaman Said Nursi'nin naklettiği sözü bütünleştirmektedir.

Müellife göre, ayakların kayabileceği, insanın şaşırabileceği noktada bulunan bu cümlenin ince ve derin manasının anlaşılmaması, müridler ile nurcular arasında bir düşmanlık fitnesi ve her iki imanlı taraf arasında karşılıklı kızgınlık, nefret ve fesad şüpheleri meydana getirmiştir.

Müellife göre, bu iki grup kendilerinin ayrı olduklarını zannetseler bile aslında netice itibari ile birleşmektedirler. Bunu şu örnekle açıklar; “Nasıl ki birbirlerine yakın oldukları halde, gözlerini kaybetmiş iki kişi, aralarında yüksek dağlar, kilometrelerce mesafe, geniş ovalar ve sahralar olduğunu zannederler. Fakat birbirlerine yakınlıklarını ve buldukları yerde yalnız olduklarını hissedince birbirlerine alışır, yakınlık duyarlar ve sevişirler. Hele bunlar bir memeden süt emmiş iki kardeş olursa. Çünkü onlar tek bir vücut, tek bir ruh ve tek bir kalp gibi olurlar, Ne önlerinden ve ne de arkalarından batıl ve asılsız şeyler onlara ulaşamaz, onları rahatsız edemez. Muhalefet ne acı, ülfet ise ne tatlı bir şey!”¹⁴⁴

Nurullah Seyda bir de bu vecizeli sözü şöyle kıyas ederek açıklar:

Asya kıt'asında bir kış mevsiminde, eğer biri söylese; “Kış bütün dünyayı kapladı”, bu sözden kışın bütün dünyayı kaplamış olması lazım gelmez. Çünkü dünyanın bazı kıt'alarında halk hiç kış yüzü görmez. O zaman, bu doğru sözü gerçek bir şekilde

¹⁴³ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, *Tasavvufun Sırları*, s. 79.

¹⁴⁴ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 156, 157.

açıklamak gerekir. Yani onu bulunduğumuz yerdeki zamanla kışın kapladığı yer ve zamanla açıklanır, bunun için Üstad Bediuzzaman Said Nursi'nin bulunduğu yer, tarikat adabının tatbik edilemeyeceği bir yerdirdi. Böyle zamanlarda ise yalnız imanla yetinmesi bile yeterliydi. Bunun için Üstad Bediuzzaman Said Nursi'nin zamanı tarikat zamanı, mekanı da tarikat mekanı değildi.¹⁴⁵

Nurullah Seyda'ya göre, bir kimsenin başkasına; “Ben şariat ehliyim, sen hakikat veya tarikat ehlisin” demesi mümkün değildir. Çünkü bunların hepsi birdir. Nasıl ki birisi, bir adama: Sen Konstantiniyyelisin, diğer birisine de: Sen İslambollusun, ben ise istanbulluyum, dese, bu adam böyle bir ayırım yapmakta hatalı mıdır, değil midir? Bu isimlerin her üçü de, bir tek şehrin aynı anlamdaki isimleridir. Herbirinin yerinde, uygun düştüğü şekilde icabına göre kullanılması gerekir.¹⁴⁶

¹⁴⁵ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 159.

¹⁴⁶ Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, a.g.e., s. 161.

SONUÇ

Dinin ahlâki boyutuyla ilgilenen tasavvuf ilmi ve onun öğretmenleri olan mutasavvıflar, zamanı aşan duygu ve düşünceleri ile hep önde olmuşlardır. Bugün asırlar öncesinde yaşamış Muhammed Bahauddin Nakşibendi, Abdül Kâdir Geylânî, İmam-ı Rabbânî, Halidi Bagdâdî, Muhammed Sâid Seyda el-Cezerî, hâlâ hatırlanıyor ve seviliyorsa, sebebi İslâm'ı evrensel yapan değerleri söylemiş ve yaşamış olmalarıdır. Mutasavvıfların geneli, evrensel ahlâk ilkelerinin kurucuları ve savunucuları olmuşlardır.

İncelememiz sonunda üzerinde yapılan inceleme ve araştırmalar son derece azdır. Halbuki bu saha sahili olmayan bir umman gibidir. Böylesine geniş bir saha için ayrılan inceleme ve tez çalışmalarının kemmiyet ve keyfiyet olarak arttırılması gerekmektedir. Bu tezin üzerindeki ilk alademik çalışmayı tamamlanmış bulunuyoruz. İlk olması hasebiyle kusursuz olduğunu söylemek mümkün değildir.

Şeyh Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî iyi bir medrese tahsili aldıktan sonra tasavvuf yoluna intisab eden değerli bir âlim ve sûfidir. Postnişinlik görevi onu ilmi eserler ve araştırmalar vermekten alıkoyamamıştır. Kendisi hem tasavvufî hem de ilmi eserler vermesi açısından çift kanatlı bir alimdir. Eserlerin tamamını arapça dilinde yazmıştır.

Çalışmada incelenen şahıs Şeyh Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî , kendisini zâhiri ve bâtınî ilimlerde çok iyi yetiştirmiş, XX. yüzyılın Nakşibendî şeyhlerinden kâmil bir mürşittir. XX. yüzyılda medrese ve tekkelerde bir gerileme başlamış ve ehil olmayan kimseler kendilerini “şeyh” ilân etmişlerdir. Müellif, bu gibi şeyhlerin “müteşeyyih”; onlara tâbî olan müritlerin de “merid” olduklarını belirtmiş ve buna şiddetle karşı çıkarak, kalemi ve kelâmı ile bu duruma engel olmaya çalışmıştır.

Şeyh Muhammed Nurullah Seyda el-Cezerî, kimsenin hatırı için doğru bildiklerini söylemekten geri durmamış, vatan ve millet için hiçbir fedakârlıktan kaçmamıştır. Bu uğruna ve bu mukaddes da'vasında şehid olmuştur, refik-ı alâya yükselmiştir.

KAYNAKLAR

- AŞIK Salih, **Sahibü'l Vechi'l Kameri Ay YüzlüŞeyh Muhammed Saîd Seyda el-Cezeri (K. S) Hayatı ve Şahsiyeti**, Dahi Yay, Erzurum, 1982.
- BURSEVÎ İsmail Hakkı, **Kırk Hadis Şerhi**, Haz Mustafa Utku, Uludağ Yay, Bursa 1999.
- EL-CEZERÎ Muhammed Nurullah Seyda, **Tasavvufun Sırları**, terc. İbrahim Öztürk, Zaman Yay, İstanbul 1991.
- EL-FÂRKİNÎ Şeyh Abdussamed, **Mektubat**, Elvans Ajans, İnegöl 2008.
- ERAYDIN Selçuk, **Tasavvuf ve Tarikatlar**, M.Ü.İ.F.Vakfi Yayınları, İstanbul 1994.
- GAZALÎ İmamı, **Tasavvufun Esasları**, Çev Ramazan Yıldız, Şamil Yay, İstanbul 1983.
- KARA Musatafa, **Tasavvuf ve Tarikatlar Tarihi**, Dergah Yay, İstanbul 2006.
- KAŞANÎ Abdürrezzak, **Tasavvuf sözlüğü**, Çev Ekrem Demirli, İz Yay, İstanbul 2004.
- KELEBAZÎ Ebu Bekir Muhammed b. İshak, **Doğuş Devrinde Tasavvuf**, Çev. Süleyman Uludağ, Dergah Yay, İstanbul 1992.
- KUŞEYRÎ Abdülkerim, **Kuşeyri Risalesi**, trc. Dilaver Selvi, Semerkand Yay, İstanbul 2007.
- NURULLAH SEYDA EL-CEZERÎ Muhammed, **Çekirdekler ve Gerçekler**, Çev Abdullah Yücel, Zaman Yay, İstanbul 1994.
- NURULLAH SEYDA EL-CEZERÎ Muhammed, **Tabiat Çınıyor**, terc Abdurrahman Erzen, Zaman Yayıncılık, İstanbul 1994.
- SELVÎ Dilaver, **Kaynaklarıyla Tasavvuf**, Semerkand Yay, İstanbul 2003, c. 1.
- SEYDA Şeyh, **Evlialar Ansiklopedisi**, İstanbul, 1993, XI.
- ULUDAĞ Süleyman, **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, Marifet Yay, İstanbul 1999.
- YAKICI Serhat, **“Muhammed Nurullah Seyda el-Cezeri (K. S) Hayatı ve Eserleri”**, U.Ü.İ.F “Günümüz Tasavvuf Hareketleri” ders ödevi, Bursa 1997.
- YILMAZ H. Kamil, **Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar**, Ensar Neşriyat, İstanbul 2004.

MAKALELER

ADAK Abdurrahman, “Seyda, Muhammed Said”, **DİA**, İstanbul 2009, C. XXXVII.

ALTIKULAÇ Tayyar, “İbnü'l-Cezerî”, **DİA**, İstanbul 1999, C. XX.

BAZMEE Ansarı, A. S. “Cezerî”, **DİA**, İstanbul 1993, C. VII

CİZRE, **TA**, Ankara 1956, C. I.

CİZRE, **YTA**, İstanbul 1985, C. II.

DEMİRCİ Kürşat, “Haram”, **DİA**, İstanbul 1997, C. XVI.

DURMUŞ İsmail, “İbnü'l-Esîr, Ziyâeddin”, **DİA**, İstanbul 2000, C. XXI.

İZGİ Cevat, “Cezerî”, **DİA**, İstanbul 1993, C. VII.

KALLEK Cengiz, “Cezerî”, **DİA**, İstanbul 1993, C. VII.

KOÇKUZU Ali Osman, “İbnü'l-Esîr, Mecdüddin”, **DİA**, İstanbul 2000, C. XXI.

ÖZAYDIN Abdülkerim, “İbnü'l-Esîr, İzzeddin”, **DİA**, İstanbul 2000, C. XXI.

TUNCEL Metin, “Cizre”, **DİA**, İstanbul 1993, C. VIII.

ULUDAĞ Süleyman, “Dünya”, **DİA**, İstanbul 1994, C. X.

ÜNAL Halid, “Meymûn b. Mihrân”, **DİA**, Ankara 2004, C. XXIX.

Diğer Kaynaklar:

ABDURRAHMAN Molla, Şeyh Muhammed Nurullah'ın hocası aynı anda Şeyh Muhammed Saîd Seydanın halifesi Molla Abdurrahman ile İnegöl'deki evinde 22.04.2011 tarihinde yapılan sözlü mülakat.

BEŞİR Molla, Şeyh Muhammed Nurullah Seyda'nın has müridlerinden ve Şeyh Muhammed Saîd Seyda Cami'inde 10 senelik müddetle İmamlık vazifezi yapmış olan Molla Beşir ile İnegöl'deki evinde 22.04.2011 tarihinde yapılan sözlü mülakat.

SEYDA İrşad, Şeyh Muhammed Nurullah'ın oğlu (mahdumu) İrşad Seyda ile 4.04.2011 tarihinde internet aracılığıyla yapılan yazılı mülakat.

Diğer Kaynaklar:

<http://seyhfahreddin.com/molla-fahrettin-batmani-nin-hayati-ve-kisiligi.html>. İnternet Sitesinde kullanılan içeriklerde Doç. Dr. Abdulkerim Ünalani'nin "**Molla Fahreddin Batmani ve İlmi Kişiliği**" adlı makalesinden yararlanılmıştır

<http://www.cizre.gen.tr/index.php?goster=651&SayfaNo=1265> (16-08-2011)

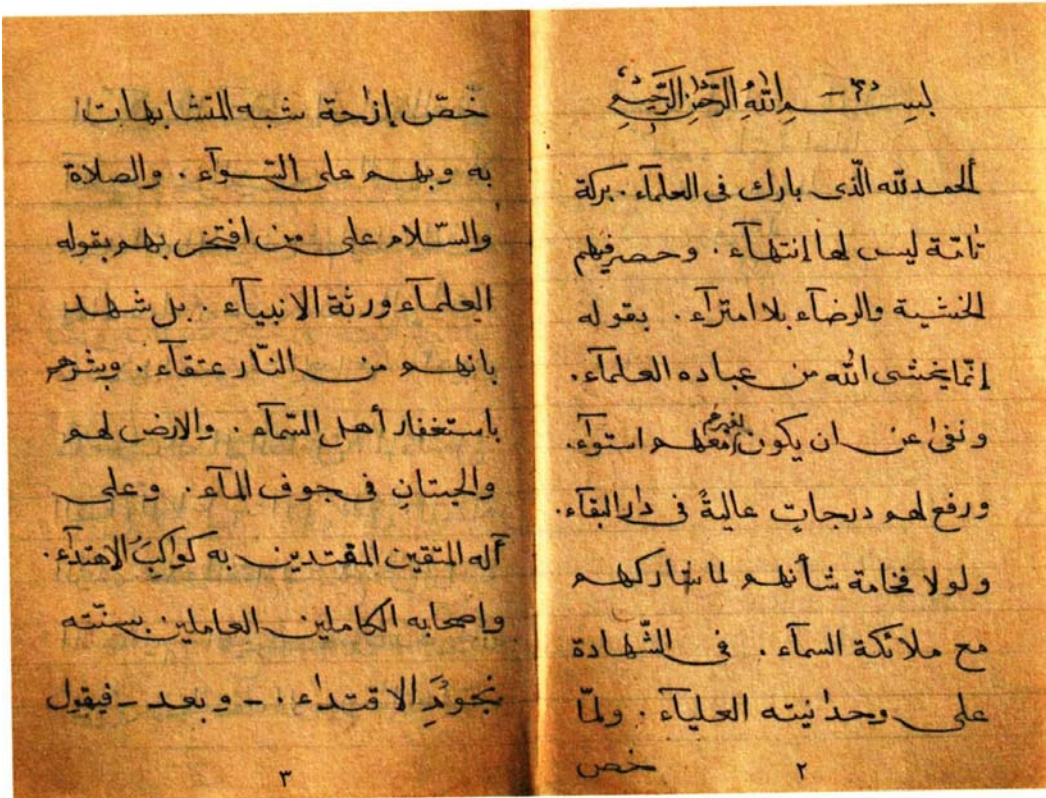
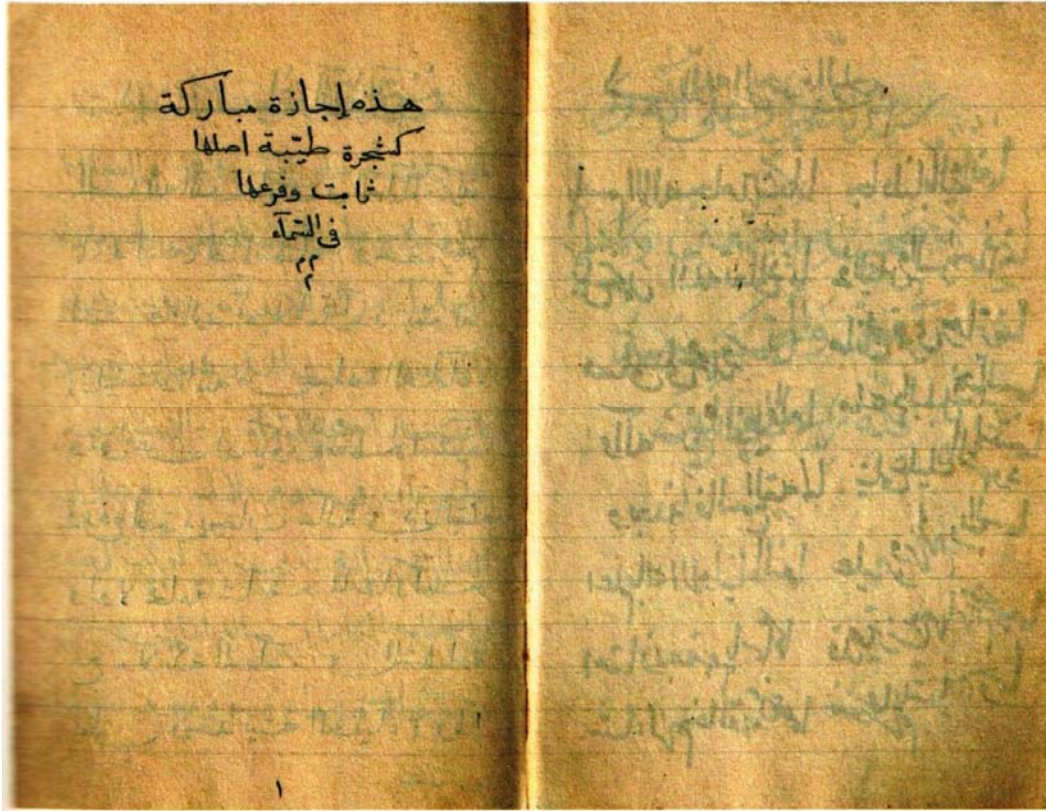
<http://www.facebook.com/photo.php?fbid=367684856611586&set=o.75764440991&type=1&pemPage=1>

http://www.youtube.com/watch?v=BwB8b7_A05g (07-02-2012)

SEYDA, Muhammed Baki'nin kaynak olarak gösterilen http://www.ayyuzluseyda.com/forum/Display_Topic.asp?ID=15 internet adresinden alınmıştır. (13. 03. 2011)

EKLER

Ek1. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî'ye Molla Fahreddîn Batmânî tarafından 17 Şevval 1387-1968 tarihinde verilen ilim icâzeti.

المسكين المستكين . إلى الله العفي
الكريم . فخر الدين بن السيد ملا
عبد الله العزاسي ثم الباطماني .
اعاذهما الله من عذاب النيران .
واسكنهما بجوحة الجنان . آمين .
لما صرف العالم العامل . الفاضل
الصالح الكامل . التقى التقى . الطاهر
الزكى . ذو العقل السليم . والداب
المستقيم . الشيخ محمد مرشد نور الله .
عن سفاسف الامور صانه الله .

و ٤

وبمعاليها زانه الله . آمين
منفوان شبابه في اقتناص شؤرد
العلوم عقيلها ونقلها ومعه ذهن
ثاقب . وذكاء متوقد غالب . وجوى
بيننا منذ اكرات . في سنين متفرقات . وحصل
بفرط ذكائه . وشدة جهله وعفائه .
من علوم الفروع والاصول . ما يمتاز
به عند ذوى العقول . وأتم ما
تعرف قرئته من الكتب المعتادة .
وصار أهلا للاجازة بحسب العادة .
وأردان يتشرف بالدخول في

٥

سلسلة السادة الكرام البررة .
ويستفيد ويستفيض من انوارهم
وبركاتهم . فانهم قوم لا يثنى
جليسهم . ولا يخيب شيبهم وأنيسهم .
أجزته في العلوم كلها بالتدريس
والفتوى . مع الاتقان والتقوى .
ومتابعة الحق ورفض الهوى .
واحياء السنة . وإماتة البدعة .
كما تمتمها واجازني والده شيخى
واستاذى . شيخ الطريقة وبرهان
الحققة

٦

الحققة . مرتبى السالكين . وقدوة
العارفين . صاحب الوجه القمري
حضة الشيخ محمد سعيد الجزرى .
قدس الله سره . وافاض علينا بركة
وبره . وكما اجازم أخوه الشقيق الذى
كان لاما نل أقرانه كالنتاج . الكمل بالخلق
الجمالى فرج اى رواج . الشيخ محمد سراج
عرج الله بروحه إلى اوج رحمة بايسر
وابرم عراج . آمين . وكما اجازم ذو
الكمال الصورى والعنوى . حضة

٧

خاله الشيخ عبد الحكيم الديرشوي .
وكما اجازه العالم الرباني .
والغوث الصمداني . حضرة والدي شيخنا
الشيخ سيد الشيخ عمر الزنگاني . رحيم
الله رحمة جمة مد السموات السبع
والارضين . وكما اجازه العالم الماجد
والمرشد الزهد . الذي في عصره
هو الواحد حضرة الشيخ خالد . قدس
الله اسراره . وفاض علينا انواره
وكما اجازه صاحب الصدق والوفاء .

بجر

بجر العلوم والفضائل والصفاء . الجامع
للعلوم باسرها منقولاً ومعقولاً المنلا
مصطفى . الحاوي لمسائلها فروعاً واصولاً .
وهو قراء على من نور الله قلبه مثل
الشعاع . حتى صار العلوم بيده كالكرة
بلا وقاع . المشهور في جميع الاقطار
بلاد فاع . ابيه واستاده ولحق الله بلا
انكار ونزاع . خليل الشوق كشف
عن العلوم القناع . وصنّف في
كل علم كتاباً جليلاً للانتفاع . وهو

٩

قرأ على من اعطاه الله الهداية والكرام
والجود . المتفكر في عظمة ربه العبود .
العالم الفاضل الملا محمود البهديني
نفعنا الله من بركاته الى اليوم الموعود .
وهو قراء على صاحب الكرامات العظام .
التمسك بسنة سيد الانام . الحافظ
للعادوم والكلام . الوثق الكامل القمام .
الملا صالح الوصلى . وهو قراء كل العلوم
باجمعها على والده الماجد الفاضل .
دي المحاسن الجلية . والمآثر العلية .

الفاضل

الفاضل النبيل اسماعيل افندي الصفوي .
عليه رحمة الله الغنى . وهو قراء على
والده الماجد الفاخر ذي المحاسن
الجلية . والمآثر العلية . والالهامات
الربانية . ابراهيم بن حيدر . وهو
قراء على والده العلامة . والجبر البحر
العلمامة . حيدر بن احمد . وهو
قراء على والده مفيض عوارف المعارف
على طبقات الانام احمد بن حيدر
وهو قراء العلوم النقلية والعقلية .

١١

١٠

والفنون الادبية . والصناعات
العربية ومقداراً معتد به من العلوم
العملية على والده العلامة . والنحرير
الفهامة . حيدر الاول رحمه الله
تلميذ شيخ الاسلام زين الدين
الكردي البلاتي . باجازه استاده
المذكور للعامه والخاصة . عن وحي
الله بلانواع وصفي الصوفية بلا دفاع .
الشيخ طه الكردي القادري ثم التشقي
باساينه العلية . وعن الفاضل

عبد

١٢

عبدالله الأشنوي . وهو قرأ
على التخلق بالخلق العلي . الملا
علي . وهو قرأ على والده وهو على
مولانا زين الدين البلاتي .
تلميذ المحقق جلال الملة والدين
محمد بن اسعد الصديق الدواني .
وايضاً قرأ شيخ مشايخنا بقية السلف
المبشرين صاحب الحكامات احمد
بن حيدر تمة العقول على
استاد الكل في الكل محمد

١٣

تلميذ مولانا احمد الحلبي تلميذ
مولانا ميرزا الخندوم تلميذ
ميرزا جان الشيرازي تلميذ
خواجه جمال الدين محمد الشيرازي
تلميذ للمحقق الدواني وايضاً قرأ
در عين من اول تفسير البضاوي
على افضل فاخر زمانه مولانا الشيخ
الكردي الأشنوي واخذ منه الاذن
في التفسير واهلقت التدريس
وهو تلميذ ميرزا جان الشيرازي
وهو

١٤

وهو تلميذ خواجه جمال الدين محمد
الشيرازي وهو تلميذ المحقق الدواني
وهو قد اخذ عن والده العالم الرباني اسعد
الصديق الدواني تلميذ العلامة للمحقق
الشيرازي تلميذ على الجرجاني فقهه
فلولي العلامة تاج الدين محمود الفارقي
في العظيات ولولي العالم أفقه زمانه .
محمود بن الفتح الشروستاني قرأ على
الصغير على مولانا لسان الدين نوح
الشماني صاحب حاشية الحاوي

١٥

وهو قرء على المولى جلال الدين محمود
القرزويني رحمه الله وهو قرء على والده
الإمام نجم الدين عبد الغفار القزويني رحمه الله
وهو قد أخذ الفقه عن الإمام أبي القاسم
الرافعي رحمه الله وهو تلميذ قاضي القضاة
رحلة المحدّثين شيخ الإسلام محمد بن
محمد الحزرمي بالأسانيد العلية للغبية
شهرتها عن ذكر البقية وقد أخذ عن
المولى الملقب بظهر الدين محمد الكازروني
وأجازته إجازة ملفوظة مكتوبة

وهو كان في العلوم العقلية تلميذ السيد
شريف قدس سره وكان يروي
الحديث عن صاحب القاموس الشيخ
السند محمد الدين الفيروز آبادي وهو
عن الشيخ محي الدين الخزاز وهو عن جامع
مجمع التحقيق بمنهاج مهدي على سواء
الطريق ذي أخلاق قد بلغت مبلغاً
ليس لأحد بعده إلى حومة حماة تقرب
وروضته فضله رانية القطوف للقاصي
والداني الأمل القطب النقاد للرجح

الفتوى الشيخ محي الدين النووي .
بسنده العلي المعروف الجاني .
وقد أخذ العلم من العالم العامل
الفاضل الكامل الإمام محي السنة
والدين الأوشكناري تلميذ المحقق
العلامة الشرفي الجرجاني قدس سره
تلميذ مبارك شاه البخاري تلميذ المحقق
قطب الدين الرازي تلميذ العلامة الشيرازي
تلميذ الكاتب القزويني تلميذ الإمام الخزازي
الرازي

الرازي تلميذ حجة الإسلام محمد بن محمد
الغزالي تلميذ الإمام أبي طالب المكي
وهو قد أخذ الأناجيد والأراذلة ولبس
الخزفة من أبي عثمان المغربي وهو من بهان
لله والدين والأولياء الشيخ معروف
الكرخي وهو من أبي مسلم داود الطائي
وهو من حبيب العجمي وهو من الشيخ
حسن البصري وهو من حضرة الأمل
الهام والليث المقدام غوث المحققين
يعسوب الموحدين شرح الملة

والذين شمس العالمين قمر العارفين .
الشارب بكأس اليقين على ابن ابي طالب
القريشي الهاشمي رضوان الله تعالى عنه
وكرم الله وجهه وهو من حضرة درة
صدفة الوجود واسطة عقد المرسلين .
سيدنا وولدائه روحنا سيدنا محمد
للصطفى المختار صلى الله تعالى عليه وسلم
ما دام ليل ونهار وهو من امر ذي النور
المبين بواسطة الروح الامين جبرائيل
عليه السلام . ولبس الخرقه ايضا .

٢٠

الجنيده وأخذ الاذن والاثابة من جعفر
الحداد من عبد الله الاصطخري من ابي
تمام المغزلي من ابي تراب الجشتي
من شقيق البلخي من ابراهيم الازدهر
من موسى الراعي من سيد التابيين صلحا
وزهدا . اويس القرني من امير المؤمنين
عمر بن الخطاب وعلى ابن ابي طالب للتضاع
من رحيق حق اليقين رضوان الله تعالى عنهما .
بواد الازراك بحرفات وهامنه صلى الله
تعالى عليه وسلم . وهو من تابعي جبرائيل

٢١

عليه السلام وهو عن الله تعالى وفرد
شيخ مشايخنا احمد بن حيدر صاحب
المحاكمات افاض الله عليه وعلينا
شبابي للرحمة مشكاة المصابيح الي باب
الاعتصام بالكتاب والسنة على الشيخ
عبد الملك العصامي وأخذ منه الاذن
وهو من والده تلميذ الشيخ شهاب الدين
احد بن حجر الهينمي المكي تلميذ شيخ
الاسلام القاضي زكريا الانصاري .
تلميذ الجلال البلقيني . تلميذ امير المؤمنين

٢٢

في الحديث شارح صحيح البخاري .
ابن حجر العسقلاني . اللهم انقنا
من بركاتهم وبركات علومهم . آمين .
لنا ولجميع المؤمنين الفاضحة معها الصلوات
على سيد السادات صلى الله تعالى عليه وسلم
على سيد الانبياء والمرسلين سيدنا محمد
وعلى آله وصحبه لاجمعيين آمين يا رب العالمين .
اللهم اغفر للمؤمنين والمؤمنات والمسلمين
والمسلمات آمين والحمد لله رب العالمين

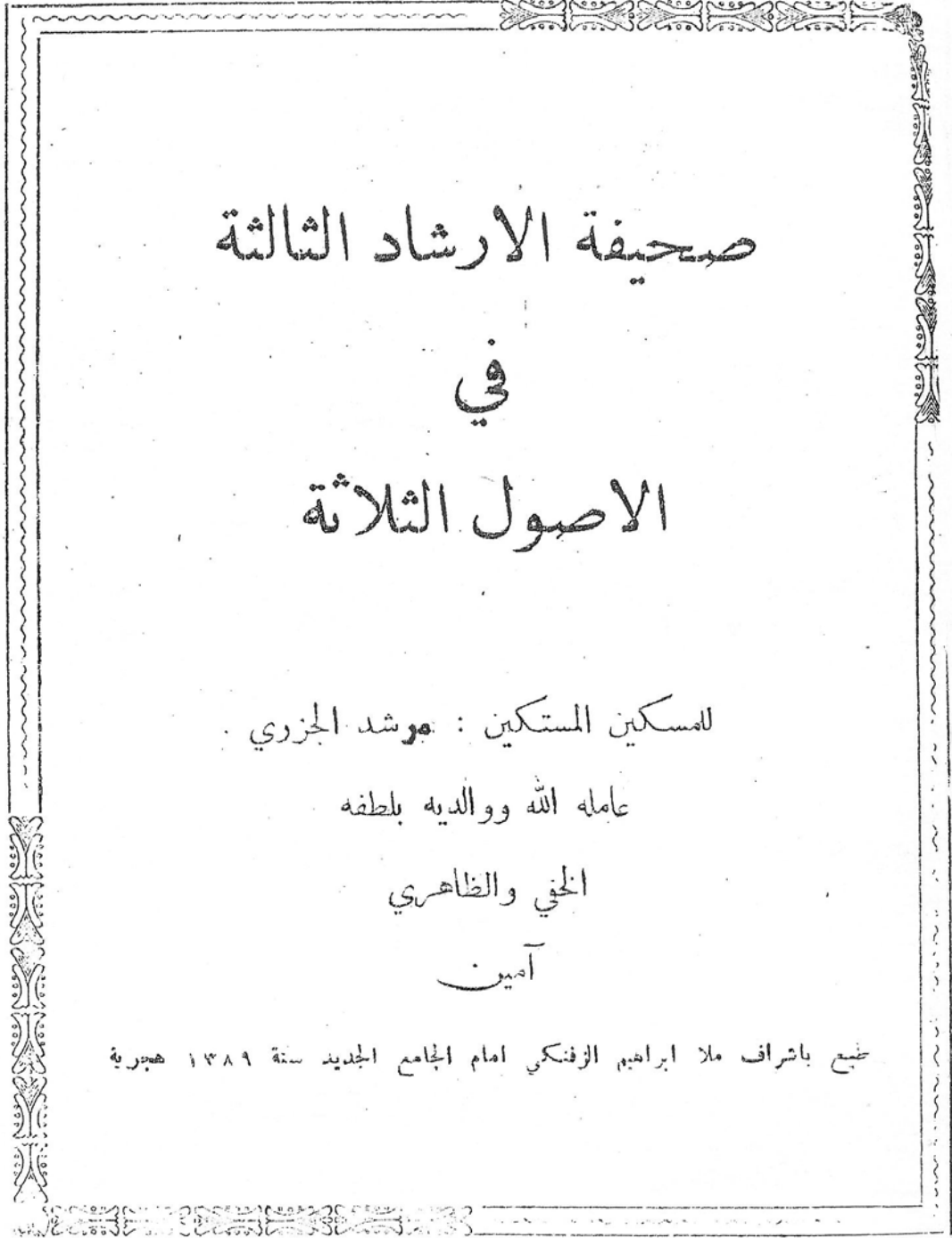
٢٣

ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم
وصلّى الله تعالى على سيدنا محمد وعلى
آله وصحبه اجمعين وسلم آمين و

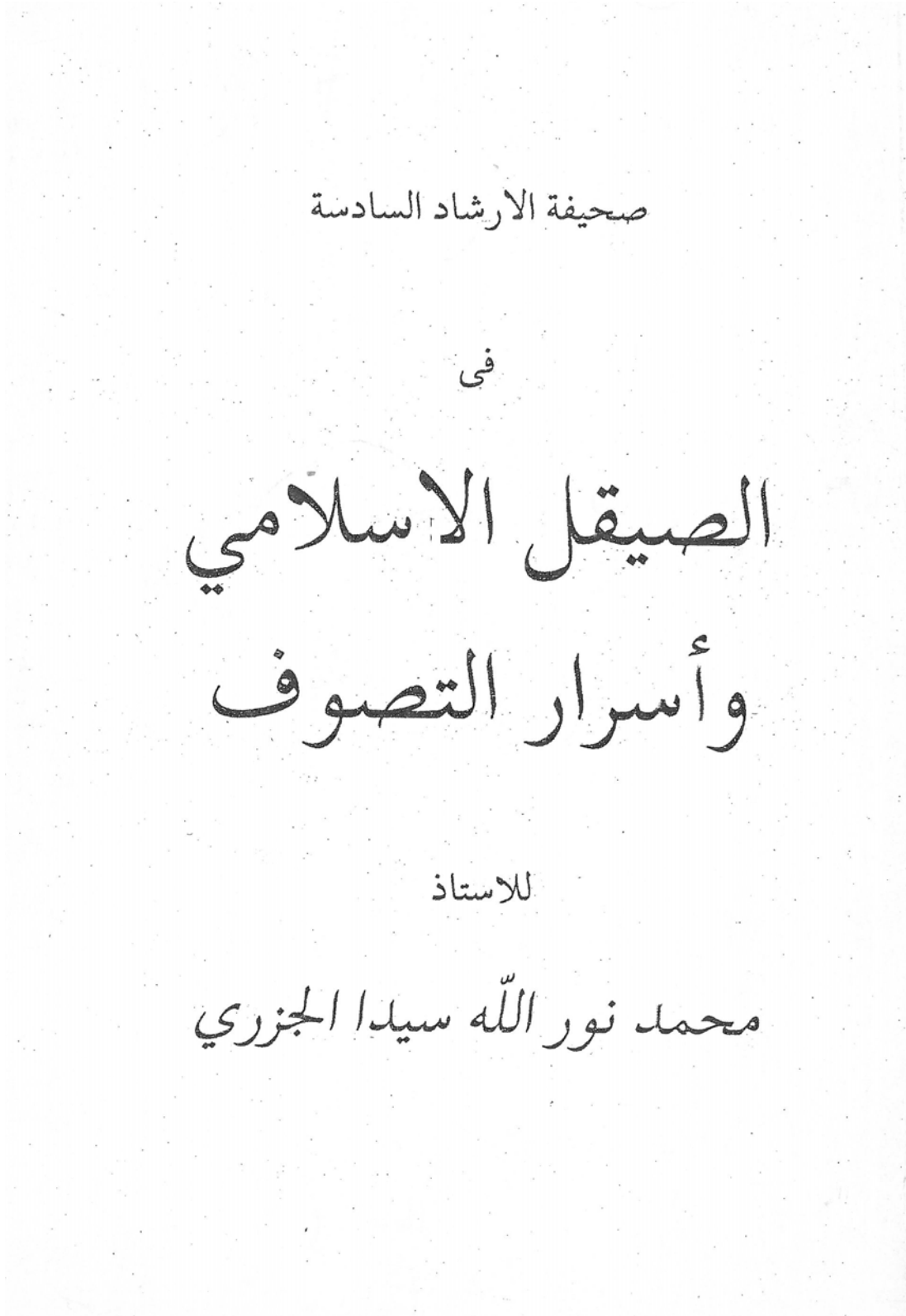
والحمد لله رب العالمين

شوال ١٧
١٣٨٧ هـ

وانا المحب الحقير الفقير المعترف
بالعزوف تقصير فخر الدين
خادم الطريقة الخالدية القشيرية

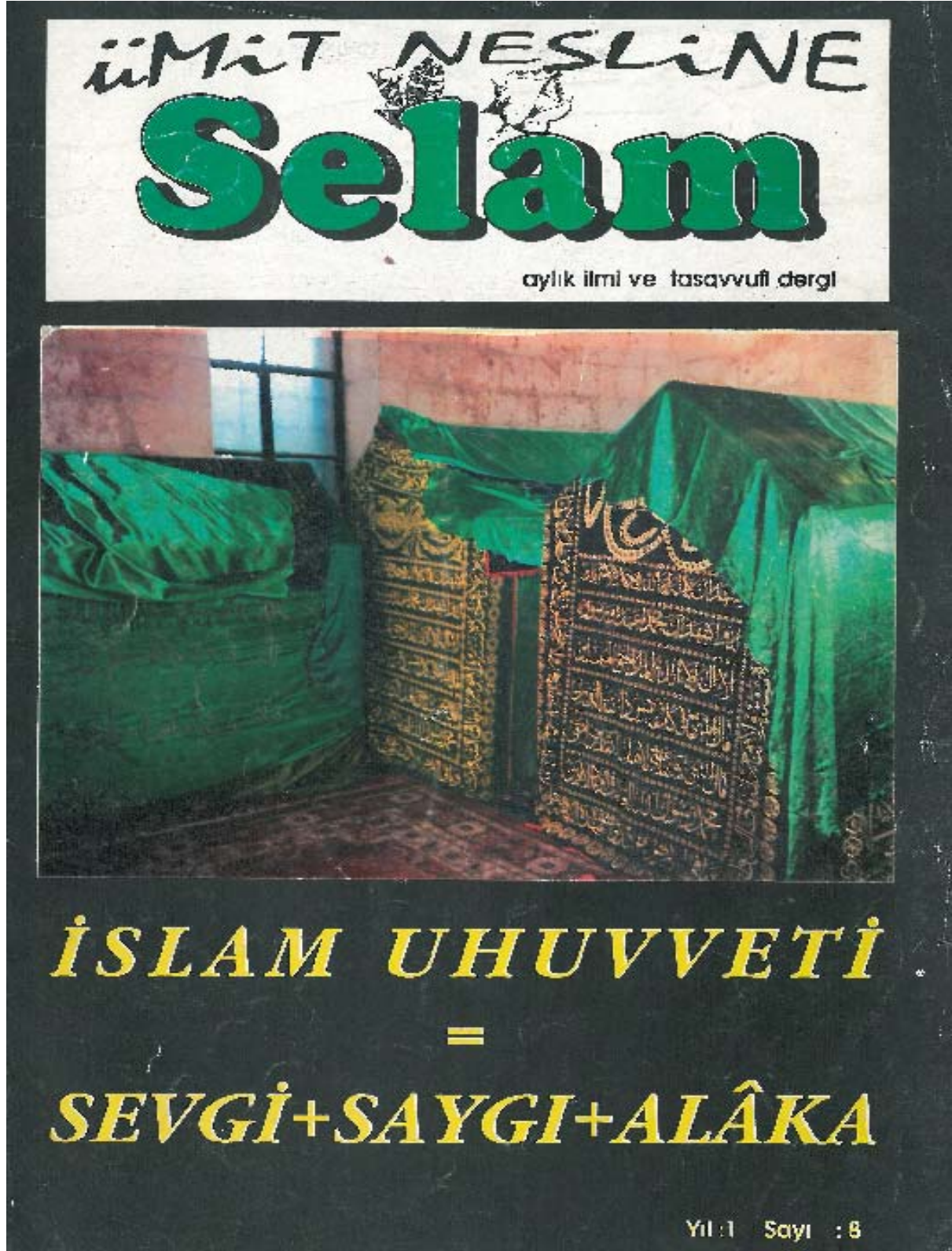

Ek 3. Es-saykalu'l-İslâmî ve esraru't-tasavvuf kitabının kapağı.

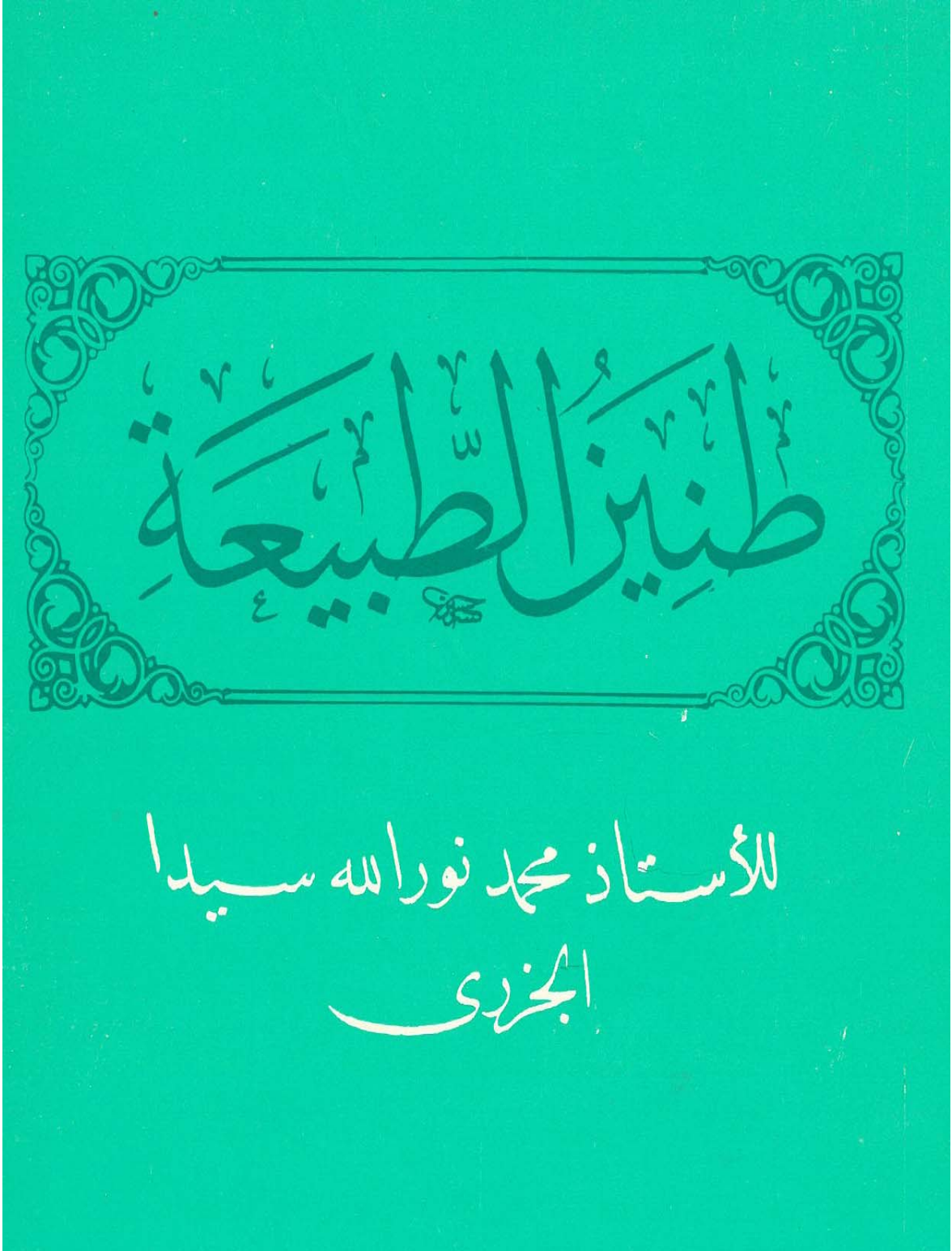

Ek 4. Buzuru'l Hakâik kitabının kapağı

Ek.5. "Selam" dergisinin dış kapağı.

Ek 6. Zanînut'-tabi'a kitabının
kapağı.

Ek 7. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî'nin üstadı ve halifesi Molla Abdurrahman Alkış. (sağdan ikinci)

Ek 8. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî'nin kendisinden ilim icâzeti aldığı Molla Fahreddîn Batmânî.

Ek 9. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî'nin mescidinde imamlık görevini yapan Molla Beşîr.

Ek 10. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî türbesinin giriş bölümü ve türbedârı Sofi Süleyman.

Ek 11. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî'nin sandukası.

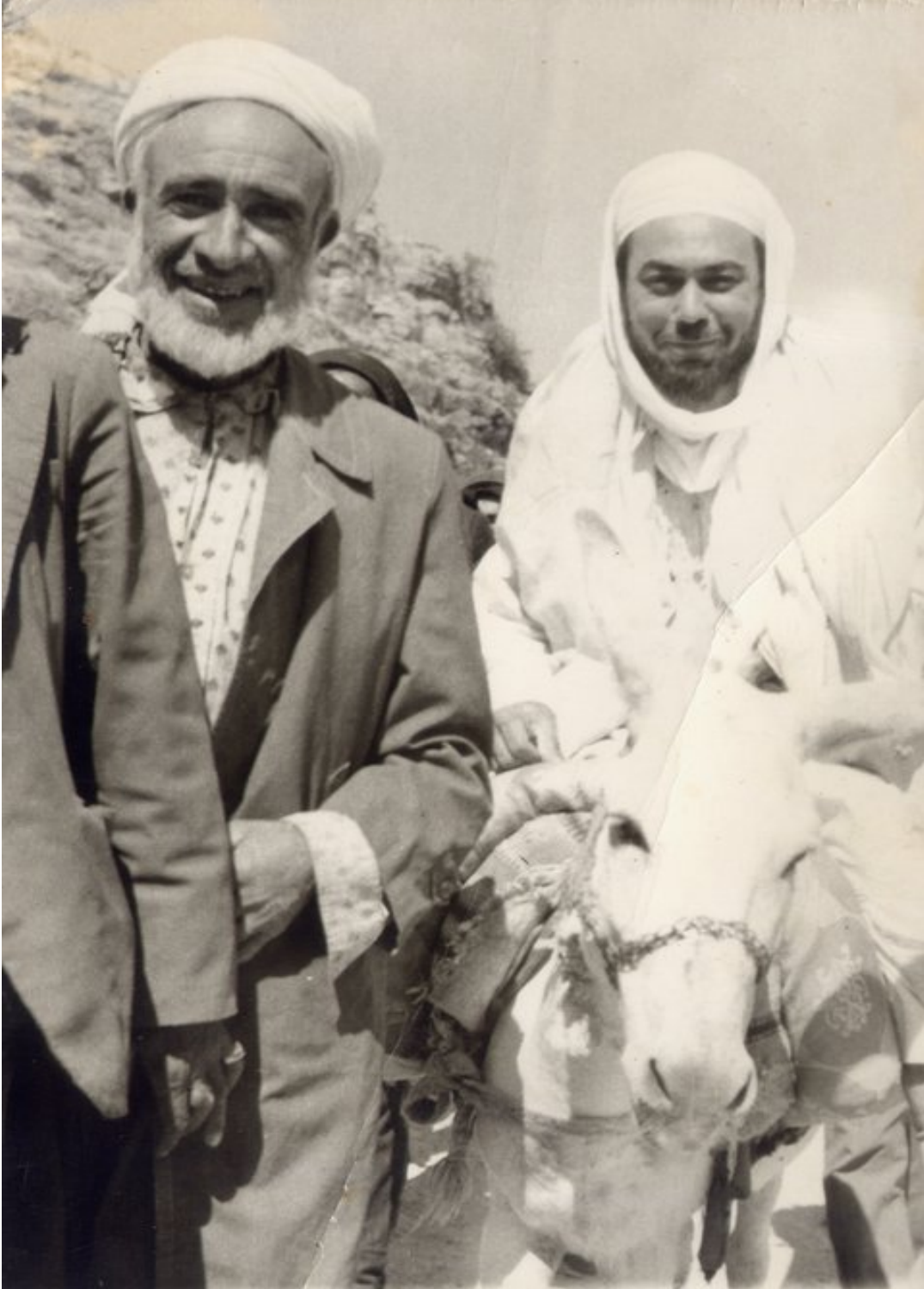
Ek 12. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî'nin yetiştiği ve hizmet verdiği dergâhın avlusu.

Ek 13. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî'nin kardeşi ve postnişini olan Şeyh Ömer Faruk Seydâ el-Cezerî'nin Cizre'deki dergâhın avlusunda ziyaretçileriyle birlikte.

Ek 14. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî'nin insanları irşâda davet etmesi.

Ek 15. Şeyh Muhammed Seyda El-Cezerî'nin (ks) Hazretlerinin Kendi E Yazısıyla Yazıp Ümmü'l Kura Üniversitesine Gönderdiği Hat Yazısı.

Anlamı: Ey Ümmü'l Kura Üniversitesinde Okuyan Talebe! Bu Kainatta Haktan (c.c) Başka Birisini Gösteren ve Ondan Başkasına İşaret Eden Bir Varlık Var mıdır?

Ek 16. Şeyh Muhammed Seyda El-Cezeri'nin temessümlü hali.

Ek 17. Muhammed Nurullâh Seyda El-Cezerî'nin babası ve aynı zamanda mürşidi Şeyh Muhammed Saîd Seydâ el-Cezerî.

Ek 18. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî'nin genç hali.

Ek 19. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî'nin erkek çocukları; İrşâd, Mustafa, Nişânî, Hazret ve Umran.

Ek 20. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî'nin babası Şeyh Muhammed Saîd Seydâ el-Cezerî, sağda oğlu Ömer Faruk Seydâ el-Cezerî ve (arkada sağdan ikinci) Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî. .

Ek 21. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî Medine’de Şeyh Cevat Musulî ve diğerk âlimlerle birlikte.

Ek 22. Muhammed Nurullâh Seydâ el-Cezerî, Cizre’de ulu camide namaz kıldırırken.

Ek 23. Muhammed Nurulâh Seydâ el-Cezerî'nin mürîdleri tarafından Kenya'da yaptırılan cami.

Ek 24. Muhammed Nurulâh Seydâ el-Cezerî'nin cenaze töreni.

BAŞSAĞLIĞI

Elim bir trafik kazası neticesinde Ulema-i izân'dan meşâyih-i kıram Hazret-i üstâd eş Şeyh MUHAMMED NURULLAH SEYDA EL CEZERİ (rah.) ile birlikte çıktıkları irşad yolculuğu sırasında "Allah'dan geldiniz ve O'na döndürtüleceksiniz" nida-i ilâhisine icabet ederek, Hâkk'ın rahmetine kavuşan SEYYİD İBRAHİM GÜLEÇ ve MOLLA RAMAZAN KARA'ya Allah (cc)'dan mağfiretini niyaz eder, aynı elim kazada yaralanarak Dicle Üniversitesi Diyarbakır Tıp Fakültesi'nde tedavi altında olan; EBUBEKİR BULUT ve MEHMET BULUT'a, Mevlâ'dan acil şifalar niyaz ederiz.

ZAMAN
YAYINCILIK

BAŞSAĞLIĞI

Ulema-i Azam'dan, Meşayih-i Kiram'dan,
Müntesipleri arasında emin bir nasihatçi, kötü ve çirkin bid'atleri kaldıracı, münazaralarda barıştıracı, sülük
ve riyazatte irşad edici, süfîlerin: "Vakit kılıç gibidir, sen onu kesmezsen o seni keser", sözü uyarınca,
vakitlerinin tamamını ilim ve irşad ile değerlendiren, tasavvufu; "hayat düşmanlarıyla savaş" olarak
tanımlamış ve bu düsturu kendine şiar edinmiş, aynı ortak sızıyı paylaşan tüm mü'minlere kardeşliğini ilan
etmiş, kısa ömrünün tamamını insanları, özellikle gençleri irşada hasretmiş, ne hikmettir ki son nefesini de
yine bir irşad yolculuğu sırasında, elim bir trafik kazası neticesinde vermiş olan,

Hazret-i Üstâd
eş-Şeyh MUHAMMED NURULLAH SEYDA
EL-CEZERİ-Rahmetullahi Aleyh-

"Allah'dan geldiniz, Allah'a döndürüleceksiniz" nidâ-i ilâhîsine icâbet ederek Hakkın rahmetine
kavuşmuştur.

Gözleri, beklenmedik ayrılığın acısı ile dolu, başları öne eğik, başta, bu ağır görevi üstlenen Şeyh Ömer
Faruk el Cezeri olmak üzere; ailesine, "yetimlerine", müntesiplerine, talebelerine, sevenlerine başsağlığı
diler; hassaten, acımızı taziyetleri ile paylaşan tüm mü'min kardeşlerimize şükranlarımız iletir, Mevlâ-i zül
Celâl'den sabr-i cemil'ini üzerimizden eksik etmemesini diler, merhum üstadımıza rahmeti ile nazar etmesini
niyaz ederiz...

Innâ lillâhi ve innâ ileyhi raci'un.

ZAMAN YAYINCILIK

Millî Gazete : 16.5.1985 Ref. ev

BAŞSAĞLIĞI

Ulemâdan Meşayih-i Kirâm'dan Şeyh Muhammed Said Seyda El-Cezeri'nin (R.A.) oğlu **ŞEYH MUHAMMED NURULLAH EL CEZERİ**'nin geçirmiş olduğu bir trafik kazası sonucu vefatını teessürle öğrenmiş bulunuyoruz. Karanlık dünyada ölü gönülleri dirilten, aydınlık günlerin gelmesi için yaşayışlarıyla örnek olan değerli büyüğümüze rahmet niyazi ile bütün mü'minlere sabrı cemil dileriz.

İslâm Dergisi
REHBER
KIRTASIYE KİTAPÇEVİ
Mardin Cad. - GİZE

5

BAŞSAĞLIĞI

Ulemâdan Meşayih-i Kirâm'dan Şeyh Muhammed Said Seyda El-Cezeri'nin (R.A.) oğlu **ŞEYH MUHAMMED NURULLAH EL CEZERİ**'nin geçirmiş olduğu bir trafik kazası sonucu vefatını teessürle öğrenmiş bulunuyoruz. Karanlık dünyada ölü gönülleri dirilten, aydınlık günlerin gelmesi için yaşayışlarıyla örnek olan değerli büyüğümüze rahmet niyazi ile bütün mü'minlere sabrı cemil dileriz.

Kadın ve Aile
16.5.1985 Millî gazete

REHBER
KIRTASIYE KİTAPÇEVİ
Mardin Cad. - GİZE

BAŞSAĞLIĞI

Ulemâdan Meşayih-i Kirâm'dan Şeyh Muhammed Said Seyda El-Cezeri'nin (R.A.) oğlu **ŞEYH MUHAMMED NURULLAH EL CEZERİ**'nin geçirmiş olduğu bir trafik kazası sonucu vefatını teessürle öğrenmiş bulunuyoruz. Karanlık dünyada ölü gönülleri dirilten, aydınlık günlerin gelmesi için yaşayışlarıyla örnek olan değerli büyüğümüze rahmet niyazi ile bütün mü'minlere sabrı cemil dileriz.

İlim ve Sanat
16.5.1985 Millî gazete

REHBER
KIRTASIYE KİTAPÇEVİ
Mardin Cad. - GİZE

G Ü N

Zaman yayıncılık'tan yeni bir kaset

Uzun süredir çalışmaları süren TEVBE adlı kaset çıktı. Tebuk seferinden geri kalan üç sahabe ve onların ayet'e konu olan öykülerini konu ediyor. Bir imalın bishanlığı ve elli göz yaşlı dolu günün ibret dolu seyrini.

Ayrıca Zaman Yayıncılık Muhammed Nurullah Seyda'nın eserlerinden Çekirdekler ve Gerçekler adlı eserini yayımlarına ekledi. Tefekkürde ince sezgiyle hikmetler doğrultusunda kanat yorumlayan Çekirdekler ve Gerçekler Muhammed Nurullah Seyda'nın türkçeye çevrilen üçüncü eseri. Bu eserin çevirisi Abdullah Yücel tarafından yapıldı.

Kompozisyon Yarışması

Cahit Zartıoğlu anısına düzenlenen kompozisyon yarışması sonuçlandı.

"Aklı isen can gözünü aç tut kulak bu sözüme / Bir de gürmendir bu dünya / Eğütür birgün bizi" mısralarını konu alan kompozisyon yarışmasına okuyuculardan iki ay boyunca gelen çalışmalar değerlendirildi. İlk elemeyi kazanan onsekiz çalışma tekrar değerlendirilmeğe tabi tutuldu. Değerlendirme sonucu Ayşe KARA'nın birinci, Rümeyza AYDIN'ın ikinci ve Recai TEKİN'in üçüncü olduğu yarışmada, beş çalışma da Mansiyon olarak değerlendirildi.

Ek 28. Muhammed Nurulâh Seydâ el-Cezerî'nin vefatından sonra Postnişîni Şeyh Ömer Faruk Seydâ el-Cezerî.

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Midat	Tokhtarov
Doğum Yeri ve Yılı	Özbekistan	07.10.1984
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	Türkçe İyi	Rusça İyi
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise	2001 - 2004	Balıkesir Anadolu İmam-Hatip Lisesi
Lisans	2005 - 2010	Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans	2010 - 2012	Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doktora

Çalıştığı Kurum (lar)	Başlama - Ayrılma Yılı	Çalışılan Kurumun Adı
------------------------------	-------------------------------	------------------------------

1.

2.

3.

Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar

Katıldığı Proje ve Toplantılar

Yayımlar:

Diğer:

İletişim (e-posta): Selam_aleyk@hotmail.com

Tarih
İmza
Adı Soyadı